

SAVONIA

- YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

DIGILOIKKA ETÄOPETUKSEEN

Kansalaisopiston soiton ja laulun etäopetuksen toteuttaminen digitaalisuutta ja teknologiaa hyödyntäen

TEKIJÄ: Anna Räsänen

Koulutusala Kulttuuriala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Taidepedagogiikan tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Anna Räsänen	
Työn nimi Digiloikka etäopetukseen – Kansalaisopiston soiton ja laulun etäopetuksen toteuttaminen digitaalisuutta ja teknologiaa hyödyntäen	
Päiväys	1.12.2020
Sivumäärä/Liitteet	76/5
Ohjaaja Jenni Urponen	
Yhteistyökumppani Siilinjärven kansalaisopisto	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, millä keinoilla soiton ja laulun reaaliaikainen videovälitteinen etäopetus toteutettiin Siilinjärven kansalaisopiston musiikin taiteen perusopetuksessa. Kehittämiprojektin tavoitteena oli löytää uusia toimintatapoja ja opetuskäytäntöjä sekä laajentaa soitonopettajien ammattitaitoa. Etäopetuksen tarjoaminen tuli yllättäen ajankohtaiseksi keväällä 2020, kun koronavirustilanne sulki kaikki Suomen oppilaitokset lähiopetukselta. Tärkeänä pidettiin sitä, että etäopetuksessa pystyttiin antamaan opetussuunnitelman mukaista opetusta.</p> <p>Opinnäytetyöhön sisältyi käytännön etäopetusjakso, sen suunnittelu ja toteutus yhteistoiminnassa kolmen musiikkipedagogin kesken. Kirjallisessa osuudessa raportoidaan etäopetuksesta saatuja kokemuksia kerätyn aineiston pohjalta. Aineisto koostui projektissa mukana olleiden opettajien haastatteluista, opinnäytetyöntekijän työpäiväkirjahavainnoista ja oppilaiden palautekyselyvastauksista. Opinnäytetyössä oli piirteitä toimintatutkimuksesta ja tutkivasta opettajuudesta. Opinnäytetyö oli käytännönläheinen ajallisesti rajattu projekti, jossa toimintaa tarkasteltiin reflektiivisen ajattelun kautta. Aineistoa jäsenneltiin sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Opettajien ammattitaito ja oma opettajuus kehittyivät väistämättä etäopetusjakson aikana. Opittiin käyttämään uudenlaisia digitaalisia ja teknologisia välineitä. Etäopetuksessa opettajien täytyi löytää uudenlaisia pedagogisia keinoja, koska kaikki lähiopetuksesta tutut toimintatavat eivät olleet mahdollisia. Etäyhteydessä ilmaantuva viive vaikutti opetuksen luonteeseen. Yhteismusisointi ja säestäminen eivät olleet mahdollista. Tämä oli opettajien mielestä yksi etäopetuksen suurin puute. Opetuksen tempo muuttui hitaammaksi ja kaikelle toiminnalle oli annettava enemmän aikaa. Oppilaiden oma vastuunottaminen opiskelustaan yllätti opettajia. Kokemusten mukaan oppilaat edistyivät etäopetuksessa vähintään yhtä hyvin kuin lähiopetuksessa. Etäopetustilanne koettiin hyvin intensiiviseksi ja ajankäytön arveltiin jopa tehostuvan. Uudet keinot, kuten videoitten opetuskäyttö, nuottien välittäminen sähköpostilla, Pedanet -oppimisolun hyödyntäminen ja videokonsertti -toteutus antoivat myös monia ideoita opetuksen kehittämiseen tulevaisuudessa.</p>	
Avainsanat etäopetus, soitonopetus, kansalaisopisto, taiteen perusopetus, videovälitteinen opetus	

Field of Study Culture			
Degree Programme Master's Degree Programme in Art Pedagogy			
Author Anna Räsänen			
Title of Thesis Digital leap into distance learning – The implementation of the distance learning of playing and singing in community college			
Date	1.12.2020	Pages/Appendices	76/5
Supervisor Jenni Urponen			
Partners Siilinjärvi community college			
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the thesis was to find out the means by which real-time distance teaching was carried out in the Basic music education of Siilinjärvi community college. The aim of this development project was to find new ways of teaching and to expand the professional skills of music teachers. Distance learning became suddenly topical in the spring of 2020, when all the Finnish educational institutions were closed from contact teaching, because of the corona situation. It was also seen important that distance teaching was able to provide tuition according to the curriculum.</p> <p>The thesis included a practical distance teaching period, its design and implementation in collaboration with three music educators. In the written part of the thesis distance learning experiences are reported based on the material collected. The material consisted of the interviews of the two music teachers involved in this project, the author's observations in her working diary and the students' feedback questionnaire. The thesis included features of action research and exploratory teacher perspective. This thesis was a practical, time-limited project and teachers examined their distance teaching through reflective thinking. The collected material was structured by means of content analysis.</p> <p>The professionalism of the teachers and their own teaching inevitably developed during the distance teaching period. Teachers learned to use many digital and technological tools. In distance learning, teachers had to find some new pedagogical ways to teach, because all the familiar methods from contact teaching were not possible. The time-delay changed the nature of teaching. It was impossible to make music together. In the opinion of the teachers, this was one of the biggest shortcomings of the distance learning. The tempo of the teaching became slower and all activities needed to be given more time. Teachers were constantly surprised by the responsibility and initiative of the pupils. From the experiences, it can be said that students progressed at least as well in distance learning as in contact learning. Distance learning situation was perceived as very intense, and the use of time was even thought to be more efficient. New practices such as the use of videos in teaching, sending sheet music by e-mail, the utilization of the Pedanet -learning platform and the implementation of a video concert was utilized. The whole project provided many further ideas to develop teaching in the future.</p>			
<p>Keywords distance learning, music instrument teaching, community college, basic art education, video-based teaching</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	KANSALAIPOISTON MUSIIKINOPETUS	8
2.1	Kansalaisopisto – vapaan sivistystyön oppilaitos.....	8
2.2	Musiikin opetusta ”vauvasta vaariin”	9
2.3	Musiikin taiteen perusopetus kansalaisopistoissa	11
2.4	Musiikin taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä Siilinjärven kansalaisopistossa	13
3	MUSIIKIN ETÄOPETUS.....	16
3.1	Etäopetus – moniulotteinen käsite	16
3.2	Soiton ja laulun reaaliaikainen etäopetus	18
3.3	Musiikkikasvatusteknologia soitonopetuksessa	21
4	OPETTAJA OMAN TYÖNSÄ KEHITTÄJÄNÄ.....	24
4.1	Kehittämiprojektin tavoite ja lähtökohta	24
4.2	Lähestymistapa ja menetelmät	25
4.3	Aineisto, sen kerääminen ja analysoiminen	26
4.4	Eettisyys ja luotettavuus.....	29
5	SOITON JA LAULUN ETÄOPETUS SIILINJÄRVEN KANSALAIPOISTON TAITEEN PERUSOPETUKSESSA KEVÄÄLLÄ 2020.....	31
5.1	Etäopetusjakson suunnittelu	31
5.2	Etäopetusjakson toteuttaminen.....	33
6	”RUUDUN TAKAA” – ETÄOPETUKSESTA SAATUJA KOKEMUKSIA.....	36
6.1	Opettajien kokemukset.....	36
6.1.1	Vuorovaikutus ja kommunikointi.....	36
6.1.2	Kuuleminen haasteena	38
6.1.3	Käytännön toiminta etätunnilla.....	41
6.2	Oppilaiden kokemukset	45
7	ETÄOPETUSKOKEMUSTEN YHTEENVETO.....	50
8	POHDINTA.....	56
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	60
	LIITE 1: TUTKIMUSLUPAPYYNTÖ OPPILAALLE.....	66
	LIITE 2: VANHEMMAN/HUOLTAJAN SUOSTUMUSLUPA	67

LIITE 3: HAASTATTELUN KYSYMYSRUNKO	68
LIITE 4: WEBROPOL -PALAUTEKYSELY OPPILAILLE.....	69
LIITE 5: TAITEEN PERUSOPETUKSEN VIDEOKONSERTIN OHJELMA.....	76

1 JOHDANTO

”Etäopetusta – voi ei!”, oli ensimmäinen reaktioni, kun tieto etäopetukseen siirtymisestä tuli keväällä 2020 syntyneessä koronavirustilanteessa. Samankaltainen ajatus kävi luultavasti monen muunkin soitonopettajan mielessä. Ensireaktion laannuttua minussa heräsi kuitenkin mielenkiinto siihen, miten etäopetus voisi toimia omassa työssäni kansalaisopiston pianonsoiton opettajana. Lukuisia kysymyksiä alkoi tulla mieleen: Miten se onnistuu? Osaanko etäopettaa? Onko minulla välineitä?

Opinnäytetyöni toteutui Siilinjärven kansalaisopiston taiteen perusopetuksen pianon, huilun ja yksinlaulun etäopetuskokeiluna keväällä 2020. Tässä kehittämisprojektissa oli mukana kolme taiteen perusopetuksen opettajaa. Soiton ja laulunopetus järjestettiin videovälitteisenä reaaliaikaisena etäopetuksena. Jäljellä olevan kevätlukukauden aikana projektin opettajien oli otettava haltuun kaikille uusi etäopettamisen muoto ja löydettävä vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin käytännön opetyössä.

Keväällä 2020 maailmanlaajuinen tilanne oli hyvin poikkeuksellinen nopeasti etenevän koronavirustilanteen vuoksi. Kiinasta alkunsa saanut covid-2019 virusepidemia alkoi levitä Euroopassa helmikuussa 2020. WHO julisti tilanteen pandemiaksi maaliskuussa 2020 (Yle uutiset 11.3.2020). Suomessa toimenpiteet koronaviruksen leviämisen estämiseksi etenivät vauhdilla maaliskuun aikana. Etäopetus tuli ajankohtaiseksi kun Suomen hallitus päätti, että koulut ja oppilaitokset suljetaan lähiopetukselta. Yhtäkkiä kaikki opettajat, jokaisessa oppilaitosmuodossa, joutuivat etäopetushaasteen eteen. Oman työpaikkani, Siilinjärven kansalaisopiston ovet sulkeutuivat lähiopetukselta keskiviikkona 18.3.2020. Tilanteen nopea kehittyminen oli todella yllättävä. Seuraavina päivinä joka puolella oli aistittavissa suuri epätietoisuus ja epäusko tilanteesta.

Tämän opinnäytetyön tekemisen aikana vallitsevassa tilanteessa kaikki soitonopettajat olivat estyneet toteuttamasta lähiopetusta. Uskon, että suurin osa opettajista, itseni mukaan lukien, ei ollut koskaan antanut soiton tai laulun etäopetusta. Soitonopetus on pitkän historiallisen mestari-kisälli -tradition mukaan mielletty aina yksilöopetuksena. Musiikin ja soitonopetuksen erityisluonteesta johtuen opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde muodostuu hyvin merkittäväksi. Heräsi kysymys, miten etäopetuksessa pystyy kommunikoimaan ja musisoimaan? Keväällä 2020 kaikkien soitonopettajien täytyi siis hypätä johonkin aivan uuteen ja totutusta poikkeavaan. Hyvin nopealla aikataululla täytyi etsiä keinoja ja välineitä siihen, miten perinteisesti lähiopetuksena annettu soitonopetus pystytään toteuttamaan etäopetuksena.

Musiikin etäopetus ei ole kuitenkaan uusi asia. Ensimmäisiä videoneuvottelun avulla tehtyjä musiikin ja soiton reaaliaikaisia etäopetuskokeiluja on tehty jo 1990-luvulla (Ruippo 2009, 365–366). Etäopetusta on sittemmin hyödynnetty soitonopetuksessa erityisesti Pohjois-Suomessa pitkien välimatkojen vuoksi (Rantasuo 2006, 350). Nähdäkseni soiton etäopetuksen järjestäminen on kokonaisuudessaan kuitenkin suhteellisen vähäistä. Normaalitilanteessa etäopetuksen järjestämisen lähtökohta on luonnollisesti hyvin toisenlainen kuin se oli kevään 2020 poikkeusoloissa. Opettajalla on normaalisti mah-

dollisuus suunnitella opetuksen toteutus ja hankkia opetusta varten tarvitsemansa laitteet, mahdollisesti työnantajan tuella. Lisäksi etäopetusta antavalla opettajalla on luultavimmin myös kokemusta ja osaamista sekä oma erityinen mielenkiinto etäopettamiseen. Keväällä 2020 käsillä ollut etäopetustilanne kosketti jokaista opettajaa, mikä teki siitä varsin poikkeuksellisen. Suomen musiikinopetuksen kenttä heräsi kevään 2020 tilanteessa myös hyvin aktiiviseen keskusteluun. Facebookiin perustettu Musiikin etäopetus -ryhmä keräsi muutamassa päivässä tuhansia jäseniä. Huhtikuun alussa yksityinen ryhmä oli kerännyt jo 5267 jäsentä (2.4.2020). Tarvittiin selvästi yhteisöllistä tukea tämän uuden asian äärellä.

Tämän etäopetuksen kehittämisprojektin toimintaympäristönä on kansalaisopisto ja sen musiikin opetus. Kansalaisopiston musiikin opetus on vapaan sivistystyön ajatuksen mukaisesti omaehtoista ja harrastustavoitteista. Olen työskennellyt liki 20 vuotta päätoimisena pianonsoiton tuntiohjaajana Siilinjärven kansalaisopistossa. Omassa opetustyössäni olen vuosien varrella kokenut erityisen tärkeäksi sen, että on avoin uusille lähestymistavoille ja opetuksen keinoille. Usean vuoden ajan olen ollut kiinnostunut teknologian tarjoamista mahdollisuuksista ja niiden hyödyntämisestä työssäni soitonopettajana. Kiinnostus sai alkunsa työelämän tarpeista, uusien opetustapojen, välineiden ja keinojen löytämisestä. Alkuisysäys tähän innostukseen oli se, kun hankin ensimmäisen iPadini noin yhdeksän vuotta sitten. Kansalaisopiston opettajana kohtasin jatkuvasti tilanteita, missä oppilaat tulivat soittotunnille toivekappaleineen. Koska valmista oppimateriaalia ei aina löytynyt, aloin tehdä itse oppilaiden toiveista heidän taitotasoonsa soveltuvia sovituksia käyttäen muun muassa iPadin nuotinnussovellusta. Vähitellen olen tutustunut lukuisiin iPadin musiikkisovelluksiin ja käyttänyt niitä myös opetuksessa. Olen testannut muun muassa erilaisia iPadin musiikkipelejä oppilaiden kanssa. Kokemukseni mukaan ne toimivat hyvin pienenä soittotunnin kevennyksenä. Joitakin sovelluksia käytän kuitenkin säännöllisesti ja niiden käyttö on tullut osaksi omia käytäntöjäni. Tällaisia sovelluksia ovat muun muassa Notion- nuotinnussovellus ja nuotinlukusovellus ForScore. Tämän kehittämisprojektin etäopetushaaste vastasi siis kiinnostukseeni saada uusia välineitä ja tuoreita näkökulmia opetustyöhöni. Suurella mielenkiinnolla lähdin suunnittelemaan tätä etäopetusprojektia ja opinnäytetyötäni.

2 KANSALAIPOISTON MUSIIKINOPETUS

2.1 Kansalaisopisto – vapaan sivistystyön oppilaitos

Opinnäytetyöni käytännön osuus toteutettiin kansalaisopistossa eli vapaan sivistystyön oppilaitoksessa. Vapaan sivistystyön piiriin kuuluu kaikkiaan viisi oppilaitosmuotoa. Niitä ovat kansalaisopistot, kansanopistot, liikunnan koulutuskeskukset, opintokeskukset ja kesäyliopistot. (Anderzén & Saloheimo 2014, 186; OKM 2020.) Kansalaisopistot ovat vapaan sivistystyön suurin oppilaitosmuoto. Niiden osuus kaikesta vapaana sivistystyönä järjestetyn koulutuksen tuntimäärästä on 69 prosenttia. (Saloheimo 2015, 9.) Kansalaisopisto on yleisnimitys, mutta oppilaitoksia voidaan kutsua myös työväenopistoksi, aikuisopistoksi tai opistoksi (Kansalaisopistot.fi 2020).

Käsitteenä vapaa sivistystyö on otettu käyttöön 1960-luvulla, joskin sen juuret ovat jo 1800-luvun lopulla alkaneessa kansansivistystyön ajatuksessa. Sen tarkoituksena oli vastata erityisesti maaseudun nuorison ja työväestön sivistystarpeisiin. (Anderzén & Saloheimo 2014,186.) Suomalaisella kansalaisopistotoiminnalla on pitkä historia, joka ulottuu aina 1900-luvun alkuun. Ensimmäinen kansalaisopisto perustettiin jo vuonna 1899 Tampereelle. Kansalaisopistotoiminta vietti 120-vuotisjuhlavuottaan vuonna 2019. (Kansalaisopistot.fi 2020.) Vapaa sivistystyö mielletään osaksi aikuiskoulutuksen kenttää. Lapsille ja nuorille suunnattu opetus on kuitenkin 2000-luvulla lisääntynyt kansalaisopistoissa huomattavasti. Vapaan sivistystyön yhteydessä ei enää käytetäkään ikärajamääritelmiä vaan puhutaan mieluummin elinikäisen oppimisen ajatuksesta. (Anderzén & Saloheimo 2014,186.)

Vapaan sivistystyön perusajatuksena on edistää ihmisen monipuolista kehittymistä elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta. Vapaan sivistystyön koulutus perustuu omaehtoiseen harrastamiseen ja siihen hakeutuminen on kaikille avointa. (OKM 2020.) Vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaa ja opetusta ohjaa laki vapaasta sivistystyöstä (§632/1998), jonka mukaan:

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävä kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.

Kansalaisopistot ovat kaikille avoimia oppilaitoksia, ja niiden perustehtävänä on tarjota mahdollisuus uusien tietojen ja taitojen kehittämiseen ja omaksumiseen, elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta (OPH 2020). Kansalaisopistot ovat pääasiassa kuntien ylläpitämiä oppilaitoksia. Suomessa on kaikkiaan 178 kansalaisopistoa (2020). Ne järjestävät opetusta Suomen jokaisessa kunnassa ja niiden opiskelijamäärä on suurempi kuin missään muussa oppilaitosmuodossa (Kansalaisopistot.fi 2020). Kansalaisopistot tarjoavat jokaiselle mahdollisuuden opiskeluun monella eri ainealueella. Suurimmat ainealueet ovat järjestyksessään kädentaidot, musiikki ja liikunta. Vuonna 2012 musiikin osuus kaikesta annetusta tutkintoon johtamattomasta aikuiskoulutuksesta kansalaisopistoissa oli noin 19 prosenttia, tuntimääränä reilut 450 000 tuntia. (Saloheimo 2015, 8-9, 25.)

Yksi kansalaisopiston perusajatus on tarjota kaikille, asuinpaikasta riippumatta, mahdollisuus omaehtoiseen oppimiseen ja harrastamiseen. Kansalaisopistojen saavutettavuus myös pienissä kunnissa ja syrjäseuduilla on hyvä. Monilla paikkakunnilla kansalaisopisto on lisäksi merkittävä kulttuurivaikuttaja, tapahtumien ja konserttien järjestäjä. (Kansalaisopistot.fi 2020.) Vapaan sivistystyön laki velvoittaa kansalaisopistoja vastaamaan ”paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin” ja tarjoamaan ”mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi” (Laki vapaasta sivistystyöstä §632/1998). Edelleen lain (§632/1998) mukaan vapaan sivistystyön oppilaitoksien on laadittava toimintasuunnitelman, josta tulee esille koulutustoiminnan kokonaisuus, yleiset arvot, tehtävät, tavoitteet ja päämäärät. Varsinaisia ainekohtaisia opetussuunnitelmia ei kansalaisopiston opetuksessa ole. Opiskelu ei ole tutkintotavoitteista, eikä opetuksen sisältöjä säädellä lainsäädännössä. (Saloheimo 2015, 9; OKM 2020.)

2.2 Musiikin opetusta ”vauvasta vaariin”

Musiikin opiskelu kansalaisopistossa perustuu vapaan sivistystyön perusajatuksen mukaisesti vahvasti omaehtoisuuteen ja se on harrastustavoitteista. Hellström (2010, 35) on luonnehtinut harrastuksen olevan myönteissävytteistä. Siihen liittyy pohjimmiltaan aina innokkuutta ja mielenkiintoa jotakin asiaa kohtaan. Näin on lähtökohtana varmasti myös kansalaisopiston musiikin harrastajalla. Harrastuksen toivotaan tuottavan iloa, yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Sen halutaan tuovan onnistumisen myönteisiä kokemuksia ja elämyksiä. Nämä edellä mainitut tavoitteet ovat kirjoitettu myös vapaan sivistystyön perusajatuksen eli siitä annettuun lakiin ja asetuksiin.

Kansalaisopiston musiikin opiskelussa on etuna sen hyvä saavutettavuus monella tapaa. Kansalaisopiston musiikin opetukseen ei ole pääsyvaatimuksia, vaan musiikin opiskelu on pääsääntöisesti avointa kaikille. Oppilaat otetaan kursseille normaalin ilmoittautumisjärjestyksen mukaan. Tämä antaa kaikille yhtäläiset mahdollisuudet hakeutua musiikin opiskelun piiriin. Lisäksi kansalaisopistojen alueellinen saavutettavuus on hyvä ja harrastukseen voi useimmiten osallistua aivan kotinurkilla. Kurssihintojen edullisuus puolestaan edistää opetuksen taloudellista saavutettavuutta. (Anderzén & Saloheimo 2014, 196.)

Kansalaisopistot tarjoavat hyvin monipuolista musiikin opetusta. Kansalaisopistoissa järjestettävät musiikkikurssit koostuvat opistosta riippuen yleensä eri instrumenttien yksilö- tai ryhmäopetuksesta ja erilaisista musiikkiryhmistä. Musiikin ryhmäopetus kuten kuorot, lauluryhmät, muskarit, orkesterit, karaoke ja seniorimusiikkiryhmät ovat kansalaisopistoissa suosittuja. Musiikkia voi opiskella niin sanotuissa matalan kynnyksen ryhmissä ilman aiempaa kokemusta, mutta myös tavoitteellinen musiikinopiskelu kansalaisopistossa on mahdollista. Useissa kansalaisopistoissa järjestetään normaalin kansalaisopisto-opetuksen lisäksi tavoitteellista musiikin taiteen perusopetusta, joka on suunnattu pääasiassa lapsille ja nuorille. Käsittelen taiteen perusopetusta tarkemmin seuraavassa luvussa.

Kansalaisopiston musiikin opiskelijoiden ikähaitari on suuri. Oppilaita voi olla niin sanotusti ”vauvasta vaariin”. Lapset ja nuoret tulevat kansalaisopistoon kokeilemaan soittoharrastusta ja oppimaan musiikillisia perustaitoja. Kansalaisopiston soitto- ja laulutunneille osallistuu yhä enemmän aikuisia ja ikäihmisiä. Seniori-ikäiset ovat yksi eniten kasvava oppilasryhmä kansalaisopiston musiikinopetuksessa. Väestörakenteen muutos, elinikäisen oppimisen ajatus, sosiaalisten kontaktien luominen ja ”dementian ehkäisy”, monen ikäihmisen omin sanoin sanottuna, ovat hyviä syitä aloittaa musiikkiharrastus seniori-ikässä. Musiikin aikuisopiskelijoiden määrä on kokemukseni mukaan lisääntynyt selvästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Aikuiset tulevat musiikkiharrastuksen pariin usein toteuttamaan pitkäaikaisia haaveitaan soitto- tai laulutaidon hankkimisesta. Osalla aikuisoppilaista puolestaan voi olla jo paljonkin musiikillista osaamista, esimerkiksi lapsuuden soittoharrastuksesta. Aikuisiällä halutaan elvyttää ruosteessa olevia taitoja ja viedä niitä edelleen eteenpäin. Kansalaisopisto on yksi harvoista oppilaitoksista, yksityisen musiikinopetuskentän ohella, joka tarjoaa aikuisille mahdollisuuden harrastaa musiikkia. Musiikkioppilaitosten opetus on perinteisesti keskittynyt pääasiassa lasten ja nuorten tavoitteelliseen opetukseen. Toisaalta nykyisin musiikkioppilaitoksissakin tarjotaan yhä enenevässä määrin opetusta myös aikuisille.

Musiikkipedagogin käytännön työ kansalaisopiston soitonopettajana vaatii hyvän muusikkouden lisäksi paljon pedagogista osaamista. Eri-ikäisten ja erilaisista lähtökohdista tulevien oppilaiden opettaminen asettaa haasteen opettajan pedagogiselle osaamiselle. Kansalaisopiston opettajan on tänä päivänä hallittava lasten ja nuorten opettamisen lisäksi aikuispedagogiikkaa, senioripedagogiikkaa ja erityispedagogiikkaa. On siis osattava kohdata hyvin erilaisten oppijoiden tarpeita. Nämä oppilaiden moninaiset lähtökohdat musiikin opiskeluun asettavat kansalaisopiston soitonopettajalle haasteen paitsi pedagogisesti myös musiikillisesti, esimerkiksi soitettavan ohjelmiston suhteen. Soitettava ohjelmisto on kansalaisopisto-opetuksessa hyvin vapaasti valittavissa, eikä sen suhteen ei ole välttämätöntä noudattaa mitään tiettyä määriteltyä tyyliä. Niinpä eri tyylien ja kappaleiden kirjo ohjelmistossa voi olla hyvinkin laaja. Yleisesti opetuksessa pyritään ottamaan huomioon myös oppilaan omat musiikillisen mielenkiinnon kohteet. Pedagogisesti on varsin haastavaa sovittaa oppilaiden kappale toiveet ja taitotaso yhteen. On hallittava paljon erilaista ja erityylistä opetusmateriaalia. Opettajalla on oltava myös valmiuksia tehdä itse oppilaille soveltuvaa yksilöllistä oppimateriaalia. Soitonopettajan osaamisalueen on oltava hyvin laaja-alainen. Pohjannoro (2010) puhuu musiikkipedagogin moniosaamisen käsitteestä. Sillä tarkoitetaan oman pääosaamisalueen lisäksi toisen musiikinopetus alan osaamista. Näitä voivat olla muun muassa kuoron- tai orkesterinjohto, opettajan genre-monipuolisuus, musiikkiteknologian hallinta tai pedagoginen erikoistuminen esimerkiksi alkeisopetukseen. Moniosaaminen voi tarkoittaa myös ulkomusiikillista osaamista, kuten verkostoitumisen, projektinhallinnan tai musiikin tuottamisen taitoja. (Pohjannoro 2010, 40–41.)

Musiikin opiskelussa korostuukin tänä päivänä yhä enemmän yksilön valinnanvapaus ja henkilökohtaiset oppimistavoitteet valtakunnallisten normien sijaan. Anna-Elina Lavaste (2009, 23) tiivistää tulevaisuuden soitonopettajan osaamisvaatimuksia seuraavasti: ”Musiikinopetuksessa tarvitaan tulevaisuudessa yhä vähemmän kapea-alaisia spesialisteja ja yhä enemmän monitaitoisia, opettajuuden laaja-alaisesti ymmärtäviä pedagogeja”. Voidaan sanoa, että soitonopettaja on elinikäinen oppija omassa

työssään. Ajan hermolla oleminen ja oman opettajuuden jatkuva kehittäminen sekä oman työn reflektointitaidot ovat tarpeen.

2.3 Musiikin taiteen perusopetus kansalaisopistoissa

Kansalaisopistot voivat järjestää myös tavoitteellista ja opetussuunnitelmaan pohjautuvaa taiteen perusopetusta. Taiteen perusopetuksesta käytetään yleisesti lyhennettä TPO. Taiteen perusopetuksella tarkoitetaan ensisijaisesti lapsille ja nuorille suunnattua tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää taidekasvatusta. Sen tarkoitus on vahvistaa yksilön hyvinvointia ja kokonaisvaltaista kehitystä. Taiteen perusopetus on kouluopetuksen ulkopuolista toimintaa. Se on siis oma opetusmuotonsa. TPO käsittää osana yleissivistävää koulutusjärjestelmää, joka tukee koulussa annettavaa taide- ja taitoaineiden opetusta. (Suominen 2019, 18.)

Taiteen perusopetus on ainutlaatuinen koulutusjärjestelmä, joka antaa mahdollisuuden eri taiteenalojen harrastamiseen varhaislapsuudesta aina aikuisikään asti. Se tukee elinikäisen oppimisen periaatetta ja taidesuhteen kehittymistä. (Suominen 2019, 18; TPO-liitto 2020; OPH 2020.) TPO-opetusta on mahdollisuus järjestää myös aikuisille. Yhä useammassa taiteen perusopetusta antavassa oppilaitoksessa onkin otettu huomioon aikuisten kiinnostus tavoitteelliseen taiteen opiskeluun. (TPO-liitto 2020.)

Musiikin opetuksen kehittyminen nykyiseen muotoonsa juontaa juurensa historiallisesti jo 1800-luvun puolelta, jolloin Suomessa alkoi kehittyä koulun ulkopuolinen musiikin opetus. Suomen musiikkioppilaitos järjestelmä alkoi kehittyä 1960-luvun lopulla, kun ensimmäinen musiikkioppilaitoslaki säädettiin vuonna 1969. Laki turvasi riittävän rahoituksen tavoitteelliseen musiikin opiskeluun ja opetuksen järjestämiseen. Kansalaisopistoissa, vapaan sivistystyön piirissä, musiikin opetus alkoi puolestaan kasvaa 1970-luvulla, kun ne aikuisoppilaitoksina saivat luvan järjestää opetusta myös alle 16-vuotiaille. (AVI 2014.)

Taiteen perusopetusta säätelevät siitä erikseen annetut lait ja asetukset. Opettajien kelpoisuudesta taiteen perusopetuksessa säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa (§986/1998). Taiteen perusopetus on saanut käsitteenä alkunsa, kun ensimmäinen laki taiteen perusopetuksesta vahvistettiin 1992. Silloin siihen kuului seitsemän taiteen alaa. Lakia uudistettiin viimeksi vuonna 1998 (§ 633/1998), jolloin musiikkiopistolaki ja taiteen perusopetuslaki yhdistettiin. Tämä lakimuutos tasoitti hieman musiikin valta-asemaa muihin taiteisiin nähden. Musiikki on kuitenkin yhä edelleen ylivoimaisesti suurin taiteen perusopetuksen ainealue. Musiikin osuus kaikesta annetusta taiteen perusopetuksesta on suurin, reilusti yli puolet. (Mm. AVI 2014; Suominen 2019, 18–19, 40.) Vuoden 1998 lakiuudistuksessa TPO:een tuli toinenkin iso muutos. Taiteen perusopetusta oli mahdollista järjestää kahden eri laajuisen oppimäärän mukaan: taiteen perusopetuksen *yleisen* ja *laajan* oppimäärän. Samassa yhteydessä vuonna 1998 kansalaisopistot saivat mahdollisuuden ja luvan järjestää taiteen perusopetusta. Tällä pyrittiin turvaamaan alueellisesti parempi taiteen perusopetuksen saavutettavuus. (Mm. AVI 2014, 13; Suominen 2019, 18–19; OPH 2020.)

Nykyisin voimassa olevat opetussuunnitelman perusteet vahvistettiin vuonna 2017 yhdeksälle eri taiteen alalle: *arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, tanssi, teatteritaide, sanataide ja sirkustaide*. (Suominen 2019, 18–19; OPH 2020.) Jokaisen taiteen perusopetusta järjestävän oppilaitoksen tulee laatia ja hyväksyttää oma opetussuunnitelmansa, joka pohjautuu Opetushallituksen antamiin opetussuunnitelmien perusteisiin (TPOPSa 2017, 8). Musiikin taiteen perusopetusta on Luoman (2020, 23–24) selvityksen mukaan vuonna 2019 annettu 170 oppilaitoksessa. Tämä luku sisältää kaikki oppilaitosmuodot, musiikkiopistot, musiikkikoulut ja kansalaisopistot. Yleisen oppimäärän mukaista opetusta on antanut kaikkiaan 83 oppilaitosta. Kansalaisopistoissa TPO-opetusta on vuonna 2019 järjestetty yhteensä 123 opistossa (Suominen 2019, 36).

Musiikin taiteen perusopetuksen sekä *yleisen* että *laajan* oppimäärän tavoitteena on luoda edellytykset musiikin tavoitteelliseen harrastamiseen ja hyvän musiikkisuhteen syntymiseen. Keskeisin ero oppimäärien välillä on annettavan opetuksen määrässä. (OPH 2020.) Laajan oppimäärän laskennallinen tuntimäärä on 1300 tuntia, jakautuen perusopintoihin, 800 tuntia ja syventäviin opintoihin, 500 tuntia (TPOPS 2017a, 15). Yleisen oppimäärän laajuus on yhteensä 500 tuntia. Siinä opinnot on jaoteltu 300 tunnin laajuisiin yhteisiin opintoihin ja teemaopintoihin, joiden tuntimäärä on laskennallisesti 200 tuntia. (TPOPS 2017b, 14.)

Laajassa oppimäärässä oppilaalla on mahdollisuus syventää ilmaisuaan, musiikillisia ja teknisiä taitojaan yleistä oppimäärää paremmin. Laajan oppimäärän tavoite on antaa edellytykset musiikin ammatitopintoihin hakeutumiseen. (OPH 2020.) Yleisen oppimäärän tavoitteet muodostuvat enemmän oppilaan henkilökohtaisten tavoitteiden pohjalta. Opiskelussa korostuu musiikin harrastamisen ilo ja vapaus toteuttaa itseään kokemisen ja erityisesti yhteismusisoinnin kautta. Oppilaalle pyritään antamaan laaja-alainen musiikillinen yleissivistys ja tarjota mahdollisuuksia taiteidenväliseen toimintaan. Lisäksi yleisen oppimäärän yksi tavoite on tukea aikuisten omaehtoista musiikin harrastamista. (TPOPS 2017b, 41, 12.) Yleisen oppimäärän musiikkiopinnoissa harjoitellaan musiikillisia perustaitoja, tutustutaan erilaisiin musiikin lajeihin soiton ja laulun sekä kuuntelemisen kautta. Yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa painotetaan laajaa oppimäärää enemmän yhteismusisointiin ja muiden taiteenalojen ilmaisukeinoihin tutustumista. (TPOPS 2017b, 42–44.) Teknologian hyödyntäminen opiskelussa on mainittu tarkoituksenmukaisena työtapana molemmissa opetussuunnitelman perusteissa (TPOPS 2017a, 13, 50; TPOPS 2017b, 12, 44).

Laajalle ja yleiselle oppimäärälle on TPOPS-perusteissa asetettu neljä tavoitealuetta. Molemmissa painotetaan *esittämistä ja ilmaisemista* sekä *kuuntelemista ja musiikin hahmottamista*. Laajassa oppimäärässä musiikillista ilmaisua ja instrumentin hallintaa on mahdollista kehittää yleistä oppimäärää syvällisemmin ja pitkäjänteisemmin. Yleisessä oppimäärässä painottuu enemmän oppilaan henkilökohtaiset edellytykset ja mielenkiinnon kohteet, yhteismusisointi ja osallisuus. Laajan oppimäärän tavoite on paneutua syvällisemmin *oppimaan oppimisen taitoihin* ja tavoitteelliseen *harjoitteluun* omassa instrumentissa. Lisäksi *säveltäminen ja improvisointi* kuuluvat omana tavoitealueenaan laajaan oppimäärään. (OPH 2020.)

Musiikkioppilaitoksissa sekä muissa musiikin taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa on vuosikymmeniä arvioinnin perusteena ollut käytössä niin sanottu tasosuoritusjärjestelmä. Se on perustunut Suomen musiikkioppilaitosten liiton vuoden 2005 antamiin tasosuoritusohjeisiin, jotka ovat edelleen saatavilla (SML 2020). Taiteen perusopetuksen opetus ja arviointi onkin paljolti muotoutunut tämän tutkintojärjestelmän mukaisesti. Perustasolla tasosuorituksia (TS) on ollut kolme: TS1, TS2 ja TS3. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistuksessa vuonna 2017 arviointiperusteita uudistettiin. Uusien opetussuunnitelman perusteiden (TPOPS 2017) ja oppilaitosten omien opetussuunnitelmien myötä ollaan tasosuorituksista vähitellen luopumassa kokonaan. Niiden tekeminen ei ole missään TPO:n oppilaitoksessa enää pakollista. Käytännön työssä tässä siirtymävaiheessa tasosuorituksia voidaan tehdä edelleen aiempien opetussuunnitelmien mukaisesti 31.7.2021 asti (OPH 2019). Tasosuoritusten tekemisen rinnalle oppilaitokset ovat pyrkineet viime vuosina kehittämään uudenlaisia arvioinnin muotoja. Näiden arvioinnin perusteiden toteutuminen on jokaisen oppilaitoksen oman opetussuunnitelmatyön varassa. Mitään valtakunnallista tasosuoritusjärjestelmän kaltaista yhtenäistä arviointiperustetta ei enää ole määritelty. Opetussuunnitelmissa korostuu enemmän yksilön huomioon ottaminen ja elinikäisen taidesuhteen syntyminen, kuin tietyn normin mukaan eteneminen.

Yleisen oppimäärän perusteissa arvioinnista sanotaan seuraavaa: ”Musiikin yleisessä oppimäärässä arvioinnin tehtävänä on tukea oppilaan musiikkiopintojen edistymistä. Siksi se on oleellinen osa jokaista oppimisprosessia ja opettamista. Tavoitteena on, että arviointi tukee oppilaan itsetunnon sekä oppimaan oppimisen, itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin taitojen kehittymistä.” (TPOPSb 2017, 44.) Numeroarviointia ei enää käytetä vaan palautteen antamisessa painotetaan jatkuvaa ja monipuolista oppimisprosessin eri vaiheisiin liittyvää ohjaamista (OPH 2020).

2.4 Musiikin taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä Siilinjärven kansalaisopistossa

Opinnäytetyöhöni liittyvä kahden kuukauden mittainen käytännön etäopetusjakso, toteutettiin Siilinjärven kansalaisopiston taiteen perusopetuksessa keväällä 2020. Siilinjärven kansalaisopisto sijaitsee Pohjois-Savossa, Siilinjärven kunnassa. Kansalaisopisto on pienehkö vapaata sivistystyötä tekevä, pääosin yli 16-vuotiaille tarkoitettu oppilaitos. Rehtorin lisäksi opistossa on viisi päätoimista eri ainealueiden suunnittelija opettajaa. Opetus toteutetaan suurelta osin tuntiopettajien voimin, joita opistossa työskentelee lukuvuosittain kaikkiaan reilut 50. Siilinjärven kansalaisopistolla ei ole tällä hetkellä yhtenäisiä opetustiloja, vaan opetuspisteitä on useita ympäri Siilinjärveä. Normaalin kansalaisopisto-opetuksen lisäksi Siilinjärven kansalaisopiston yhtenä merkittävänä osa-alueena on pääasiassa lapsille ja nuorille suunnattu taiteen perusopetus. Kansalaisopistossa toimii taidekoulu, joka antaa TPO:n yleisen oppimäärän mukaista opetusta musiikissa, kuvataiteissa, kädentaidoissa ja tanssissa. Siilinjärven kansalaisopisto on järjestänyt taiteen perusopetusta vuodesta 1998, eli heti kun se oli lainsäädännöllisesti mahdollista. (Siilinjärven kansalaisopiston toimintakertomus 2018, 3, 21.)

Musiikin ainealueella on päätoimisen musiikinopettajan lisäksi kahdeksan tuntiopettajaa. Musiikin opetus on tuntimäärältään Siilinjärven opiston suurin ainealue. Musiikin opetuksen kokonaistuntimäärän

suuruuteen vaikuttaa osaltaan se, että instrumenttiopetus järjestetään pääasiassa yksilöopetuksena. Vuonna 2018 musiikin opetuksen osuus kaikesta annetusta opetuksesta oli noin neljännes, yhteensä 2381 tuntia (Siilinjärven kansalaisopiston toimintakertomus 2018, 8). Musiikkia voi opiskella kansalaisopiston normaaliopetuksen kurssien lisäksi myös taiteen perusopetuksessa. Siilinjärven kansalaisopistossa musiikin taiteen perusopetusta annetaan pianonsoitossa, huilunsoitossa ja yksinlaulussa. TPO-opetus on suunnattu pääsääntöisesti 7–16-vuotiaille, mutta myös aikuisilla on mahdollisuus hakeutua taiteen perusopetukseen. Käytännössä kaikki TPO:n piano- ja huiluoppilaat ovat kuitenkin lapsia ja nuoria. Laulunopetus on sen sijaan tarkoitettu yli 16-vuotiaille. Muutoin opetukseen osallistumiselle ei ole ikärajoja. Taiteen perusopetuksen opettajina toimii kolme musiikkipedagogia, jotka opettavat opiston molemmissa opetusmuodoissa, sekä normaaliopetuksessa että TPO:ssa.

Siilinjärven kansalaisopistossa taiteen perusopetus eroaa normaaliopetuksesta lähinnä annetun opetuksen määrässä. TPO:ssa lukuvuosi on pituudeltaan 30 opetusviikkoa, kun se normaaliopetuksessa on 22 viikkoa. Lisäksi taiteen perusopetuksessa viikoittainen soittotunti on vähintään puoli tuntia. Opinnoissaan pidemmällä olevien oppilaiden tunnit voivat olla 45 minuuttia. Normaaliopetuksen kurseilla soittoaika on 20 minuuttia viikossa. Normaalin kansalaisopisto-opetuksen musiikkikurssit ovat suunnattu kaikenikäisille harrastajille ja mukaan pääsee ilmoittautumisjärjestyksessä. Taiteen perusopetuksen oppilaaksi puolestaan otetaan haastattelunomaisen pääsykokeen kautta, jossa kartoitetaan erityisesti hakijoiden motivaatiota tavoitteelliseen musiikin opiskeluun. Opettajan suosituksesta on normaaliopetuksesta mahdollista siirtyä taiteen perusopetuksen oppilaaksi. Tämä käytäntö on osoittautunut hyvin toimivaksi, koska siten motivoituneet ja innostuneet oppilaat saadaan ohjattua tavoitteellisemmän taiteen perusopetuksen piiriin.

Taiteen perusopetus on opetussuunnitelmaan pohjautuvaa opetusta ja Siilinjärven kansalaisopistossa se toteutetaan yleisen oppimäärän perusteisiin laaditun opetussuunnitelman mukaan. Uusi opetussuunnitelma on ollut käytössä syksystä 2018. Se noudattaa pääpiirteissään entistä opetussuunnitelmaa, erityisesti niiltä osin kuin sen todettiin olleen toimiva. OPH:n ohjeistuksen mukaan, opintojen nimitykset muuttuivat uudessa opetussuunnitelmassa *yhteisiin* opintoihin ja *teema* opintoihin. Musiikin yleisen oppimäärän *yhteiset opinnot* ja osaamista syventävät *teemaopinnot* jakautuvat yleensä noin 6–9 lukuvuoden ajalle. TPO-oppilaan opinnot koostuvat usein pääasiassa oman pääinstrumentin tasolta toiselle etenevistä opintokokonaisuuksista. Yhden lukuvuoden instrumenttiopinnot muodostavat aina yhden opintokokonaisuuden. Oppilas voi muodostaa yleisen oppimäärän opintonsa myös siten, että sisällyttää niihin musiikillista osaamista laajentavia eri aihepiirejä käsitteleviä opintojaksoja. Soitinopintoja on yleisen oppimäärän opinnoissa oltava kuitenkin vähintään neljän lukuvuoden verran. Oppilas voi halutessaan valita kurseja koko kansalaisopiston musiikinopetuksen tarjonnasta. Ryhmäopetuksessa valittavana ovat useat kuorot ja bändit, ”pelismannit”, karaoke ja muut mahdolliset kurssit ja taiteidenväliset yhteistyöprojektit. Niiden kautta voi saada kokemuksia yhteismusiisoinnista, esiintymisestä ja eri musiikin lajeista.

Pääinstrumentin opintoihin kuuluu uuden opetussuunnitelman mukaan yhtenä osa-alueena yhteismusiisointi. Opetussuunnitelman uudistuksessa saatiin lisäresursseja ryhmätuntien ja yhteismusiisoinnin toteuttamiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että oppilailla on ryhmätunti noin kerran kuukaudessa.

Sivuinstrumentin opiskelu opiston opetustarjonnasta on myös harkinnan mukaan mahdollista. Lisäksi oppilaat voivat valita myös toisen taiteenalan, kuvataiteen, käsityön tai tanssin opintoja taiteidenväliseksi opinnoiksi yhden opintokokonaisuuden verran. Taiteen perusopetuksen oppilaille kuuluu opintoihin olennaisena osana musiikin perusteiden opiskelu, joka tukee soitto- tai lauluopintoja. Kansalaisopiston opetustarjonnassa on vuorovuosin musiikin perusteet 1 tai 2. Kansalaisopistolla on lisäksi yhteistyösopimus Siilinjärven musiikkiopiston kanssa TPO-oppilaiden musiikin perusteisiin osallistumisesta. Opintoryhmät ovat yhteisiä ja oppilaat voivat puolin ja toisin osallistua oppilaitosten musiikin perusteiden kursseille. (Siilinjärven kansalaisopiston TPO-ops 2019, 30–32, 41.)

Oppilaan arviointi on opetussuunnitelman mukaan viikoittaista soittotunnilla tapahtuvaa, kannustavaa ja ohjaavaa palautetta. Lukukauden alussa, syksyllä oppilas ja opettaja määrittelevät yhdessä soiton opiskelun tavoitteita ja ne kirjataan opintokirjaan. Keväällä nämä asetetut tavoitteet ja niiden saavuttaminen käydään läpi yhdessä arvioiden. Tavoitteena on, että oppilas oppii myös itse tarkastelemaan omaa oppimistaan. Numeroarviointia ei käytetä. (Siilinjärven kansalaisopiston TPO-ops 2019, 33–34.) Oppilaan on osoitettava aktiivista osallistumista opintoihin ja annettava näyttöä edistymisestä. Opistossamme suoritetaan edelleen tasosuorituksia, mutta niiden tekeminen ei ole pakollista. Tasosuorituksista ollaan yleisen linjan mukaisesti siirtymässä vähitellen pois kokonaan. Niiden tilalle on muotoutumassa uudenlaisia näytön antamisen keinoja. Arvioinnin perusteeksi käy konserttiesiintyminen, josta oppilaalle annetaan suullinen palaute. Luokassa soitettu ”luokkanäyttö” omalle opettajalle on niin ikään riittävää näyttöä edistymisestä. Oppilas valmistaa näihin näyttöihin useamman, kolmen tai neljän kappaleen kokonaisuuden. (Siilinjärven kansalaisopiston TPO-ops 2019, 33–34.) Opiston opetussuunnitelmaa tarkastellaan ja päivitetään vuosittain hyväksi havaittujen kokemusten pohjalta.

3 MUSIIKIN ETÄOPETUS

3.1 Etäopetus – moniulotteinen käsite

Etäopetus on käsitteenä moniulotteinen ja sen määritelmässä on runsautta ja vakiintumattomuutta. Sitä on vaikeaa aivan yksiselitteisesti määrittellä. Suomenkieliseen ilmaisuun etäopetus on vaikuttanut kansainvälisesti käytetty englanninkielinen termi *distance learning* tai *distance teaching*. Etäopetus nimityksessä korostuu erityisesti opiskelijan ja opettajan maantieteellinen välimatka. (Ruippo 2015, 21.) Etäopetuksesta on eri aikoina käytetty erilaisia nimityksiä. Usein nimitys viittaa myös siihen missä määrin koulutuksessa on käytetty etäopetusta ja minkälaisilla keinoilla. Suomessa usein käytetty termi etäopetuksen yhteydessä on ollut monimuoto-opetus. Englanninkielinen lähin vastaava termi monimuoto-opetuksen periaatteelle on *open learning* (avoin oppiminen) tai *blended learning* (sekoitettu/sulautuva oppiminen) (Ojala 2006, 75; Ruippo 2015, 22).

Etäopettamisen ajatus ei ole uusi. Sen ensimmäisiä ideoita toteutettiin jo niinkin varhain kuin 1700-luvun puolella, kirjeiden välityksellä. Etäopetuksen siemen kylvettiin Euroopassa, erityisesti Lontoon yliopistossa, joka rahoitti useita kirjekursseja ja kirjeoppilaitoksia 1800-luvun puolivälissä. Etäopetus kehittyi voimakkaimmin kuitenkin Yhdysvalloissa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Yhdysvallat oli ja on edelleen yksi etäopetuksen kehittämisen kärkimaita. (Saarinen 2003, 6–7.) Etäopetukseen liittyy aina olennaisesti teknologisten apuvälineiden käyttö. Etäopetuksen kehittyminen onkin kiinteästi yhteydessä yleiseen teknologiakehitykseen. Esimerkiksi radio ja televisio ovat olleet heti niiden syntyamisen alkuajoista asti etäopetuksen välineinä. Suomessa toimi 1960-luvulta lähtien aina vuosittainen vaihteeseen saakka Yleisradion opetusohjelmia esittävä koulu-TV. (Saarinen 2003, 19; Ruippo 2015, 25.) Internetin ja videovälitteisen teknologian kehittyminen 1990-luvulla mullisti etäopetuksen, ja silloin alkoi voimakkaasti kehittyä varsinainen nykyisen muotoinen etäopetus. 2000-luvulla teknologian kehitys on jatkunut huimaa vauhtia, ja samalla etäoppimisen ja -opetuksen mahdollisuudet ovat myös moninkertaistuneet. (Mm. Ojala 2006, 17–19; Ruippo 2015, 21–22.)

Ruippo (2009, 363) on esittänyt artikkelissaan Keeganin (1990) viisiosaisen etäopetuksen yleisen määritelmän, jonka avulla voi jäsentää myös musiikin etäopetuksen. Etäopetuksen piirteiksi Keegan luettelee seuraavat asiat:

1. oppilaan ja opettajan maantieteellinen etäisyys
2. teknisten apuvälineiden käyttö
3. kahdensuuntainen vuorovaikutus
4. yksilöllinen opetus
5. tukiorganisaation merkitys.

Tämä etäopetuksen yleinen määritelmä pitää mielestäni edelleen paikkansa ja se selventää yksiker-
taisesti etäopetuksessa havaittavissa olevat piirteet. Ruipon (2015) mukaan Holmberg lisää tähän lis-
taan kuudenneksi kohdaksi empatian. On todettu, että etäopetuksessa opettajan täytyy erityisesti
kiinnittää huomiota ilmaisuunsa, myötäelää kokemuksissa ja pyrkiä asettumaan opiskelijan asemaan.
Empatian osoittaminen ja kannustaminen etäopetuksessa on tärkeää. (Ruippo 2015, 23.)

Monimuoto-opetuksessa opetus järjestetään käyttäen sekä lähi- että etäopetusta. Siihen voi liittyä lisäksi verkon tai oppimisolun sekä työssä oppimisen kautta tapahtuvaa oppimista. Monimuoto-opetuksessa käytetään erilaisia opetuksen keinoja monipuolisesti. Erityisesti aikuiskoulutuksessa monimuoto-opetus on paljon käytetty. Se antaa aikuisopiskelijalle joustavuutta aikataulujen, työn ja opiskelun yhteen sovittamisen, välimatkojen sekä muiden syiden suhteen. (Salavuo 2009, 355–356; Ruippo 2006, 275.) Muun muassa edellä mainituista syistä erityisesti ammatillinen jatko- ja täydennyskoulutus toteutetaan nykyisin suurelta osin monimuotokoulutuksen tyyppisenä verkkokoulutuksena (Mm. Bowman 2014, 7-10; Koutsoupidou 2014, 245; Ruippo 2015, 79).

Etäopetus sanana viittaa aina siis siihen, että opettaja ja oppilas ovat opetus- ja oppimistilanteessa eri paikoissa. Etäopetuksessa vuorovaikutus voi olla reaaliaikaista eli synkronista, vaikka opetus ei tapahdukaan kasvokkain. Vuorovaikutus on asynkronista silloin, kun opetuksessa kommunikoidaan eri aikaan ja eri paikassa. (Ojala 2006, 77.) Synkroninen ja asynkroninen etäopetus eroavat luonteeltaan ja ne vaativatkin opettajalta ja myös oppilaalta erilaisia työskentelytapoja, välineitä ja keinoja. (Mm. Koutsoupidou 2014, 246; Salavuo 2006, 67–72; Ruippo 2018, 18–19). Ensinnä hyvä internetyhteys sekä oppimateriaalin saavuttaminen ovat välttämättömiä edellytyksiä etäopetuksessa. Synkroninen reaaliaikainen videoyhteys esimerkiksi soitonopetuksessa luodaan yleisimmin käyttämällä digitaalisia verkkokokoustyökaluja, kuten Skype, Zoom, Adobe Connect, FaceTime. Synkroniset työvälineet ovat videopohjaisia. Niissä on varauduttava siihen, että yhteysongelmia voi esiintyä myös opetuksen aikana. Reaaliaikaista yhteyttä käytettäessä on tarpeellista tehdä laitteiden toiminnan ennakkotestaukset ja pyrittävä varmistamaan riittävän hyvä internetyhteys. (Ruippo 2018, 23.) Asynkroniset työkalut ovat puolestaan pääasiassa tekstipohjaisia. Ne toimivat yleensä käytännössä hyvin luotettavasti. Niitä ovat esimerkiksi oppimisolustat Moodle ja Pedanet. Lisäksi opetuksessa voidaan käyttää verkkosivuja, pilvipalveluita, kuten iCloud, Google Drive sekä viestisovelluksia ja sähköpostia. (Mm. Koutsoupidou 2014, 246; Ruippo 2018, 5–7, 23.)

Etäopetuksen yhteydessä nykyään yleisimmin käytetty termi on verkko-opetus. Sen englanninkielisestä vastineesta *online learning* ja *online teaching* on myös suomenkieleen rantautunut nimitys online-oppiminen ja online-opetus. Verkko-opetuksella tai online-opetuksella voidaan laajasti käsitettynä tarkoittaa kaikkea opetusta ja oppimista, jota toteutetaan verkossa tai verkkoympäristöissä. Verkko-opetuksessa käytetään yleensä monia eri välineitä rikastuttamaan opetusta. Se voi tarkoittaa esimerkiksi asynkronista oppimisolustalla opiskelua tai reaaliaikaista videovälikkeistä opetusta. (Mm. Ruippo 2009, 365–366; Salavuo 2009, 356–357; Bowman 2014, 4–6.) Verkko-opetus voidaan käsittää hyvin samankaltaiseksi kuin edellä mainittu monimuoto-opetus. Internet on toimintaympäristönä useimmille ihmisille jo niin luontainen, että Ruippo (2009, 346) kysyykin, tarvitseeko enää edes puhua erikseen verkko- tai monimuoto-opetuksesta. Hänen mukaansa verkko-opetuksen päätavoitteena on kehittää opetusta pedagogisesti mielekkääksi ja opetus vain toteutetaan käyttämällä erilaisia oppimisen moderneja mahdollisuuksia.

Mobiiliteknologia on tällä hetkellä vahvasti kehittyvä osa-alue. Mobiililaitteiksi määritellään älypuhelimet, mobiilitabletit ja kannettavat tietokoneet, jotka kulkevat helposti mukana. Nykyään melkein jo-

kaisella on taskussaan mobiililaitte, jota voitaisiin hyödyntää ja käyttää apuna opetuksessa ja oppimisessa. Mobiililaitteen käyttö ei ole sidoksissa mihinkään tiettyyn aikaan ja paikkaan. Ne liittyvät läheisesti ihmisten jokapäiväiseen elämään. (Salavuo 2006, 263–264.) Mobiililaitteita voidaan nykyään hyvin helposti käyttää lähiopetuksen apuna erilaisissa opetustilanteissa (Ruippo 2018, 16).

Mobiilioppiminen liitetään usein myös informaaliin oppimiseen, mikä tarkoittaa sitä, että oppimista tapahtuu kaikkialla, tietoisesti tai tiedostamatta. Formaalisissa oppimisessa, oppilaitoksissa voitaisiin nykyistä paremmin ottaa myös mobiiliteknologian mahdollisuudet käyttöön. (Salavuo 2005, 57–59.) Mobiilioppimisen on todettu tukevan erityisesti lasten ja nuorten erilaisissa konteksteissa tapahtuvaa oppimista. Arkinen mobiililaitte voi innostaa ja antaa tukea musiikin itsenäiseen oppimiseen kuten esimerkiksi säveltämisessä, erilaisten musiikinlajien kuuntelemisessa tai omien esitysten tallentamisessa ja jakamisessa. Mobiililaitteen ansiosta musiikin oppiminen on parhaimmillaan jokapäiväistä ja oppimista voi tapahtua melkein missä tahansa. (Chen 2017, 2, 7.)

Edellä selvittämäni mukaan etäopetus on siis hyvin moninaista ja monivälineellistä toimintaa. Tämän opinnäytetyön käytännönsuudessa toteutettu etäopetusjakso voidaan käsittää verkko-opetuksiksi, sillä reaaliaikaisen etäsoittotunnin lisäksi opetuksen tukena käytettiin asynkronisia etäopetuksen keinoja. Niitä olivat tässä projektissa esimerkiksi internetistä löytyvä oppimateriaali, verkkosivut, oppimisvideot ja oppimisalustalle tallennettu tukimateriaali (Ks. Ruippo 2006, 272). Opinnäytetyön etäopetusjaksolla käytettiin mobiililaitteita, joten mobiili-oppimisen elementtejä oli myös käytössä. Selkeyden vuoksi käytän opinnäytetyöni raportoinnissa sanaa etäopetus käsittämään kaikkia niitä opetuksen keinoja, joita projektin etäopetusjaksolla käytettiin.

3.2 Soiton ja laulun reaaliaikainen etäopetus

Tarkastelen opinnäytetyössäni etäopetusta nimenomaan reaaliaikaisen soiton- ja laulunopetuksen näkökulmasta. On sanottu, että videovälitteinen reaaliaikainen etäopetus soveltuu parhaiten juuri sellaisiin opetustilanteisiin, joissa oppilaan ja opettajan vuorovaikutuksen merkitys on suuri (Saarinen 2003, 21). Instrumenttiopetuksessa keskeinen työmuoto on perinteisesti ollut henkilökohtainen yksilöopetus. Musiikin- ja soitonopetuksessa reaaliaikaisen vuorovaikutuksen ja välittömän kommunikoinnin merkitys on ensisijaisen tärkeää. (Ruippo 2018, 28.) Videovälitteisyys mahdollistaa lähes normaalin opetustilanteen luomisen tilanteessa, jossa lähikontakti ei muutoin ole mahdollinen. Myös Salavuo toteaa, että soitonopetus ei voi toimia pelkästään asynkronisten työkalujen avulla, koska silloin vuorovaikutuksesta jää jotain olennaista pois. (Salavuo 2009, 356–357.)

Videovälitteisyys on yksi pääasiallisin soiton etäopetuksessa käytetty keino (Ruippo 2009, 365–366). Etäopetusta ja videoneuvotteluun perustuvaa musiikin etäopetusta on Suomessa tutkittu ja testattu erilaisissa hankkeissa 1990-luvun lopulta asti. Yksi niistä oli laaja vuosina 2001–2006 erilaisia projekteja ja tutkimusta järjestänyt MOVE – *Musiikinopetus verkossa* -hanke. (Ruippo 2015, 32–34.) Erityisesti Pohjois-Suomessa on musiikin videovälitteisen etäopetuksen kehittämiseen satsattu jo pitkään.

Lapin alueella välimatkat ovat pitkiä, ja lähin musiikkiopisto tai kansalaisopisto saattaa jollekin oppilaalle olla satojen kilometrien päässä. Etäopetuksen keinoin on Lapissa pystytty turvaamaan laadukas ja myös kustannustehokas soitonopetus. Lapin musiikkiopisto aloitti taiteen perusopetuksen etäopetuksen jo vuonna 2000 opetushallituksen antaman valtionavustuksen turvin. (Rantasuo 2006, 350.) Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama *Digisti yhdessä* -hanke on yksi viimeaikaisista musiikin etäopetukseen liittyvistä hankkeista. Se toteutui vuosina 2017–2019 ja siinä oli mukana kaikki Suomen musiikin, tanssin ja esittävän taiteen koulutusta antavat ammattikorkeakoulut. Sen tavoitteena oli kehittää digitaalisia oppimisympäristöjä, monipuolistaa opiskelijoiden opintomahdollisuuksia ja kehittää opettajien digitaitoja. (Digisti yhdessä 2020.)

Musiikin etäopetuksessa on Ruipon (2009, 365) mukaan pohjimmiltaan kyse siitä, että oppilaan taidollinen ja tiedollinen kasvu on mahdollista ajallisesta ja fyysisestä etäisyydestä huolimatta. Musiikin etäopetuksessa on tärkeää ottaa huomioon musiikinopetuksessa esiintyvät erityispiirteet, ja se miten ne ovat huomioitavissa etäopetuksessa. Tällaisia musiikinopetuksen erityispiirteitä ovat ensinnä se, että musiikin opetus painottuu suhteellisesti enemmän kuulonvaraisuuteen, auditiivisuuteen kuin visuaalisiin elementteihin. Tämä asettaa musiikin etäopetuksessa käytetyille teknologisille laitteille ja äänentoistolle omat vaatimuksensa. Toiseksi musisoinnissa ja opiskelussa on korostuneesti esillä non-verbaalinen kommunikointi. Sanattomat opetustilanteissa esiintyvät eleet eivät välttämättä välity videoyhteydessä. Etäopetuksen kommunikoinnissa on sen vuoksi kiinnitettävä erityistä huomiota sanalliseen ilmaisuun ja empatiaan. Kolmantena erityispiirteenä on se, että musiikin oppiminen on toiminnallista. Soittaminen itsessään tapahtuu toiminnan kautta. Etäopetustilanteessa fyysinen koskettaminen esimerkiksi lihasjännityksen tunnistamisessa ei ole mahdollista. (Ruippo 2009, 365; Ruippo 2015, 24.)

Musiikin etäopetus on monivälineellinen tapahtuma, ja opettajan on tehtävä valinta millä keinoilla sitä toteutetaan. Ruippo (2006) on listannut näkökulmia, joita on hyvä ottaa huomioon verkko tai etäopetuksen suunnittelussa.

1. Opetettava aine vaikuttaa keinojen valintaan. Soiton etäopetuksessa pääasiallinen valinta on videoneuvottelu. Videovälitteinen opetus simuloi normaalin lähisoittotunnin elementtejä, ja se on kohdallisen helppo toteuttaa teknisesti. Musiikin teorian ja historian opetukseen voidaan sitä vastoin valita oppimisalustaisia ja tekstipohjaisia työkaluja.
2. Opiskelijan ikä vaikuttaa verkko-opetuksen suunnitteluun ja ratkaisuihin. Yleisesti ottaen nuoret omaksuvat tekniset ratkaisut helpommin kuin aikuiset. Lapset kaipaavat enemmänkin motivointia opetuksen sisällön opiskeluun.
3. Opetuksen järjestämiseen vaikuttaa teknologian saatavuus. Käytännön opetustyössä joudutaan usein toteamaan, että paras teknologia ei ole välttämättä käytettävissä. Tässä opinnäytetyössä opetus toteutettiin jokaisesta kodista yleisesti löytyvillä välineillä, tietokoneella ja matkapuhelimilla.
4. Vuorovaikutuksen merkitys korostuu ja opettajan on osoitettava erityisesti aitoa kiinnostusta ja empatiaa oppilaita kohtaan. Kyselevä menetelmä on yksi keino lisätä vuorovaikutusta etäopetuksessa. (Ruippo 2006, 274–278.)

Soiton reaaliaikaisessa etäopetuksessa yksi keskeinen ongelma on etäyhteydessä syntyvä ääniviive (Ruippo 2009, 367). Tätä puutetta on yritetty ratkaista, mutta edelleen viivettä syntyy, ellei opettajalla ole käytössään huipputason videoneuvotteluun tarkoitetut laitteistot. Lisäksi videoneuvottelu vaatii yleensä sitä varten suunnitellun erillisen tilan. Käytännössä videoneuvottelulaitteiden saatavuus kaikkiin etäopetustilanteisiin on mahdotonta. Tavallisesti etäopetuksessa käytetyt tekniset laitteet, kuten kannettava tietokone on kehitelty toistamaan puheen taajuuksia, joten ne eivät toimi musiikin, soiton tai laulun toistamisessa parhaalla tavalla (Ruippo 2006, 245). Ruipon (2015, 106) mielestä yksi tulevaisuuden tärkeimpiä tutkimus- ja kehittämiskohteita olisikin viiveettömien videoneuvottelujärjestelmien luominen. Käytännön opetustyössä ääniviive aiheuttaa haasteita soittotunnin toimintaan ja vuorovaikutukseen. Yhteismusisointi ja säestäminen eivät ole reaaliaikaisesti mahdollista. Lisäksi opettajan soiton lomassa sanotut kommentit, sanattomat eleet ja kehon liikkeet eivät näy oppilaille oikea-aikaisesti ja samalla tavoin kuin lähiopetuksessa. Etäopetuksessa viiveellä tullut kommentti tai liike voi päinvastoin jopa häiritä ja sekoittaa oppilasta. (Ruippo 2009, 367.) Myös se, että musiikin tunteminen ja kokeminen akustisesti samassa tilassa eivät ole mahdollisia, vaikuttaa väistämättä musiikin opetuksen syvimpään olemukseen.

Isolammin tuore artikkeli kevään 2020 musiikinoppilaitosten digiloikasta nostaa esiin näkökulmia Suomen musiikinopetuskentän siirtymisestä etäopetukseen keväällä 2020. Artikkelissa esitetyjen kokemusten mukaan teknologian hallitseminen ja yhteismusisoinnin mahdollisuuden puuttuminen olivat suurimpia haasteita etäopetuksessa ja sen järjestämisessä. Monet lähiopetuksesta tutut pedagogiset ratkaisut eivät olleetkaan suoraan siirrettävissä etäyhteydellä tapahtuvaan opetukseen. Opettajat joutuivat etäopetuksessa pohtimaan uudenlaisia ratkaisuja välittääkseen tietoa oppilaille. (Isolammi 2020, 1–2.)

Koutsoupidou (2014) tutkimuksessa haastateltujen soitonopettajien suhtautuminen etäopetukseen oli hyvin positiivista. Tutkimuksen tuloksissa etäopetuksen hyvinä puolina mainitaan ensinnä kansainvälisyys ja eri kulttuurien kohtaamisen mahdollisuus. Nykyisten teknologisten mahdollisuuksien ansiosta etäopetuksen katsotaan antavan yhä useammalle mahdollisuuden ajan ja paikan suhteen osallistua musiikin opetukseen. Etäopetuksen etuna on lisäksi opettajan omien aikataulujen joustavuus ja mukavuus. Etäopetuksen järjestämisen ajatellaan tehostavan ajankäyttöä, kun esimerkiksi työmatkoihin ei kulu aikaa. Lisäksi etäopettamisen keskittyneisyys ja intensiivisyys koettiin hyvänä asiana. (Koutsoupidou 2014, 251.) Myös Ruippo kuvaa videovälitteistä etäopetustilannetta keskittyneenä ja kuvaruudun vangitsemana intensiivisenä hetkenä (Ruippo 2006, 244). Suurimpana etäopetuksen haittana Koutsoupidou tutkimuksessa tuli esiin viive ja sen vaikutukset käytännön opetukseen. Instrumenttiopetuksessa oppilaan on tarkkailtava opettajan mallia muun muassa soittoasennon, oikeanlaisen äänen tuottotavan tai kehonliikkeen suhteen. Etäyhteydessä olosuhteet näiden asioiden huomioimiseen eivät ole kuvan ja äänen häiriöiden vuoksi aina parhaat mahdolliset. (Koutsoupidou 2014, 250–252.)

Videoiden käyttö etäopetuksessa on yksi ratkaisu viiveen tuottamiin ongelmiin. Salavuo (2006) on todennut, että videoiminen on soitonopetuksessa hyvin tehokas ja motivoiva oppimisen väline. Videot toimivat oppilaille itsearvioimisen apuna. Jos videointia tehdään säännöllisesti, oppilas voi huomata niistä oppimisensa kehityksen. Näin myös oppimaan oppimisen taidot kehittyvät. Lisäksi videosta jää

oppilaalle aina muisto. Opettajalle voi videoiden käyttämisen kautta syntyä tutkiva ote omaan opetukseensa. Videosta voi ikään kuin ulkoapäin katsoa tilannetta, ja näin huomata uusia asioita, jotka kenties jäivät varsinaisessa opetustilanteessa huomaamatta. Videoiden etuna on myös se, että niihin voidaan palata ja katsoa niitä tarvittaessa uudelleen. (Salavuo 2006, 193–199.) Isolammin artikkelissa haastateltu pianonsoitonopettaja kertoo aloittavansa etäsoittotunnin katsomalla tai kuuntelemalla ensin oppilaan lähettämän videon tai äänityksen, koska äänenlaatu niissä on selkeästi parempi. Varsinainen reaaliaikainen soittotunti Skypen kautta alkaa vasta tämän jälkeen. (Isolammi 2020, 2.) Koutsoupidoun tutkimuksen mukaan opettajat käyttivät soiton etäopetuksessa muun muassa YouTubekanavaa oppilaiden esitysvideoitten välittämässä ja julkaisussa (Koutsoupidou 2015, 249–250).

3.3 Musiikkikasvatusteknologia soitonopetuksessa

Musiikkitekniikan kehitys on yleisen teknologiakehityksen mukana ollut hyvin nopeaa viime vuosikymmeninä. Se on muuttanut suuresti tapaa, jolla ihmiset ovat vuorovaikutuksessa ja kuluttavat musiikkia. Tietoa ja musiikkia on tarjolla valtavasti, ja lisäksi niiden saatavuus on helppoa kaikille. Tietokoneet, mobiililaitteet ja internet yhdessä globaalien digitalisaation kanssa ovat muuttaneet musiikin kuluttamisen, säveltämisen, sovittamisen, tuottamisen ja levittämisen keinoja. (Juvonen, Lehtonen & Ruismäki 2013, 1085.) Musiikkitekniikan ala on hyvin laaja ja se voidaan ymmärtää eri tavoin. Laajimmillaan sillä voidaan käsittää kaikki se tekniikka jota käytetään musiikin tutkimisessa, tuottamisessa, muusikkona toimimisessa, musiikin äänittämisessä, äänentoistossa, säveltämisessä, tallennuksessa, analysoinnissa, sovittamisessa sekä esittämisessä. Suppeammin se voi tarkoittaa digitaalisten laitteiden käyttöä musiikillisessa toiminnassa. (Salavuo 2005, 65.)

Musiikin opettamisen oppimis- ja opetustilanteet asettavat haasteen koulutusteknologialle, työkalujen ja toimintatapojen kannalta. Musiikkikasvatusteknologia on erityinen tieteenala, joka toimii läheisessä suhteessa musiikkitekniikan kanssa. (Ojala 2006, 20.) Kirjoituksessaan Ojala (2006, 21) tiivistää musiikkikasvatusteknologia käsitteen seuraavasti:

Musiikkikasvatusteknologia ei ole musisoivien, musiikkia opettavien tai sitä oppivien ihmisten korvaamista koneilla vaan musiikin opettamiseen ja oppimiseen liittyvien uusien toimintatapojen tutkimusta, kehittämistä, opiskelua, haltuunottoa, kasvamista.

Musiikkikasvatusteknologia tutkii ja kehittää nimenomaan musiikin opetuksen erityistarpeisiin ja pedagogisiin kysymyksiin liittyvää koulutusteknologiaa (Ojala 2006, 19).

Musiikkikasvatustekniikan katsotaan tuovan monipuolisuutta ja uusia näkökulmia musiikin opetukseen. Erityisesti mobiili musiikkikasvatusteknologia on kasvanut viime aikoina vauhdilla ja se innostaa oppilaita helpoudellaan ja tavoitettavuudellaan (Kivelä, Hirvanen & Kettunen 2017, 20). PLAY-hanke oli pääasiassa Jyväskylän ammattikorkeakoulun toteuttama hanke vuosina 2015–2017. Sen tavoitteena oli edistää opettajien pedagogista osaamista musiikkikasvatustekniikan suhteen. Nimensä mukaisesti hankkeen pääteemana olivat pelillisuus ja tekniikan tuomat uudet mahdollisuudet musiikin opetukseen. (Jussila 2017, 6.) Hankkeesta kirjoitetussa julkaisussa on useissa eri artikkeleissa

esitelty käytännönläheisiä kokemuksia musiikkikasvatusteknologian käytöstä musiikin opetuksessa. Kivelän, Hirvasen ja Kettusen (2017) artikkeli esittelee musiikkikasvatusteknologiaan liittyviä musiikin opetuksen työkaluja. Esimerkiksi Applen kehittämässä ForScore-nuotistosovelluksessa voidaan arkistoida, järjestellä ja lukea pdf-muotoisia nuotteja. ForScore-sovellus järjestää nuotit automaattisesti siitä annettujen tietojen, esimerkiksi sävellajin, säveltäjän, genren tai vaikkapa vaikeustason perusteella. Esiintyville muusikoille nuottien järjestäminen soittolistoiksi esimerkiksi konserttia varten on mahdollista. Sovellukseen voi tallentaa skannattuja nuotteja tai niitä voi kuvata myös suoraan sovellukseen käyttäen ForScoren omaa kameratoimintoa. Nuotistosovelluksesta pystyy helposti lähettämään nuottimateriaalia suoraan oppilaan sähköpostiin. Sähköisiin nuotteihin voi tehdä sovelluksessa erilaisia merkintöjä ja muistiinpanoja. ForScoresta löytyy myös harjoittelua varten toimintoja, kuten metronomi, viritysmittari ja äänitys mahdollisuus. (Kivelä, Hirvanen & Kettunen 2017, 20–22.) Sähköisten nuottien käyttö on viime vuosina jatkuvasti lisääntynyt, ja niitä on nykyään saatavilla nuottikaupoista yhä enemmän. Diginuottien etuna pidetään erityisesti niiden nopeaa saatavuutta ja sitä, että ei tarvitse esimerkiksi kopioida ja käsitellä suurta määrää paperisia nuotteja. (Särkiö-Pitkänen 2019, 2–3.) Muita PLAY-hankkeessa kokeiltuja ja hyväksi mainittuja sovelluksia ovat muun muassa nuotinnussovellus Notion ja GarageBand -musiikinteko-ohjelma. GarageBand soveltuu erinomaisesti esimerkiksi oppilaiden soiton äänittämiseen ja oman musiikin luomiseen. Soitonopetukseen tarkoitettu sovellus on esimerkiksi Yousician-musiikkipeli. Sen pelaamisen kautta oppilas voi saada innostusta soitonopiskeluun ja oppia muun muassa nuotinlukua ja yhteismusisointia. Yousician-peliä pelataan omaa akustista soitinta soittamalla. Yhtenä pelin etuna mainitaan se, että virtaavana näytölle tuleva nuotinnus pakottaa oppilaan reagoimaan nopeasti ja olemaan erityisen tarkkaavainen. Pelillisyyden avulla voidaan edistää näitä sujuvaan nuotinlukuun vaadittavia taitoja. (Kivelä ym. 2017, 22, 24.)

Edellä mainittujen sekä lukemattomien muiden musiikkikasvatusteknologisten sovellusten hyödyntäminen musiikin opetuksessa on todettu useiden tutkimusten mukaan lisäävän oppilaiden motivaatiota ja aktivoivan opetuksen osallistumista. Teknologia voi tarjota työkaluja musiikin luovaan tuottamiseen ja omien musiikillisten ideoiden selventämiseen ja ulkoistamiseen, sellaisessakin tapauksessa, missä esimerkiksi yksilön oma soittotaito ei riitä. (Salavuo 2005, 66.) Suhteellisen helppokäyttöiset ja edullisesti saatavilla olevat musiikkisovellukset, kuten esimerkiksi GarageBand, antavat mahdollisuuden käsitellä musiikkia ja musiikillisia ideoita myös ilman perinteisiä musiikillisiä taitoja. Erityisesti lasten ja nuorten perusopetuksessa teknologian käytöllä voi olla oppilaita motivoiva vaikutus. Muuan muassa Chenin (2017) tutkimuksen tuloksissa tuli esille, että tietotekniikan ja mobiilitekniikan huomiointi musiikinopiskelussa oli nuoria innostavaa. Useimmille nuorille internet ja sosiaalinen media ovat hyvin tuttu ympäristö, jossa he elävät päivittäistä arkeaan. (Chen 2017, 7.)

Uudet musiikin taiteenperusopetuksen opetussuunnitelmat (TPOPS 2017) kannustavat opettajia teknologian hyödyntämiseen opetuksessa. Opettajien taidot ovat useiden tutkimusten mukaan kuitenkin hyvin epätasaisia. Teknologian käyttäminen musiikin ja soitonopetuksen apuna on paljolti myös opettajan oma kiinnostuksen varassa. Toive-hankkeen osaraportin mukaan monien opettajien aivan perustavat atk-taidot ovat varsin puutteelliset. Lisäksi musiikkioppilaitosten teknologiset välineet ja varustelutaso vaihtelevat huomattavasti. (Pohjannoro 2010, 45.) Heinosen opinnäytetyö Sibelius-Akate-

mian musiikkikasvatuksen alalta vuodelta 2015, noin kuusi vuotta Toive-hankkeen toteuttamista myöhemmin, antaa edelleen samansuuntaisia tuloksia. Opettajat, joilla oli oma kiinnostus ja myönteinen asenne teknologian käyttöön oli selvästi paremmat teknologian käyttötaidot kuin muilla. Kentällä toimivilla opettajilla ei ole tämän tutkimuksen mukaan riittävästi kokemusta ja koulutusta musiikkiteknologian käytöstä. (Heinonen 2015, 59–61.) Opettajan on oman kiinnostuksensa lisäksi käytettävä itse aikaa laitteiden, ohjelmien ja sovellusten opetteluun, jotta niiden käyttö opetuksessa on sujuvaa ja pedagogisesti järkevää (Kivelä ym. 2017, 26).

Opettajien harjaantumattomuus ja vaillinaiset taidot teknologian käyttöön on koettu yhtenä haasteena myös etäopetusta toteutettaessa (Ruippo 2009, 368–369; Koutsoupidou 2014, 253). Soiton etäopetuksessa tarvitaan useita erilaisia teknologisia ja digitaalisia välineitä. Opettajan on osattava käyttää reaaliaikaisen etäopetuksen välineitä ja laitteita. On hallittava monia tietokoneohjelmia, kuten musiikkiohjelmia ja -sovelluksia, verkkokokous- ja toimistosovelluksia sekä tarvittaessa oppimisolustan käyttöä. Edelleen ei riitä, että vain opettaja osaa nämä, vaan luonnollisesti myös oppilaan on osattava etäopetuksessa käytetyt työvälineet. (Ruippo 2006, 277.) Opettajalla on kuitenkin päävastuu laitteistojen ja ohjelmien toiminnasta (Ruippo 2018, 22). Isolammin (2020) artikkelin mukaan sekä opettajien että oppilaiden teknologiataidoissa on suuria eroavaisuuksia. Oppilaiden ja opettajien yhdenvertaisuus teknologian saatavuudessa on niin ikään kyseenalainen. Joillakin saattaa olla käytössään aivan uusinta tekniikkaa ja toisilla ei välttämättä ole minkäänlaisia etäopetuksen mahdollistavia laitteita. Artikkelissa haastateltu musiikinopettaja kertoo valinneensa lasten ja nuorten etäopetukseen tietoisesti matkapuhelimella toimivan ja kaikille helposti saavutettavan WhatsApp -sovelluksen juuri sen vuoksi, että kaikilla olisi yhtäläiset lähtökohdat tekniikan ja sen hallitsemisen suhteen saada opetusta. (Isolammi 2020, 3.)

Opinnäytetyön toteuttamisen aikana keväällä 2020 kaikki musiikin ja soiton opettajat joutuivat työskentelemään useimmille aivan uuden etäopetus asian äärellä. Tilanne sai musiikinopettajat ympäri Suomen jakamaan aktiivisesti käytännön vinkkejä ja kokemuksiaan muun muassa Facebookin ”musiikin etäopetus” -ryhmässä. Vertaisoppiminen sosiaalisessa mediassa on ollut ennen näkemättömän aktiivista. Musiikkioppilaitokset ovat myös jakaneet omilla verkkosivuillaan ohjeita ja vinkkejä musiikin etäopetukseen ja -opettamiseen. (Isolammi 2020, 2.)

Tekniikkaa ja musiikkisovelluksia on tarjolla valtavasti, mutta niiden valjastaminen mielekkäällä tavalla osaksi soitonopetusta tai soiton etäopetusta on jäänyt vähäiselle huomiolle. Tutkimuksen lisäämiseen, opettajankoulutuksen kehittämiseen ja lisäkoulutukseen on todella suuri, jotta uusia käytänteitä voisi syntyä soitonopettajan arkiseen työhön. Tärkeää on pohtia, mitä hyötyä teknologian käytöstä soitonopetuksessa voisi olla, ja että sen käyttäminen opetuksessa on tarkoituksenmukaista.

4 OPETTAJA OMAN TYÖNSÄ KEHITTÄJÄNÄ

4.1 Kehittämisprojektin tavoite ja lähtökohta

Opinnäytetyöni toteutui työelämälähtöisenä kehittämisprojektina Siilinjärven kansalaisopiston taiteen perusopetuksen pianon-, huilun- ja yksinlaulunopetuksessa keväällä 2020. Opinnäytetyöni on kaksiosainen. Siihen sisältyi käytännön etäopetusjakson suunnittelu ja toteutus. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa raportoin opetuksen toteuttamisen ja tarkastelen etäopetuksesta saatuja kokemuksia keräämäni ja analysoimani aineiston avulla.

Kehittämisprojektissa oli mukana kolme taiteen perusopetuksen opettajaa, huilunsoitonopettaja, laulunopettaja ja minä, pianonsoitonopettaja ja opinnäytetyöntekijä. Tarkastelen opinnäytetyössäni etäopetusjaksoon ja sen suunnitteluun keväällä 2020 osallistuneiden kolmen musiikkipedagogin käytännön opetustyötä ja etäopetuksen kehittämistä. Tavoitteena oli laajentaa opettajien pedagogista osaamista ja ammattitaitoa sekä luoda uusia opetuskäytänteitä. Lähestyn musiikin etäopetusta seuraavien kysymysten avulla:

- Miten etäopetus toteutettiin käytännössä?
- Minkälaisia olivat opettajien kokemukset etäopetuksesta?
- Miten oppilaat kokivat soiton/laulun etäopetuksen?

Etäopetuksessa tavoitteena oli toteuttaa poikkeusoloista huolimatta opetussuunnitelman mukaista opetusta. Selvitän opinnäytetyössäni niitä keinoja ja välineitä, joilla soiton ja laulun etäopetusjakso toteutettiin Siilinjärven kansalaisopistossa. Yhtenä tärkeänä päämääränä etäopetusjaksolla oli toteuttaa taiteen perusopetuksen jokakeväinen päätöskonsertti vaihtoehtoisella tavalla, YouTube-videokonserttina. Opinnäytetyössäni painottuu opettajan pedagoginen näkökulma. Kartoitan projektiin osallistuneiden opettajien kokemuksia etäopetuksesta. Selvitän minkälaisia mahdollisia haasteita etäopetuksessa tuli eteen ja minkälaisia hyviä ja toimivia käytänteitä projektissa syntyi. Tarkastelun kohteena on myös projektiin osallistuneiden opettajien oman opettajuuden kehittyminen. Soiton ja laulunopetus toteutettiin reaaliaikaisena videovälitteisenä yksilöopetuksena. Soitonopetus on erityisen vuorovaikutteista henkilökohtaista opetusta. Oppilailla oli näin myös tärkeä rooli etäopetuksen toteutumisessa. Etäopetusta kehitettiin siis yhteistoiminnassa opettajien ja oppilaiden kesken, ja oli tärkeää saada palautetta myös oppilaiden näkökulmasta. Tarkastelen oppilaiden kokemuksia palautekyselyvastausten perusteella.

Olen rajannut opinnäytetyöni käsittelemään Siilinjärven kansalaisopiston taiteen perusopetusta, koska kevätlukukautta oli etäopetustilanteen syntyessä jäljellä vielä lähes puolet, eli kahdeksan opetuskertaa. Projektiin osallistuneet opettajat jatkoivat etäopetuksen keinoin myös kansalaisopiston normaalkursseilla, mutta näiden kurssien opetuskausi oli jo melkein loppuillaan. Soitto- ja laulutunteja oli näillä kursseilla jäljellä enää kaksi tai kolme opetuskertaa. Saadakseni tietoa opettajien ja oppilaiden etäopetuskokemuksista mahdollisimman pitkältä ajalta, tuntui luontevalta rajata opinnäytetyö käsittelemään taiteen perusopetuksen opetusta. Opettajien kokemukset muodostuivat kuitenkin kaikesta opettajan antamasta etäopetuksesta, myös kansalaisopiston normaalikurssien opetuksen osalta. Mielestäni

ei ollut tarpeellista erotella opettajien havaintoja näiden eri kursseilla opiskelevien oppilaiden välillä. Käytännössä se olisi haastattelutilanteessa ollut melko vaikeakin. Oppilaiden kokemukset sen sijaan perustuvat vain taiteen perusopetuksen oppilailta kerättyyn palautteeseen. Minua kiinnosti myös se, miten etäopetus soveltuu lasten ja nuorten soitonopetukseen. Oletin, että tällä rajauksella saan etäopetuksesta hyvän ja riittävän aineiston opinnäytetyötäni varten

4.2 Lähestymistapa ja menetelmät

Opinnäytetyöni on kehittämisprojekti, jossa on piirteitä toimintatutkimuksen periaatteista ja tutkivasta opettajuudesta. Kanasen (2014) mukaan toimintatutkimus rinnastetaan usein kehittämis- tai tapaus-tutkimukseen. Toimintatutkimus on kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Toimintatutkimuksella käsitetään käytännön työelämän ja sen toimintatapojen tutkimista ja kehittämistä. (Kananen 2014, 11–15.) Toimintatutkimuksessa esiintyvät oleelliset elementit ovat yhteistyössä toimiminen, toiminnan kehittäminen ja siitä seuraava toiminnan muutos. Lisäksi tutkija ei ole ulkopuolinen tarkkailija, vaan on aktiivisesti mukana prosessissa. Toimintatutkimuksessa toimintaa kehitetään jatkuvasti toistuvassa syklisessä prosessissa. Syklin vaiheet ovat yksinkertaisimmillaan suunnittelu, toiminta ja seuranta. (Kananen 2014, 11–15, 27.) Heikkinen (2006) kuvaa tätä toimintatutkimuksen sykliä reflektiivisenä prosessina. Siinä toimintaa ja sen havainnointia seuraa reflektointi ja edelleen toiminnan uudelleen suunnittelu. Reflektoinnissa opettaja tai tutkija tarkastelee omia kokemuksiaan ja ajatussisältöjään pyrkien ymmärtämään niitä ikään kuin uusin silmin. Tällaisen reflektiivisen toiminnanarvioinnin kautta syntyy uusia toimintatapoja. (Heikkinen 2006, 33–35.) Tässä opinnäytetyössä painottui projektiin osallistuneiden opettajien reflektiivinen ote omaan opetustyöhönsä.

Toimintatutkimukseen liittyy aina ihmisten välinen yhteistoiminta. Toimintatutkimuksien tekeminen on ollut erityisen suosittua koulutuksen ja kasvatuksen aloilla, sillä koulu muodostaa aina ihmisten välisen sosiaalisen yhteisön, jossa opitaan. Toimintatutkimuksen pohjimmainen tarkoitus on uuden oppiminen, kehittyminen ja toiminnan muutos. (Heikkinen 2018, 216.) Toimintatutkimusta määriteltäessä on esitetty useita lähtökohtia, jotka ovat myös opinnäytetyössäni selvästi havaittavissa. Niitä olivat tässä kehittämisprojektissa käytännönläheisyys, osallistavuus ja reflektiivisyys. (Heikkinen 2006 17, 27.) Kehitimme projektissa mukana olleiden opettajien kanssa kahden kuukauden ajan soiton- ja laulun etäopetusta Siilinjärven kansalaisopistossa. Projektiin sisältyi suunnittelu, toiminta ja seurantavaiheet. Osallistuin yhteistyössä kollegoiden kanssa etäopetusjakson suunnitteluun, toteutukseen ja opinnäytetyöntekijänä myös sen arvioimiseen keräämäni aineiston sekä omien kokemusteni pohjalta. Oppilaat olivat opetuksen toisena osapuolena luonnollisesti osallisina tässä prosessissa kehittämässä opetusta ja uusia toimintatapoja. Opinnäytetyöni oli ajallisesti rajattu kehittämisprojekti, jota pidetään myös yhtenä toimintatutkimuksen piirteenä (Heikkinen 2006, 17).

Projektissani oli selkeästi piirteitä myös tutkivasta opettajuudesta. Tutkiva opettajuus -lähestymistavassa korostetaan erityisesti reflektiivisyyttä. Omaa työtään kehittävä opettaja tarkastelee toimintaansa käytännönläheisesti ja reflektiivisesti. (Heikkinen 2006, 34.) Tutkiva opettajuus pohjautuu jo

1900-luvun alun tutkimusnäkökulmien muutoksiin, opetus- ja opettajatutkimuksen kehitykseen. Amerikkalainen John Dewey korosti opettajien oman käytännön toiminnan reflektointia ja heidän mahdollisuuttaan kehittää ja tutkia työtään. Laadullisen tutkimusperinteen kehittyminen rohkaisi opettajia tutkimaan opettajuuttaan, opetustyötä ja kehittymään ammatillisesti tutkimuksen keinoin. Tutkiva opettajuus näkökulma liittyy läheisesti myös toimintatutkimuksen perinteeseen. (Niikko 2018, 254–255.) Tutkiva opettaja -tutkimuksia on muun muassa 1970-luvulla kuvattu sanoilla luokkahuonetutkimus (*classroom research*) tai opettajatutkimus (*teacher research*) (Heikkinen 2006, 52). Eri aikoina toimintatutkimuksella on ollut erilaisia nimityksiä ja painotuksia. Esimerkiksi yksi viimeaikaisin englanninkielinen nimitys on *practice based research*, jolle ei ole vakiintunut suomenkielistä vastinetta. Siinä korostuu käytännönläheisyys ja tutkijan mukanaolo toiminnassa. Lähtökohtana toimintatutkimuksessa on sen alkuidea, jossa teoria ja käytäntö halutaan kohtaamaan ja vuorovaikutukseen keskenään. (Heikkinen 2018, 219.)

Anneli Niikko (2018) kuvaa artikkelissaan opettajaa oman työnsä kehittäjänä. Niikon mukaan opettajan työssä on luonnostaan tutkimukseen verrattavia työtapoja. Opettaja tekee normaalissa työssään opetuksen suunnittelua, pohtii ja ratkoo ongelmia, jakaa tietoja toisten opettajien kanssa, kokeilee ja kehittää menetelmiään luokkahuoneessa. Lisäksi opettaja suunnittelee opetuksen rakennetta, tehtäviä, ajankäyttöä, resursseja ja arviointia. Silloin kun opettaja alkaa tutkimaan omaa työtään käytännön näkökulmasta, hän toimii ikään kuin kaksoisroolissa. Opettajana, joka ohjaa toimintaa sekä tutkijana, joka havainnoi sitä toimintaa. Käytännön näkökulmasta tietoa voi kerätä havainnoimalla, päiväkirjan avulla tai haastattelujen kautta. Saatuja tietoja tarkastellaan reflektoiden, jonka jälkeen voidaan arvioida toimintaa ja suunnitella toimintaan parannuksia. Tämä toiminta–ymmärrys -vuorovaikutuksen kehä toistuu edelleen syklisesti. (Niikko 2018, 256–258.) Opinnäytetyöni käytännön osuudessa projektiin osallistuneet opettajat refleктоivat omaa työtään edellä mainitun kaltaisessa syklisessä prosessissa. Etäopetusta kehitettiin reflektiivisen toiminnan ja tiedostamisen kautta. Kehittämisprojektissa kokeiltiin ja kehitettiin uusia toimintatapoja toimintatutkimuksen tapaan.

4.3 Aineisto, sen kerääminen ja analysoiminen

Opinnäytetyöni aineistona olivat oma työpäiväkirjani, kahden kollegan teemahaastattelut ja oppilailta kerätty palautekysely. Nämä tiedonkeruumenetelmät havainnointi, haastattelu, kysely ovat laadullisen tutkimuksen yleisimpiä menetelmiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 66). Työpäiväkirjan pitäminen on yksi toimintatutkimukseen liittyvän havainnoinnin työkalu. Pidin omista havainnoistani työpäiväkirjaa koko etäopetusjakson ajalta 18.3.–11.5.2020. Reilun kahdeksan viikon ajalta päiväkirjamerkintöjä tuli 24 sivua (fontti: Arial, fonttikoko: 12, riviväli: 1,5). Työpäiväkirja toimi tässä opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä ja oman muistini tukena. Kanasen (2014) mukaan havainnot on syytä kirjoittaa työpäiväkirjaan päivittäin juuri sen vuoksi, että ihmisen muisti on rajallinen. Lisäksi tuoreeltaan kirjatut huomiot ovat myös mahdollisimman luotettavia ja aitoja. Päiväkirjaan voidaan kirjata yleisluonteisia havaintoja, mutta myös yksityiskohtaisia kommentteja. On hyvä kirjoittaa muistiin mahdollisimman tarkasti kuvauksia ja reflektointia tutkimusaiheeseen liittyen. (Kananen 2014, 82–83.) Kirjoitin omaa työpäiväkirjaani pääsääntöisesti työpäivän päätteeksi. Kirjasin havaintojani ja kuvauksia opetuksen

kulusta yleensä lukujärjestykseni mukaisesti, oppilaskohtaisesti. Lisäksi kirjoitin myös yleisluonteisen kuvauksen päivän kokemuksista.

Kun opettaja alkaa tutkia omaan työtään käytännössä, hän lähestyy toimintaa kysymyksiä asettaen ja vastauksia hakien. Tutkiva opettaja -näkökulman mukaan esimerkiksi omien päiväkirjamerkintöjen sekä työtovereiden kanssa käymät keskustelut auttavat hahmottamaan kokonaisuutta ja löytämään ratkaisuja syntyneisiin kysymyksiin. (Niikko 2018, 257–258.) Projektiin osallistuneiden opettajien kanssa toimittiin juurikin edellä mainitun periaatteen mukaan. Etäopetusjakson aikana olimme kollegoiden kanssa tiiviisti yhteydessä. Kävimme monia puhelinkeskusteluja etäopetukseen ja sen toteutukseen liittyen.

Haastattelin kahta projektiin osallistunutta kollegaani heidän etäopetuskokemuksistaan toukokuussa 2020 etäopetusjakson päätyttyä. Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä. Huilunsoitonopettajaa haastattelin Zoom -videoyhteydellä ja laulunopettajan haastattelu tehtiin FaceTime -videoyhteydessä. Nauhoitin haastattelun varmuuden vuoksi kahdella eri laitteella, matkapuhelimen sanelin toiminnolla ja erillisellä sanelin laitteella. Nauhoitettua haastattelua kertyi yhteensä 1 tunti 40 minuuttia. Litteroin haastatteluaineiston sanatarkasti. En kuitenkaan merkinnyt puheen taukoja tai äännähdyksiä, koska niillä ei ollut mielestäni merkitystä aiheen kannalta. Litteroitua tekstiä näistä kahdesta haastattelusta tuli yhteensä 34 sivua (fontti: Arial, fonttikoko: 12, riviväli: 1,5).

Toteutin haastattelut teemahaastattelun periaatteella. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teemat on etukäteen suunniteltu. Haastattelussa kysymysten järjestys ja muoto voi kuitenkin olla kohtalaisen vapaa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2010, 208.) Haastattelua varten olin laatinut 15 kysymyksen rungon (liite 3), jota noudatin väljästi. Haastattelut etenivät keskustelunomaisesti ja kaikki aihealueet käytiin läpi. Kysymysjärjestys ei ollut molemmissa haastatteluissa sama, mutta laaditut runkokysymykset pitivät haastattelun suunnan oikeana. (Mm. Hirsijärvi ym. 2010, 208–211; Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 27–30.) Aineistonkeruuvaiheessa, päiväkirjaa kirjoittaessani ja haastatteluja tehdessäni, pyrin kiinnittämään huomiota nimenomaan opettajan etäopetuskokemuksiin ja mahdollisten uusien pedagogisten käytäntöjen syntymiseen.

Opinnäytetyöhöni liittyvän oppilaille suunnatun palautekyselyn avulla oli tarkoitus saada myös oppilaan kokemukset näkyviksi. Kyselyn tekemistä varten opettelin käyttämään Webropol-kyselyohjelmistoa, joka ei ollut minulle entuudestaan tuttu. Se oli kohtalaisen helppokäyttöinen, mutta jouduin kuitenkin moneen otteeseen tutkimaan sähköistä käyttöohjekirjaa (Webropol 3.0 -käyttöopas) muun muassa erilaisten kysymystyyppien, kysymysten pakollisuuteen, anonyymiteettiin, ulkoasuun ja julkaisemiseen liittyvien asetusten osalta.

Kyselyn laatimisessa minun täytyi ottaa huomioon vastaajien ikäjakauma. Suurin osa palautekyselyn vastaajista oli lapsia ja nuoria, 8–16 -vuotiaita. Vastaajista kaksi oli aikuisia. Sen vuoksi oli kiinnitettävä erityistä huomiota kysymysten helppouteen ja selkeyteen, kuten kyselyn laatimista varten lukemissani lähteissä ohjeistettiin (KvantiMOTV 2020; Hirsijärvi ym. 2010, 195–204). Laatimani palautekyselylomake (liite 4) oli jaoteltu kolmeen eri osioon A, B ja C. Seitsemän ensimmäistä kysymystä eli A-osio

liittyivät opetuksessa käytettyihin välineisiin ja yhteyksiin. B-osion kysymykset keskittyivät soittotunnin järjestämiseen kotona sekä yleiseen etäsoittotunnin kulkuun. Viimeisessä osiossa kysyttiin kokemuksia etäopetuksesta. Se sisälsi myös eniten avoimia kysymyksiä, joiden vastauksiin olen analyysissä erityisesti syventynyt. Kyselyssä oli kaikkiaan 27 kysymystä: neljä vaihtoehtokysymystä, kuusi monivalintakysymystä, seitsemän hymynaama-asteikolla esitettyä kysymystä, kolme edellistä kysymystä tarkentavaa ja seitsemän avointa kysymystä. Kaikkia kysymyksiä ei ollut asetettu pakollisiksi. Kollegat ja opinnäytetyöni opponentti toimivat kyselyn koevastaajina, ja sain siihen vielä hyviä kommentteja ennen sen varsinaista julkaisua oppilaille. Lähetin palautekyselyn linkin kaikille etäopetukseen osallistuneille joko oppilaan tai vanhemman sähköpostiin. Asetin kyselyn täysin anonyymiksi, joten oppilaiden vastaukset välittyivät minulle nimettöminä. Vastausaikaa oli kahdeksan päivää, jota jatkoin vielä muutamalla päivällä saadakseni lisää vastauksia. Laitoin oppilaille myös muistutusviestin vastaamisesta. Kaikkiaan vastauksia tuli 11. Kaksi oppilasta ei vastannut kyselyyn.

Käytin opinnäytetyöni aineiston, haastattelujen ja oman tutkimuspäiväkirjani analysoinnissa apuna sisällönanalyysin periaatteita. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 78) ovat kuvanneet sisällönanalyysin etene mistä siten, että aineiston perusteellisen läpikäymisen jälkeen siihen merkataan ne asiat, jotka ovat aiheen kannalta kiinnostavia. Muu tutkimukselle epäolennainen jätetään sivuun. Etenin oman haastatteluaineistoni kanssa juuri näin. Tulostin haastattelujen litteroinnit ja luin ne useaan kertaan läpi. Havaitsin litteroiduista haastatteluteksteistä yhteneväisyyksiä ja aloin alleviivaamaan samaan asiaan liittyviä asioita samalla värillä. Tämä on Puusan (2020, 128) mukaan aineiston koodaamista yksinkertaisimmillaan. Koodaamisen tehtävä on helpottaa aineiston jäsentymistä. Kun tutkimustehtävälle tärkeät alkuperäisilmaisut on koodattu, voidaan niitä edelleen tiivistää pelkistetyiksi ilmauksiksi. Pelkistämävaiheessa on hyvä huomioida, että yhdestä kommentista voi löytyä useita pelkistettyjä ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80, 91.)

Poimin ensimmäisessä koodaamisen vaiheessa litteroinneista aiheen kannalta tärkeitä ja kuvaavia kommentteja. Nämä värikoodein alleviivatut ilmaisut olivat yhden tai kahden lauseen mittaisia. Jatkoin analyysiä pelkistämällä ilmaisuja ja yhdistämällä samaa tarkoittavat ilmaisut. Aineisto tiivistyi, jonka jälkeen sisältöä oli helpompi jäsentellä ja luokitella eri teemoihin. Teemoittelu tarkoittaa analyysiyksiköiden ryhmittelemistä joko samankaltaisuuden tai ennalta määrätyn kategorian mukaan. Aineistosta pyritään löytämään eri teemojen välillä samankaltaisuuksia ja yhdistämään niitä edelleen samaan kategoriaan kuuluviksi. (Puusa 2020, 126.) Huomasin, että haastattelua varten laatimani runkokysymykset vaikuttivat taustalla tässä teemoittelun analyysivaiheessa, ja luokitteleni teemat muotoutuivatkin paljolti sen mukaisiin alakategorioihin. Analyysin seuraavassa vaiheessa teemat yhdistetään yläkategorioiksi. Tämä tarkoittaa aineiston ryhmittelyä tiettyjen ominaisuuksien mukaan. (Puusa 2020, 127.)

Puusa (2020) toteaa, että analyysin tavoite on nostaa aineistosta tutkimuksen tavoitteiden kannalta olennainen. Tutkija pyrkii saamaan esiin merkitysten kokonaisuuksia, joita hän voi nimetä myös teorian ohjaamana. (Puusa 2020, 128.) Soiton etäopetuksesta lukemani lähdekirjallisuus ja erityisesti Matti Ruipon kirjoittamat artikkelit vaikuttivat ja ohjasivat minua jäsentämään aineistoani teoriaohjaisesti. Jaottelin aineistosta nousseet teemat Ruipon esittämien musiikin etäopetuksessa esiintyvien

erityspiirteiden mukaisesti. Tuomi ja Sarajärven (2018) mukaan teoriaohjaava analyysi voi tulla aineistolähtöisen analyysin rinnalle ohjaamaan päättelyä. Aluksi analyysissä voidaan edetä aineistolähtöisesti, mutta loppuvaiheessa teoria tai valmis jaottelu voi osoittautua hyväksi jäsentelyn tavaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 59–62.) Käytin opinnäytetyöni aineiston analyysissä teoriaohjaavan sisällyksen analyysin periaatteita.

Opettajien ja oppilaiden kokemuksia raportoidessani käytän tekstissä haastatteluista ja palautekyselyistä nousseita suoria sitaatteja. Mielestäni ne elävöittävät tekstiä ja niiden perusteella lukijan on mahdollista saada aineistoesimerkkejä ja ”todistusaineistoa” tekemistäni johtopäätöksistä. Olen tullut keräämääni aineistoa luonnollisesti myös omiin kokemuksiini peilaten, mutta huolehtinut kuitenkin siitä, että raportoin opettajien kokemukset heidän ominaan. Käytän haastattelemieni opettajien sitaateissa ammattinimikkeitä huilunsoitonopettaja ja laulunopettaja, jotta asiayhteys heidän opettamaansa instrumenttiin tulee selkeästi esille. Kehittämissuunnitelmaan osallistuneina asiantuntijoina heidän nimensä on nähtävissä lähdeluettelossa. Oppilaiden kohdalla en enää raportoinnin vaiheessa kokenut tarpeelliseksi käyttää analyysivaiheen hieman tekniseltä tuntuva oppilasnumerointia.

4.4 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössäni huomioin eettisyyden työn eri vaiheissa. etäopetusjakson alkaessa, aineistoa kerätessäni ja käsitellessäni sekä YouTube -konserttitoteutuksessa. Lähetin kaikille taiteen perusopetuksen oppilaille tiedotteen, missä kerroin opinnäytetyöstäni. Siinä toin esiin myös osallistumisen vapaaehtoisuuden ja luottamuksellisuuden. Toteutin tutkimuslupapyyntöt Google forms -ohjelmalla luodulla kyselyllä. Lupakyselyjä oli kaksi: toinen oppilaille ja toinen alaikäisten oppilaiden huoltajille (liite 1 ja liite 2). Keräsin lupakyselyt vain oppilaan etunimellä, jotta kenenkään tietosuoja ei vaarantuisi. Tämä oli mahdollista, koska opinnäytetyöhöni liittyvään etäopetusjaksoon osallistui kohtalaisen vähän oppilaita. Pyysin kaikilta oppilailta sekä lasten ja nuorten vanhemmilta suostumuksen osallistua opinnäytetyötäni koskevaan etäopetusjaksoon ja etäopetuskokemuksia kartoittavan palautekyselyn vastaamiseen. Lisäksi pyysin lupaa saada julkaista oppilaiden videoista koostetun kevätkonsertin piilotetulla linkillä YouTubessa. Kun olin saanut kaikki tarvittavat lupasuostumukset, tulostin ne, ja poistin kyselyn Google formsista.

Tutkimukseen osallistuvien tunnistamattomuus ja nimettömyys ovat yksi tutkimuseettisyyden tärkein periaate (Kuula 2011, 89). Tämän opinnäytetyön käytännön etäopetusjaksoon osallistuneiden oppilaiden henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa esiin. Oppilaiden osalta häivyttiin tekstistä kaikki suorat ja epäsuorat tunnisteet. Oppilaille suunnattu palautekysely toteutettiin täysin anonyymina Webropol-kyselyllä (liite 4). Kyselyssä olleiden avoimien kysymysten vastauksista poistin raportoinnissa vastaajan mahdollisen tunnistettavuuden. (Kuula 2011, 94–96.) Säilytän opinnäytetyötä varten keräämäni aineiston muistitikulle kopioituna pdf- ja word -tiedostoina. Hävitän aineiston asianmukaisesti, kun opinnäytetyöni on hyväksytty. Olen poistanut kaikista käyttämästäni sähköisistä palveluista, Google forms, Webropol ja YouTube kaikki opinnäytetyötä koskevat tiedot. Niitä olivat lupakyselyt, oppilaiden

palautekysely ja YouTube-kevätkonsertti. Kevätkonsertin piilotettu YouTube -linkki poistui käytöstä 30.9.2020, minkä ilmoitin myös oppilaille.

5 SOITON JA LAULUN ETÄOPETUS SIILINJÄRVEN KANSALAI SOPISTON TAITEEN PERUSOPETUKSESSA KEVÄÄLLÄ 2020

5.1 Etäopetusjakson suunnittelu

Pianon, huilun ja laulun etäopetusjakso toteutettiin aikavälillä 20.3.–11.5.2020 eli opistomme musiikin taiteen perusopetuksen jäljellä olevana kevätlukukautena. Etäopetukseen oli siirryttävä, koska lähiopetusta ei ollut enää mahdollista järjestää koronavirustilanteen vuoksi. Etäopetustilanne tuli todeksi yllättäen ja etäopetus jouduttiin toteuttamaan hyvin nopealla aikataululla. Kollegoiden haastatteluissa esiin tulleet kommentit kuvaavat hyvin tilanteen yllätyksellisyyttä:

...tietysti tuli aika yllättäen se, että meneekin todella opisto kiinni. (– –) Ajatukset muuttui, ja ohjeistukset muuttui, ja tuli ihan semmonen olo, että aha... nyt tää loppuu vaan tältä keväältä, että näinkö tässä käy. No sitten alkoi tulla sitä, että ois niinkun mahdollista ja suositeltavaakin tätä etäopetusta järjestää. Ensin oli vähän semmonen vastareaktio, että ei...ei kai, että miten se nyt sitten muka onnistuu. (– –) Mutta sitten oma ajatus alkoi kypsyä siihen, että kyllä – etäopetusta. (Laulunopettaja)

Kun tiistaina oli vielä lähiopetus, sitten oli keskiviikkopäivä... ihmettelyä, ja jo sitten torstaina täyspäivä etäopetusta. (Huilunsoitonopettaja)

Etäopetuksessa käytettiin niitä laitteita, jotka opettajilla ja oppilailla olivat saatavilla. Niitä olivat yleisesti jokaisesta kodista löytyvät laitteet kuten matkapuhelimet, tabletit ja tietokoneet. Testasimme kollegoiden kanssa erilaisia mahdollisuuksia reaaliaikaiseen etäyhteydenpitoon soitto- ja lauluoppilaiden kanssa. Testissä olivat Skype- ja Zoom-verkkokokousohjelmat, WhatsApp-videopuhelu sekä Applen laitteissa vastaava FaceTime-videopuhelu. Kaikissa vaihtoehdoissa todettiin soitonopetuksen kannalta harmillinen ääniviive. Eli alusta asti oli selvää, että yhtä aikaa soittaminen tai säestäminen etäyhteydessä oli käytännössä mahdotonta. Koskaan aiemmin emme olleet joutuneet pohtimaan soitonopetuksessa tällaista ongelmaa, sillä etäopettaminen ei ollut kenellekään meistä opettajista entuudestaan tuttua. Niinpä viiveasia herätti ilmoille itseoikeutetun kysymyksen: Miten opettaminen nyt onnistuu?

Uusien asioiden opettelu, etäopetuksen järjestäminen ja suunnittelu eteni vauhdilla. Parissa päivässä täytyi opetella jotakuinkin käyttämään uusia ohjelmia ja miettiä keinoja etäopetukseen. Etäopetuksen alkamista edeltävä viikonloppu meni aamusta iltaan etäopetusasian äärellä ja sen toteuttamista suunnitellen. Työmäärä kasvoi muutamassa päivässä valtavasti. Taustalla oli myös huoli ja epäusko tästä maailmanlaajuisesta tilanteesta. Oli tehtävä paljon aivan konkreettista suunnittelutyötä, kuten aikataulujen laatiminen, materiaalin hakeminen työpaikalta, laitteiden testaaminen, oppilaiden informointi ja opetuspuheen järjestäminen kotiin. Olin kirjoittanut omaan työpäiväkirjaani:

Koko päivän olen tutkinut näitä asioita ja saanut viestejä oppilailta, kuka jatkaa etäopetuksessa. (– –) Päässä pyörii kaikki asiat etäopetuksen toteuttamisesta. Laitan aikataulut kuntoon ja ilmoitan oppilaille ensimmäiset etäsoittotunti ajat. Huh huh, töitä on tullut tehtyä aamusta iltaan. (Työpäiväkirja 22.3.2020)

Kollegoiden haastatteluissa nousi esille myös suunnitteluvaiheen poikkeuksellinen tilanne. Oppilaitoksen ja koko valtakunnan ohjeistukset muuttuivat monta kertaa ja aikaa suunnittelulle oli todella vähän. Siilinjärven kansalaisopistossa päädyttiin musiikinopetuksen osalta siihen ratkaisuun, että musiikin ryhmäopetusaineissa, kuten kuoroissa, etäopetusta ei tarjottu. Taiteen perusopetuksen ryhmätunteja

ei myöskään järjestetty etäopetusjaksolla. Yksi syy ryhmäopetuksen rajaamiseen pois oli se, että opettajien teknologiataidot eivät tuntuneet tilanteessa riittävältä musiikkiryhmän ohjaamiseen etänä. Toisaalta ajateltiin myös, että monilla iäkkäämmillä oppilailla ei kenties olisi riittäviä taitoja ja teknologisia mahdollisuuksia osallistua ryhmäetäopetukseen. Laulunopettajan mukaan, ”yksilöopetuksessa saa jotenkin paremmin selitettyä oppilaalle sen, miten lähdetään sitä [etäopetusta] tekemään” (Laulunopettaja). Opetuksen järjestämisessä jouduttiin siis pohtimaan oppilaiden ikää, laitteiden saatavuutta ja teknologiataitoja sekä niiden vaikutusta etäopetuksen toteuttamiseen.

Soiton ja laulun yksilöopetus sen sijaan jatkui etäopetuksen keinoin. Jokainen projektiin osallistunut opettaja kartoitti omien oppilaidensa valmiutta ja halukkuutta osallistua etäopetukseen. Oppilaat olivat hyvin kiinnostuneita kokeilemaan etäopetusta, ja arviolta noin kaksikolmasosaa kaikista soitto- ja lauluoppilaista halusivat kokeilla sitä. Etäopetukseen osallistui yhteensä 13 taiteen perusopetuksen oppilasta: yhdeksän pianossa, kaksi huilussa ja kaksi yksinlaulussa. Viisi TPO-oppilasta ei jatkanut etäopetuksessa.

Nuottien ja muun opetukseen liittyvän materiaalin välittämisen ajateltiin toimivan parhaiten sähköpostilla. Nuottien skannaamiseen käytettiin skannaussovellusta, jonka käyttöä piti myös harjoitella. Kahdella opettajalla oli käytössään sähköinen ForScore-nuotistosovellus. Etäopetusjaksolla pystyttiin hyödyntämään olemassa olevaa digitaalista nuotistoa. Etäopetuksessa suunniteltiin jossain määrin käytettäväksi myös Pedanet-oppimisolusta. Pedanet oli kaikille projektiin osallistuneille opettajille entuudestaan tuttu, sillä se on toiminut jo useamman vuoden opistomme kotisivujen alustana. Musiikin opetuskäytössä sitä on aiemmin hyödynnetty kuorotyössä muun muassa tiedotuksessa ja kuorostemmojen opettelussa.

Konkreettinen käytännön asia oli etäopetuspaikan järjestäminen omaan kotiin. Oma akustinen soittimeni on kotini olohuoneessa. Etäopettaminen olohuoneessa olisi kuitenkin rajoittanut liikaa muun perheen arkea. Sain järjestettyä etäopetuspaikan erilliseen vierashuoneeseen, jonne siirsin sähköpianoni. Etäopetusta varten minun täytyi löytää matkapuhelimen videokuvan avulla paras mahdollinen kuvakulma pianoon ja koskettimistoon. Oli mietittävä myös yhteydessä näkyvää taustaa, valojen heijastumista ja suuntausta. Pianoa käänneltiin useaan otteeseen, ennen kuin kaikki oli kohdallaan. Asensin sähköpianoon bluetooth-kaiuttimen vahvistamaan pianon ääntä. Opetustyön ja työpaikan siirtyminen omaan kotiin vaati myös kollegoiden mukaan kompromisseja muun perheen tilan- ja ajankäytön suhteen. Keväällä 2020 olleessa poikkeuksellisessa tilanteessa oli huomioitava oman perheen etäopiskelu ja etätöajat. Lisäksi internetyhteyden kapasiteetti oli joskus kovilla, kun kaikki perheenjäsenet olivat yhtä aikaa tietokoneella omissa etätöissään.

5.2 Etäopetusjakson toteuttaminen

Kirjoitin päiväkirjaani maaliskuun 23. päivä seuraavasti: ”Ensimmäinen etäopetuspäivä ikinä, jännittää vähän, miten se onnistuu!” Saman päivän päätteeksi ajatukseni päiväkirjassa oli: ”Positiivinen kokemus, yllättävän hyvin onnistui. On tosi väsynyt olo, niin paljon keskittymistä, uutta asiaa ja uudenlainen tilanne.” (Työpäiväkirja 23.3.2020.) Tästä alkoi kahdeksan viikon mittainen oppimisprosessi etäopetukseen ja omaan opettajuuteen.

Opetuksen suunnittelutyö, reflektointi ja kehittäminen olivat jatkuvassa prosessissa koko etäopetusjakson ajan. Soiton ja laulunopetus jatkui viikoittaisina 30–45 minuutin etäsoittotunteina, oppilaan kanssa sovitun etäyhteyden avulla. Etäopetuksessa käytettiin reaaliaikaisen soittotunnin toteuttamiseen ja videoyhteyden luomiseen oppilaskohtaisesti kaikkiaan neljää eri alustaa: Skype, Zoom, FaceTime ja WhatsApp. Pianonsoitonopetuksessa päädyin käyttämään etäyhteyden luomiseen pääasiassa WhatsApp-videopuhelua, koska se oli mielestäni oppilaiden kannalta helpoiten saavutettavissa oleva yhteys. Nykyään lähes jokaisella lapsella ja nuorella on matkapuhelin ja siihen ladattuna WhatsApp-sovellus. Näin oli myös piano-oppilaillani, jotka olivat 8–16-vuotiaita. Arvelin myös, että pienemmillä lapsilla on harvemmin käytössään oma tietokone, ja että tässä koronatilanteessa vanhempien tietokoneet olisivat käytössä heidän omaan etätyöhönsä. Etuna oli myös se, että lapsi tai nuori pystyi itse huolehtimaan soittotunnin yhteyden WhatsAppin avulla, ja vanhemmille ei tullut tässä poikkeusolojen kuormittavassa tilanteessa enää ylimääräistä työtä. Muutamia kertoja käytin etäyhteyteen FaceTime-videopuhelua ja Zoomia. Huilunsoitonopettaja käytti etäopetuksessa pääasiassa Zoomia ja Skypeä, ja satunnaisesti WhatsAppia. Laulunopettajalla oli aikuisoppilaiden kanssa käytössään Skype, FaceTime ja WhatsApp.

Käytetyt tekniset laitteet olivat matkapuhelin, taulutietokone iPad ja kannettava tietokone. Lisäksi opetuksessa käytettiin kaiuttimia paremman kuulemisen ja äänentoiston saavuttamiseksi. Opettajilla oli käytössään kuulokkeet ja mikrofoni. Muita opetusvälineitä olivat opettajien instrumentit: akustinen piano, sähköpiano ja huilu. Lisäksi opettajilla oli soitonopetuksen perusvälineitä, kuten metronomi, nuottiteline, mikrofoniteline, nuotit ja nuottikirjat. Matkapuhelimen pidikkeenä toimi erinomaisesti selfiekeppiteline. Etäopetuksessa opettajan oli huolehdittava kaikkien opetusvälineiden ja teknologian toimivuudesta. Lisäksi opettajan oli mahdollisuuksien mukaan pystyttävä opastamaan myös oppilasta teknisten asioiden kanssa. Ensiarvoisen tärkeää oli, että internetyhteys oli mahdollisimman hyvä. Edelleen laitteiden virransaanti oli muistettava. Mobiililaitteiden, matkapuhelimen ja iPadin laturi kannatti olla lähellä saatavilla, sillä videoyhteys kulutti laitteiden latausta yllättävän paljon.

Ruipon (2006, 278) mainitsema teknologian saatavuus ja sen vaikutus opetuksen suunniteluun ja järjestämiseen oli tässä projektissa yksi suuri vaikuttava tekijä. Etäopetusjakso toteutettiin niillä laitteilla, mitä perheissä oli saatavilla. Huomattiin selvästi, että internetyhteyksissä oli eroja. Toiseen oppilaaseen yhteys saattoi olla lähes häiriötön, kun taas joihinkin oppilaisiin yhteys pätki ja ongelmia oli enemmän. Etäyhteyden laatu oli siis riippuvainen sekä opettajan että oppilaan verkkoyhteydestä. Myös sää tuntui vaikuttavan yhteyden laatuun. Esimerkiksi tuulisena päivänä yhteydet olivat erityisen huonoja. Laulunopettaja kuvasi kokemuksiaan seuraavasti: ”Hirmu tuulisia päiviä sattui, niin silloin oli

ehkä vähän huonoja yhteyksiä välillä, tuntui, että pätki aika paljon”. Keväällä 2020 verkon kuormitus oli lisääntyneen etätyöskentelyn määrästä johtuen valtavan suuri, ja sen huomattiin vaikuttavan osaltaan etäopetuksen verkkoyhteyden laatuun.

Sähköposti toimi kokemusten mukaan vaivattomasti ja sujuvasti uuden nuottimateriaalin välittämisessä oppilaille. Pedanet-oppimisalustaa käytettiin etäopetusjaksolla oheismateriaalin tallentamispaikana. Sinne tallennettiin muun muassa yksinlaulun ääniharjoituksia, pianon opetusvideoita ja oppilaille hyödyllisiä verkkosivustojen linkkejä. Opettajat lähettivät oppilaille matkapuhelimeen viestin ja suoran linkin Pedanetin tukimateriaaliin. Lisäksi Pedanettiä hyödynnettiin tasosuorituksen tekemisessä ja arvioimisessa. Opettajat käyttivät etäopetuksessa joitakin musiikkisovelluksia, kuten sähköistä nuotisto-sovellusta ja erilaisia nuotinnus-sovelluksia. Niitä hyödynnettiin nuottimateriaalin jakamiseen, tehtävien ja sovitusten tekemiseen.

Kolmella soitto-oppilaalla oli omien tavoitteidensa mukaisesti valmisteilla soittonäyttö. Kaikki kolme oppilasta tekivät näytön tasosuorituksina (TS), joka on edelleen yksi mahdollisuus osoittaa edistymistä soittoharrastuksessa. (Siilinjärven kansalaisopiston TPO-ops 2019.) Tässä etäopetustilanteessa jouduttiin miettimään vaihtoehtoinen tapa näytön antamiseen. Päätettiin, että oppilaiden oli mahdollista tehdä tasosuoritukset videointien avulla. Asteikkosoitto ja prima vista kontrolloitiin live-videoyhteydessä oman opettajan kanssa. Pianonsoitossa oli valmistumassa TS1 ja TS2 sekä huilunsoitossa TS1. Ensimmäisen tasosuorituksen, TS1:n pystyi suorittamaan kokonaan oman opettajan arvioinnin ja palautteen avulla. Tasosuoritus 2:n arviointia varten oppilaan tekemät soittovideot tallennettiin Pedanet-alustalle, salasanaalla suojatulle sivulle. Palautetta antavat opettajat pystyivät katsomaan oppilaan soittovideot Pedanetissä ja kirjoittamaan palautetta oppilaalle Pedanetin ryhmämuistioon. Kokosin opettajien antaman palautteen ja lähetin sen oppilaalle sähköpostilla. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Pedanet-alustaa hyödynnettiin oppilasnäytön toteuttamiseen opiston musiikinopetuksessa. Se oli kaiken kaikkiaan erittäin toimiva ratkaisu, josta virisi jo uusia ideoita näyttöjen tekemiseen.

Etäopetusjakson tuotoksena syntyi videokonsertti. Oppilaat olivat jo ennen etäopetukseen siirtymistä harjoitelleet omia esityskappaleitaan jokakeväistä konserttia varten. Koska konserttia ei voinut pitää normaalisti, suunniteltiin se tässä etäopetustilanteessa toteutettavaksi YouTube-videokonserttina. Sen tavoitteena oli luoda oppilaille mahdollisuus esiintymistä vastaavaan tilanteeseen. Konserttia varten jokaisen oppilaan tehtävänä oli kuvata video omasta esityskappaleestaan. Oppilaat harjoittelivat kappaleen ensin hyvään esityskuntoon, jonka jälkeen sen videointia työstettiin oman opettajansa opastuksella. Kun oppilasta ja opettajaa tyydyttävä video oli saatu kuvattua, lähetettiin se minulle WhatsAppilla. Saatuani kaikki videot, aloin koostamaan videokonserttia. Käytin siihen iPadin iMovie-sovellusta, joka oli minulle jo entuudestaan hieman tuttu. Tämä videoiden editoimiseen tarkoitettu sovellus on nykyisissä Applen laitteissa vakiosovelluksena. Sovellus on suhteellisen helppokäyttöinen ja mielestäni se soveltui hyvin tämän videokonsertin koostamiseen.

Aloitin konsertin koostamisen ohjelman ja soittajärjestyksen laatimisella, siis aivan kuten konsertin suunnittelu yleensäkin etenee. Tein keväisen käsiohjelman (liite 5), jonka kuva näkyi myös konsertti-videon alussa. Siirsin minulle lähetetyt videot iPadin iMovie-sovellukseen soittajärjestyksen mukaisesti, ja aloitin kokonaisuuden muokkaamisen.

Oppilaiden videot olivat hyvin erilaisia. Joissakin soitto alkoi heti ja toisissa oli mukana kumarrukset normaalin konserttikäytännön mukaan. Joku oppilas oli tehnyt soittovideon, jossa oli näkyvillä pelkätään kädet kauniissa valaistuksessa. Jotta pystyin liittämään esityksiin esittelytekstin, säveltäjän, kappaleen ja esittäjän, minun täytyi liittää videoon täytekuvia. En halunnut asettaa esittelytekstejä oppilaiden kuvaamien videoiden päälle. Tätä tarkoitusta varten etsin esityskappaleiden tunnelmiin sopivia tekijänoikeusvapaita kuvia Pixabay-verkkosivustolta. Se on kansainvälinen vapaasti käytettävä verkkosivusto, jonka kuvamateriaali on tekijänoikeusvapaata ja sitä voi käyttää ilman nimeämisvaatimuk-sia (Pixabay 2020).

Tavallisen konsertin tapaan, halusin lisätä jokaisen esityksen päätteeksi oppilaalle annetut aplodit. Käytin tähän tarkoitukseen iMovie-sovelluksen tehosteita. Aplodien aikana videossa oli myös täytekuva, joka häivytettiin edelleen seuraavan esiintyjän esittelytekstiin. Konsertin alkuun kuvasin videon, jossa toivotin kaikki tervetulleiksi taiteen perusopetuksen videokonserttiin. Loppuun lisäsin kaikille oppilaille mahtavat aplodit tehostettuna hurraa huudoin. Video päättyi keväiseen kuvaan, linnunlauluun ja tekstiin, missä opettajat toivottivat hyvää ja aurinkoista kesää.

Konsertissa oli 12 esiintyjää ja sen pituus oli tarkalleen 23 minuuttia ja 31 sekuntia. Videon lataaminen YouTubeen kesti useita tunteja, sillä sen koko oli 2,15 gigatavua. Jouduin myös opettelemaan ja tutkimaan jakamiseen liittyviä asioita, sillä niin tuttua se ei minulle ollut. Konserttipäivä oli keskiviikkona 6.5.2020. Lähetin silloin piilotetun YouTube-linkin kaikille esiintyjille ja opettajille. Opinnäytetyöni käytännönsuus ja taiteen perusopetuksen kevätlukukausi oli tämän videokonsertin myötä saatu päätökseen.

6 "RUUDUN TAKAA" – ETÄOPETUKSESTA SAATUJA KOKEMUKSIA

6.1 Opettajien kokemukset

Opettajien haastatteluissa esille nousivat erityisesti kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen sekä kuulemisen muuttuminen etäopetuksessa. Nämä puolestaan vaikuttivat opettamiseen, tekemiseen ja toimintaan videovälitteisellä etätunnilla. Musiikinopetuksen erityispiirteiden jaottelu (Ruippo 2015, 24) osoittautui tässä opinnäytetyössä toimivaksi tavaksi jäsentää ja raportoida opettajien etäopetuskokemuksia. Nämä Ruipon esittämät erityispiirteet musiikinopetuksessa ovat: non-verbaali kommunikointi, kuulonvaraisuus ja toiminnan kautta opettaminen. Suuri osa tähän projektiin osallistuneiden opettajien havainnoista liittyi pyrkimykseen toimia näiden erityispiirteiden vaatimalla tavalla etäopetuksessa. Olen jaotellut opettajien kokemukset soveltaen näitä kolmea musiikin opetuksessa esiintyvää erityispiirrettä. Nimesin ne seuraavasti: *vuorovaikutus ja kommunikointi*, *kuuleminen haasteena* ja *käytännön toiminta etäsoittotunnilla*. Käytän tekstissä sanaa kommunikointi ja vuorovaikutus synonyymeina. Ne kuvaavat eri tavoilla ja välineillä tapahtuvaa opettajan ja oppilaan välistä vuorovaikutusta.

6.1.1 Vuorovaikutus ja kommunikointi

Yleinen kommunikointi etäopetuksessa koettiin alkuvaiheen jälkeen luontevana ja samanlaisena kuin se yleensäkin on kyseessä olevan oppilaan kanssa. Laulunopettaja kuvasi kommunikoinnin etäyhteydessä tuntuneen aluksi oudolta. Mutta sen jälkeen kun uudenlainen tilanne tuli kaikille tutuksi, vuorovaikutus oppilaiden kanssa luonnistui entiseen tapaan. Laulunopettaja kuvasi haastattelussa kommunikointia seuraavasti:

No, ehkä se oli se ensimmäinen kerta vähän semmonen, mitenkä minä nyt sanoisin...ei niin luonnollinen. Mutta sitten siihen ehkä tottui ja oppi molemmat, että puhutaan siihen ruudulle tai puhelimelle, ja toisen kuva näkyy siellä. Ja kyllä sitten aika monesti just ensin tuli ne kuulumiset sieltä, niin kun yleensäkin, kun tullaan laulutunnille. Kerrotaan miten on mennyt ja kaikkea muutakin kuulumista, kun vaan siihen lauluun liittyvää. (Laulunopettaja)

Lapsioppilaitteni kanssa huomasin myös uuden tilanteen tuomaa jännitystä ja he saattoivat olla alkuun vähän hiljaisempia kuin normaalisti. Toisaalta huomasin joidenkin, ehkä vähän ujompien oppilaiden, olevan vapautuneempia omassa kodissa ja omalla soittimella tapahtuvalla etätunnilla. Etäopetusjaksoilla huomattiin, että viestiyhteys oppilaisiin lisääntyi huomattavasti. Tämä ilmeni viestien lisääntymisenä normaaliin lähiopetukseen verrattuna. Oppilailta saattoi tulla viestejä tai kysymyksiä opiskeluun liittyen muulloinkin, kuin välittömästi soittotunnin ajankohtana. Viestien merkitys koettiin ilmeisen tärkeäksi molemmiin puolin. Oppilaiden palautekyselyssä lisääntynyt viestiyhteys mainittiin yhtenä etäopetuksen positiivisena asiana.

Päiväkirjassani oli ensimmäiseltä viikolta kaksi merkintää yleiseen kommunikointiin liittyen. Tuntui siltä, että positiivisen tunnelman luomiseen ja oppilaan osallistamiseen täytyi kiinnittää enemmän huomiota. Olin kirjoittanut työpäiväkirjaani seuraavasti: "Täytyy keksiä jotain kevennystä ja hassua seuraavaan kertaan. Oppilaan mukaanotto enemmän, ilo ja hauskuus...mieti!" (Työpäiväkirja 30.3.2020.)

Etätilanteessa oppilaan mukaan ottamisen ja huomioimisen tarve siis kasvoi ja korostui. Aloin lähettämään jokaiselle pikkuoppilaalle soittotunnin jälkeen whatsappilla tarran ja pienen kannustavan kommentin soittotunnilla pärjäämisestä. Ajattelin, että lähitunnilta tuttu käytäntö, tarran saaminen, antaisi oppilaalle turvallisuuden tunnetta ja kannustusta etäopetustilanteessa. Hauskaa oli, että sain myös opettajana monta tarraa paluuviesteillä.

Etäyhteyden vaikutus kommunikointiin opetustilanteessa oli kaikkien opettajien kokemuksen mukaan merkittävä. Koska kuuleminen häiriintyi yhteydessä syntyvän viiveen vuoksi, muutti se myös opetustilanteessa tapahtuvaa kommunikointia enemmän vuorottelevaksi (Ruippo 2009, 365). Vuoropuhelu on musiikin opetuksessa tavallisestikin yksi opetuksen keino, mutta etäopetustilanteessa sen merkitys tuntui korostuvan sekä puheessa että musisoinnissa.

Opetuksen rytmin huomattiin etäyhteydessä muuttuvan hitaammaksi, rauhallisemmaksi ja selkeämmäksi. Huilunsoitonopettaja kuvasi viiveen vaikutusta opetuksen tempoon haastattelussa:

...että kyllähän se muuttuu se opettamisen rytmi siinä, että se reagoiminen ei voi olla niin nopeata, ja sun täytyy niinkun kuunnella... kun se viive on siinä niin iso. Semmonen välitön puuttuminen esimerkiksi ei onnistu, että se opetus on enemmän niinkun vuoropuhelua, tai siis semmosta että vuorotellen puhutaan ja vuorotellen soitetaan. Se on erilainen se rytmi, sekä keskustelun että soiton rytmi. (Huilunsoitonopettaja)

Opettajan on kuunneltava rauhassa toisen sanominen loppuun ja annettava aikaa vuoropuheluun. Se väistämättä hidastaa vuorovaikutuksen rytmiä verrattuna lähiopetukseen, jossa kommentointi voi alkaa heti, kun toinen on lopettanut puheen tai soiton. Laulunopettaja kuvasi haastattelussa asiaa sanalla "rauhallinen":

... että siinä piti vaan sillä tavalla olla rauhassa, ja rauhallinen. Ja rauhallinen tempo myös siinä opetuksessa, että minäkin oon ehkä vähän semmonen lennokkaampi ja vauhdikkaampi sitten live opetuksessa. Mutta, että tässä semmonen rauhallisuus oli parempi. (Laulunopettaja)

Laulunopettajan kommentti kertoo myös siitä, että opettajan piti etäopetuksessa aivan tietoisestikin muuttaa omaa opetustyyliään "lennokkaasta" rauhalliseksi. Omassa opetuksessani huomasin, että keskityin ilmaisemaan asiat erityisen selkeästi. Olin kirjoittanut asiasta päiväkirjaani seuraavasti:

Jotenkin tuntuu, että tässä etäopetuksessa karsiutuu sellainen ylimääräinen höpöttely pois ja olen ilmaisussani paljon selkeämpi. Annoin yksinkertaiset ohjeet, melkeinpä selkokielellä ja yksi asia kerrallaan. Vuorottelu soitossa ja puheessa on korostetumpaa. Oppilaan on pakko kuunnella huolella ohjeet ja minun on kuunneltava oppilaan sanomista myös. Viive yhteydessä luo myös jonkinlaista muutosta opetuksen tempoon. Oma opetukseni on nyt rauhallisempaa. (Työpäiväkirja, 14.4.2020.)

Opettajan piti tietoisesti kiinnittää huomiota omaan ilmaisuunsa ja kommunikoinnin selkeyteen. Täytyi kuunnella tarkemmin sekä soittoa, että puhetta. Huomasin sanovani usein: "sinun vuoro" tai "ole hyvä, soita vaan" (Työpäiväkirja 30.3.2020). Tavallisesti opetuksessa tulee sanottua soiton lomaan pieniä välihuomautuksia, joiden tehtävä on soittoa keskeyttämättä antaa ohjeistusta. Etäopetuksessa kesken soiton tai laulun ei voinut sanoa välikommenteja. Huomasin tämän konkreettisesti, kun opettaessani sanoin jotain välihuomautukseksi tarkoitettua, niin oppilas lopetti soittamisen ja katsoi ihmeissään kysyen mitä. Välikomentointi etäopetuksessa vain sekoitti oppilasta. Opin, että opettajana piti malttaa mielensä.

Soiton tai laulun keskeyttäminen aiheutti etätunnilla joskus myös sekaannusta. Toisinaan kävi niinkin, että oppilas ei meinannut kuulla tai havaita opettajan toivetta keskeyttämisestä. Laulunopettaja kertoi, että pyyntö piti usein toistaa monta kertaa sanoen: ”Hei hei hei kuuleppa nyt, pysähdytään tähän”, ennen kuin viesti tavoitti (Laulunopettaja). Huilunsoitonopettaja kuvasi puolestaan asiaa seuraavalla tavalla: ”Sanoin, että minä sitten huidon täällä jos tulee joku asia. Ja ne oppilaat niinku oppi pikkuhiljaa sitten, että nyt sillä on jotain sanottavaa tähän” (Huilunsoitonopettaja). Pikku hiljaa tällaiset uudet toimintatavat kommunikoinnissa tulivat kuitenkin tutuiksi sekä oppilaille että opettajille. Opittiin tietämään, miten opetus oli rytmittynyt ja miten siinä kommunikoidaan.

Musiikin opetuksessa esiintyvä erityispiirre on non-verbaali eli sanaton kommunikointi (Ruippo 2015, 24). Etäopetustilanteessa opettajat eivät pystyneet lähiopetuksen tapaan ilmentämään asioita näyttämällä ja sanattomalla kommunikoinnilla. Non-verbaalia kommunikointia soitonopetuksessa ovat näyttämisen lisäksi pienet eleet, liikkeet, kosketus tai hengitys. Esimerkiksi soittoasennon pitäminen pienellä oppilaalla tahtoo usein vielä unohtua. Lähisoittotunnilla asia korjaantuu opettajan sanattomalla kehonkielellä, eikä sitä tarvitse joka kerta selvittää sanallisesti. Fraseeraus ilmentäminen hengityksellä antaa lähitunnilla oppilaalle informaation ilman sanoja. Oppilaan käsien rentoutta ja mahdollista lihasjännitystä voi lähitunnilla auttaa konkreettisesti kosketuksen kautta. Etäopetuksessa tällainen kommunikointi jäi puuttumaan.

Etäopetuksessa sanaton kommunikointi väheni ja sanallinen selittäminen lisääntyi. Selkeä ja ymmärrettävä asioiden selittäminen oli yksi etäopetuksen tärkein keino. ”Ruudun kautta asioitten näyttäminen” ei toiminut samalla tavalla (Huilunsoitonopettaja). Kaikkien opettajien kokemus oli, että se vei enemmän aikaa. Erityisesti pienten oppilaiden kohdalla selittäminen oli joskus työlästä.

No kyllähän tässä joutuu tarkemmin selittämään niitä asioita. Ja, että kun on pakko, ei oo oikeastaan muuta...ja tietysti sen on niinku hitaampaa esimerkiks pienelle lapselle selittää silleen, että hän sen varmasti ymmärtää. (Huilunsoitonopettaja)

Omassa opetuksessani huomasin kyseleväni oppilailta hieman tavallista enemmän opetukseen liittyviä asioita. Se toi etäopetustilanteeseen enemmän vuorovaikutusta ja pystyin siten myös varmistamaan, että opittava asia oli ymmärretty. Etäopetuksen vuorovaikutus oli monelta osin melko samanlaista kuin lähiopetuksessa. Etäopetuksessa toiset kommunikoinnin tavat vähenivät tai jäivät pois, kuten esimerkiksi yhdessä soittaminen ja sanattomat eleet. Toisaalta sanallisen selittämisen ja vuorottelun merkitys lisääntyivät huomattavasti.

6.1.2 Kuuleminen haasteena

Musiikinopetus perustuu suurelta osin kuulemiseen ja kuuntelemiseen. Etäyhteydessä todettiin äänen viivettä, äänen pätkimistä ja erityisesti ylä-äänien osalta särkymistä ja häviämistä. Etäyhteydessä välittynyt soitto tai laulu ei kuulostanut aina oikeanlaiselta. Ylä-äänien särkymisen ja häviämisen ongelma korostui erityisesti huilunsoitonopetuksessa, koska soittimena korkeäänisen huilun soitto-ohjelmisto on kirjoitettu usein kaksi ja kolmiviivaiseen oktaavialaan. Laulunopettaja kuvasi ylä-äänien sointia,

että se oli ”jotenkin semmoinen hyvin metallinen ja semmoinen kummallinen”. Haastatteluista ja työpäiväkirjastani löytyi useita soiton ja laulun vailinaista äänenlaatua kuvaavia ilmaisuja. Niiden mukaan ääni ”puuroutui”, ”särkyi”, ”hävisi”, ”pätki”, ”suhisi”, ”kaikui”, ”huojui” ja siinä oli ”kuoppia”. Luettelo kuvaa hyvin sitä, että kuuleminen häiriintyi etäopetuksessa melko paljon.

Muistan elävästi oman järkytyksen tunteeni, kun kuulin pianon äänen ensimmäisen kerran etäyhteydessä. Mutta ”kaikkean tottuu”, olin myöhemmin kirjoittanut päiväkirjaani (Työpäiväkirja 8.4.2020). Oli vain keskityttävä opettamaan parhaalla mahdollisella tavalla ja niissä olosuhteissa mitkä tilanteessa kulloinkin oli. Soiton tai laulun kokonaisuutena kuuleminen oli etäyhteydessä siis kovin vailinainen. Etäyhteydessä välittyneestä kuulokuvasta jäivät pois lähes kaikki sävyt ja nyanssit. Oppilaan soittoa oli näiltä osin vaikea arvioida tai kommentoida oppilaille. Tämän vuoksi tulkinnan, sävyjen ja nyanssien opettaminen oli hankalampaa etäyhteydessä, ja se koettiin musiikin opetuksessa luonnollisesti myös suurena puutteena.

Paremmen kuulokuvan saamiseksi kaikki opettajat käyttivät opetuksessa hyväkseen läksykappaleen videointia tai äänitystä. Huilunsoiton etäopetuksessa videot olivat yksi tärkeä työskentelyn väline.

Että siinä videossa kuuluu aika paljon paremmin tuommoset sävyt ja nyanssit... kun näissä live opetustilanteissa ei niinku ollenkaan kuule mitään sävyjä, eikä nyanssejakaan. (Huilunsoitonopettaja)

Toisaalta laulunopettajan kokemus oli, että videoissakaan voimavaihtelut eivät kuuluneet niin hyvin, vaikka oppilas ”kuinka olisi laulanut kovasti ja toisessa kohtaa hiljaa” (Laulunopettaja). Tässä asiassa vaikuttivat luonnollisesti myös äänityksen laatu ja minkälaisella laitteella se oli tehty. Koettiin kuitenkin, että videoinnin tai äänityksen avulla opettaja pystyi kuitenkin ilman viivettä ja häiriöitä kuulemaan milta soitto tai laulu kuulosti, ja opettamaan soitotunnilla niiden pohjalta. Olin huomionut työpäiväkirjassani, että ”videot toimii puolin ja toisin”. Ja ihmettelin myös, ”miksi en ole niitä aiemmin käyttänyt enemmän?” (Työpäiväkirja 30.3.2020). Huilunsoitonopettajan kokemus oli, että ”kun se [video] pyörii”, niin tilanne on jossain määrin verrattavissa esiintymistilanteeseen.

...ihan opetukseenkin, että kun on joku kappale työn alla, ja kun se on suht valmis, niin se ois tavallaan vähän niinkun esiintyminen, että tekee sen videon. Tavallaan laitetaan kappale pakettiin. (Huilunsoitonopettaja)

Kaikilla oppilailla oli etäopetusjakson aikana tavoitteena tehdä video omasta esityskappaleesta YouTube-videokonserttia varten. Opettajan ohjauksessa hiottiin konserttikappaletta esiintymiskuntoon ja videon tekemiseen. Oppilaat kuvasivat esityksestä useita harjoitusversioita, joita opettaja vielä kommentoi ennen lopullista ”kuvauilupaa”. Laulunopettaja kertoi, että oppilaat olivat kokeneet konserttikappaleen videoinnin melko työlääksi. Säestystaustan ja lauluäänen saaminen tasapainoiseksi videossa oli vaatinut paljon testaamista. Esityksestä kuvattiin useita versioita, mutta oppilaat eivät olleet täysin tyytyväisiä mihinkään otokseen. Lopulta oppilaan piti vaan päättää ja tyytyä johonkin versioon. Sain myös omilta oppilailtani palautetta, että esityskappaleen videota oli kuvattu kyllästymiseen asti.

Pianon- ja huilunsoitonopetuksessa erityisesti tasosuoritusta valmistelevat oppilaat kuvasivat lähes viikoittain jonkun tutkintokappaleistaan videolle, jotta opettaja pystyi paremmin arvioimaan soittoa, sen sävyjä ja nyansseja. Tasosuorituksen tekeminen videoiden avulla oli sekä opettajien että oppilaiden

kokemusten mukaan onnistunut kokeilu. Lisäksi sen koettiin palvelevan hyvin uutta opetussuunnitelmää, kuten huilunsoitonopettaja toi asian haastattelussa esille:

Tuo videoiden teko... siitähän on puhuttu paljon uudessa opetussuunnitelmassa, että voi olla niinkun korvaava tapa esimerkiksi jos tehdään tasasuorituksia tai muuta, että ei aina tarvii olla sitä live -esiintymistä. Nyt tuli ainakin käytännössä kokeiltua tuo asia. (Huilunsoitonopettaja)

Soinnin kuulemisen vaikeus liittyi kaikkien instrumenttien pianon, huilun ja laulun opetukseen. Koska opettaja ei voinut aivan täysipainoisesti opettaa sointia ja siihen liittyviä asioita, niin oppilaan omat taidot ja itsenäisyys vaikuttivat tässäkin asiassa. Taidoissaan edistyneemmällä oppilailla oli enemmän kykyä arvioida soinnin laatua ja kuulla omassa soitossaan sointiin liittyviä seikkoja. Aivan pienille oppilaille tällaista taitoa ei välttämättä vielä ole kehittynyt, eikä etäyhteydessä annettu opettajan malli välittynyt oppilaille oikeanlaisena.

Soinnin arvioiminen ja opettaminen koettiin siis melko hankalaksi. Huilunsoitonopettajan mielestä "opetus jäi tässä mielessä pinnallisemmaksi". Lasten ja nuorten opetuksessa huilunsoitonopettajan ja omien kokemusteni mukaan voidaan sanoa, että mitä vanhempi oppilas oli, sen paremmin etäopetus onnistui myös tältä osin. Laulunopettaja kertoi vastaavasti äänenmuodostuksen ja soinnin hiomisen jääneen etäopetuksessa taka-alalle. Oppilaan kehon toimintaa, laulutukea ja hengitystä oli vaikeampi kontrolloida, kun ei voinut aistia sitä konkreettisesti samassa tilassa. Opetus keskittyikin laulunopettajan mukaan enemmän laulujen opetteluun ja siihen, että melodiat ja rytmit menivät oikein. Laulutekstien sisältöä ja ääntämystä oli hyvin mahdollista opettaa, joskin esimerkiksi saksan kielen äänneitä oli myös selitettävä sanallisesti. Tekniikka oli etäopetuksessa väistämättä yhtenä osallisena vaikuttamassa soinnin kuulemiseen. Etäopetusjakson aikana pohdin keinoja reilun soinnin opettamiseen. Olin kirjoittanut työpäiväkirjaani kahteen otteeseen huolestani piano-oppilaiden soinnin suhteen:

On paljon musiikillisia asioita kuten rytmit, aika-arvot, kaaritukset, fraseeraus, dynamiikkakin, joita pystyy tässä [etäopetuksessa] käymään. Sointi on melkein ainut asia, josta ei ihan varmuudella pysty sanomaan kokonaiskuvaa. Yhteys pätkii pianon ääntä ja soinnut ei soi normaalisti lainkaan...äänet huojuu... (Työpäiväkirja 14.4.2020)

Kyllä kaikkien kanssa edetään ja keinot löytyy sanallisesti ja kameran näytöltä. Sointi asia on se mikä huolestuttaa, sellainen kokonaisvaltainen reilu sointi ja rohkeampi ilmaisu. Siihen täytyy nyt vielä miettiä lääkettä. (Työpäiväkirja 15.4.2020)

Pianonsoiton opetuksessa käytän normaalistikin melko paljon sanallisia mielikuvia selventäessäni oppilaille kappaleen tunnelmaa ja sointikuvaa. Etäopetuksessa tämä keino toimi parhaiten, koska soinnin ilmentäminen näyttämällä ei onnistunut niin hyvin etäyhteydestä johtuen. Soinnin opettamisen hankaluus etäopetuksessa herätti myös ajatuksia oman opetukseni suhteen. Pohdin, että jatkossa on tärkeää ohjata oppilaita yhä enemmän omaehtoiseen ja rohkeampaan ilmaisuun sekä soinnin kuuntelemiseen ja oman soiton arvioimiseen.

Arvelen, että sointimaailman muuttuminen pianonsoiton opetuksessa johtui osaltaan myös siitä, että jokainen oppilas soitti omalla kotona olevalla soittimellaan. En voinut tarkalleen tietää oppilaan soittimen kosketustuntumaa, ja miten sillä pystyi toteuttamaan esimerkiksi erilaisia sävyjä ja nyansseja. Pianonsoitonopettajana minusta oli mielenkiintoista ja tarpeellistakin päästä näkemään oppilaiden omat instrumentit. Olin huomionnut työpäiväkirjassani, että "kotona oppilaiden soittimet ei välttämättä olekaan niin hyviä". (Työpäiväkirja 27.4.2020). Osalla oppilaista oli kotona sähköpiano, joka eroaa

akustisesta pianosta jo lähtökohdiltaan. Osalla piano saattoi puolestaan olla melko huonossa vireessä, jota he myös itse saattoivat kommentoida soittotunnilla. Lähiopetuksessa oppilaalla on sen sijaan mahdollisuus päästä joka viikko soittamaan laadukasta ja hyvässä vireessä olevaa soitinta, mikä ”on erittäin tärkeä asia” (Työpäiväkirja 27.4.2020). Etäopetuksessa tämä mahdollisuus siis puuttui.

6.1.3 Käytännön toiminta etätunnilla

Soittotunnilla on paljon opetuksellisia asioita, joita tehdään toiminnan ja liikkeen kautta. Näitä ovat esimerkiksi hyvän soittoasennon etsiminen, tekniseen toteutukseen tai tulkintaan liittyvä toiminta, soittotapahtuman rentouteen liittyvät seikat ja rytmiharjoitukset ja taputukset. Etäsoittotunnilla asioiden konkreettinen näyttäminen ja tekeminen eivät onnistuneet aivan samalla tavoin kuin oli totuttu. Lähiopetuksessa moni asia tehdään toiminnan kautta, ”ihan käsin”, kuten huilunsoitonopettaja sitä kuvasi haastattelussa:

Ja paljon tehdään ihan käsin, että ihan konkreettisesti laitetaan se huulilevy siihen oikeeseen kohtaan ja sivusta minä näen, että milloin se on siinä paikallaan, niin tämmöset kaikki ei onnistu ollenkaan. (Huilunsoitonopettaja)

Tässä asiassa huomattiin myös instrumenttikohtaisia eroja. Pianonsoitossa näyttäminen onnistui omien kokemusteni mukaan ehkä hieman paremmin kuin huilun ja laulun opetuksessa, enkä kokenut asioiden näyttämistä erityisen hankalana. Ajattelen sen johtuvan pianon luonteesta soittimena. Perusäänmuodostus onnistuu pianossa helposti kaikilta. Huilunsoitossa ja laulussa se vaatii jo lähtökohteisesti enemmän. Pianossa koskettimet ovat oppilaan silmien edessä nähtävillä aivan konkreettisesti. Huilunsoitossa sen sijaan oppilas ei näe soittaessa sormiaan, eikä voi samalla tavoin näköaistin kautta hahmottaa säveliä ja sormituksia. Huilunsoitossa ja laulussa oman kehon hallinta ja sen tuntemuksien aistiminen sekä hengitys vaikuttavat keskeisesti äänentuottoon. Lisäksi pianonsoiton opetuksessa näyttämistä helpotti se, että siinä käytettiin opetusvälineenä pääasiassa matkapuhelinta. Opetustilanteessa puhelin oli tarvittaessa helppo ottaa käteen ja asettaa sen kamera näyttämään koskettimia. Silloin oppilas näki opettajan soiton, sormet ja koskettimet, ikään kuin zoomattuna koskettimiin. Vastaavasti oppilaat pystyivät näyttämään omaa soittoaan zoomattuna opettajalle.

Piano-opetuksessani tein näyttämisen avuksi oppilaille myös opetusvideoita. Niitä olivat uuden läskykappaleen videot sekä pienet videoklipit esimerkiksi jostain läskykappaleen osasta tai teknisestä ongelmapaikasta.

...nyt uutena on koskettimilta kuvattu opetusvideo. Se on ollut monille hyvä apu tässä etäopetuksessa. Ja ovat siitä tykänneet, peukkuja ja hymynaamoja on tullut paluupostissa kiitoksena. (Työpäiväkirja 27.4.2020)

Kuvasin oppilaille videoita esimerkiksi käden joustamisesta ja kaaren soittamisesta. Videot oli helppo lähettää WhatsApilla oppilaille. Ylhäältäpäin koskettimiin kuvatussa videossa opetettava asia näkyy erittäin selkeästi. Videossa kuva on ikään kuin zoomattu käteen ja koskettimiin, ja opittava asia on havaittavissa jopa paremmin kuin lähitunnilla näytettäessä. Etuna oli myös se, että oppilas voi katsoa videon tarvittaessa uudelleen. Lähiopetuksessa opettajan näyttämä malli on saatavilla vain kerran viikossa soittotunnilla.

Pianisteille oli selvää, että etäopetus oppilaan kotona tapahtui siinä paikassa, missä piano sijaitsi. Useimmiten piano oli olohuoneessa. Alkuvaiheessa opastin oppilaita asettamaan kameran kuvakulman tulemaan sivusta niin, että koskettimet ja soittaja näkyvät sivuprofilista. Myöhemmin etäopetusjaksolla en havainnut erityisiä vaikeuksia asettua kameran eteen tai suunnata kameraa ja mikrofonia oikeaan suuntaan. Kameran eteen tuleminen ja oikea paikan löytyminen oli huilunsoiton- ja laulunopetuksessa kuitenkin hieman erilaista ja se saattoi aiheuttaa ongelmia.

...että pienempien kanssa he eivät niinku ymmärrä sitä, että miten se kamera on suhteessa heihin. On saattanut mennä tosi paljon aikaa, että etsitään sitä soittoasentoa siinä kameran edessä. Että ollaan jossain siellä, ja näkyy vaan pikkusen sitä huilun toista päätä. (Huilunsoitonopettaja)

Opettajan täytyi ohjata oppilasta asettumaan parhaaseen mahdolliseen kuvakulmaan, jotta opettaja pystyi näkemään soittajan hyvin. Etäyhteydessä näkeminen oli monesti rajallista, koska oli vain se ruutu ja laite, ja ehkä vain se yksi kuvakulma. Pienten yksityiskohtien, kuten esimerkiksi huilun ansat-sin ja samalla oppilaan kokonaisvaltaisen soittoasennon, tai esimerkiksi hengitystuen näkeminen oli etäyhteydessä melko mahdotonta. Etäopetuksessa sekä opettajan että oppilaan oli pysyttävä ruudun ääressä. Opettajana ei voinut lähiopetuksen tapaan liikkua opetustilanteessa ja tarkistaa konkreettisesti edellä mainittuja seikkoja. Siispä näissä asioissa täytyi tehdä kompromisseja, ja pyrkiä löytämään tilanteeseen paras mahdollinen ratkaisu. Laulunopettaja kertoi, että säästystaustan kanssa musisoinnissa oppilaan täytyi etsiä oikeaa paikkaa paremman kuulumisen ja balanssin vuoksi.

Oppilaan oma aktiivisuus ja vastuu oppimisesta lisääntyivät merkittävästi. Opettajat kokivat tämän pääosin erittäin positiivisena ja oppimisen kannalta hyödyllisenä. Pienimpien oppilaiden kannalta se aiheutti alkuun hankaluuksia, jos oppilaan omat taidot eivät vielä riittäneet kovin itsenäiseen työskentelyyn. Opetustilanteessa oppilaan vastuulle jäi muun muassa merkintöjen tekeminen. Oppilaalle täytyi antaa aikaa, että hän esimerkiksi etsi omasta nuotistaan kyseessä olevan kohdan laskemalla tahteja. Alkuvaiheessa siihen saattoi mennä paljonkin aikaa. Opettajien kokemusten mukaan kaikki oppilaat harjaantuivat ja oppivat tähän opetusjakson aikana. Monet pikkuoppilaat suorastaan innostuivat sormijärjestysten ja voimavaihteluiden merkkäamisestä. Olin kirjoittanut työpäiväkirjaan huomioni: ”Oma-aloitteisuus ja merkkäamisen oppiminen on pienillä oppilailla huomattavaa. Tämä kannattaa pitää myös lähiopetuksessa, että kirjaavat asiat itse ylös.” (Työpäiväkirja 22.4.2020.) Merkintöjen tekemistä harjoitellaan toki lähitunnillakin, mutta usein käytännössä voi tuntua siltä, että opettajan on sujuvampaa kirjoittaa itse merkinnät oppilaan nuottiin. Etäopetuksessa kaikille oppilaille oli vaan annettava aikaa miettiä ja merkitä asiat itse. Oppilaat oppivat tässä tilanteessa pakostakin hahmottamaan nuottikuvaa. Monet heistä tarkastelivatkin nuotissa olevia kaaria, pisteitä ja dynamiikka merkkejä aiempaa tarkemmin.

Rytmiäsioiden opettaminen etänä koettiin erityisesti lasten kohdalla hieman hankalaksi. Etäyhteydessä syntyneen viiveen vuoksi opettaja ei voinut tarvittaessa pitää yllä oppilaan peruspulssia. ”Harmittaa, kun en voi naputtaa perussykettä viiveen vuoksi”, totesin työpäiväkirjassani (25.3.2020). Etätunnilla kappaleen sykkeestä huolehtiminen oli siis oppilaan vastuulla ja hänen täytyi itse ymmärtää ja hahmottaa perussykkeen käsite. Useimmilla oppilailla oli metronomi joko laitteena, sähköpianossa tai

matkapuhelimeen ladattuna, ja silloin sitä voitiin hyödyntää rytmien opettamisessa. Vuorotellen soittaminen ja kuunteleminen toimivat keinona myös rytmien opettamisessa. Esimerkiksi pienten piano-oppilaitten kanssa harjoiteltiin perussykettä laskemalla vuorotellen hyvin rytmikkäästi. Sen jälkeen laskemalla opettajan mallisoitto ja oppilaan toisto heti perään. Samaa voitiin toistaa useita kertoja, kunnes rytmi korjaantui. Kuitenkin jos oppilaalla oli rytmiasioiden kanssa vaikeuksia, oli niitä melko hankala opettaa ja yrittää selvittää etänä. Oppilas ei voinut tukeutua opettajan ohjaukseen kuten lähitunnilla. Opettaja ei voinut lähitunnin tapaan esimerkiksi kynällä näyttää nuotista missä mennään, eikä opettaja voinut myöskään soittaa yhtä aikaa oppilaan sykettä ja rytmiä tukien. Tuntui, että oppilas jäi rytmivaikeuden kanssa aika yksin. Piano-opetuksessani jouduin jättämään joitakin läksykappaleita myöhempään käsittelyyn juuri rytmivaikeuksien takia. Samaten huilusoitonopettaja kertoi sanoneensa joillekin oppilaille, että ”palataan tähän lähiopetuksessa ja tarkistetaan sitten vielä asiat”. Tämä kuvastaa sitä, että etäopetuksessa oli tehtävä jonkinlaista valintaa myös opetettavien kappaleiden suhteen. Todettiin, että kaikkea ei voinut yksinkertaisesti opettaa etänä.

Uusien kappaleiden opettelemisessa käytettiin vuorottelua, soittamalla fraasi tai säe kerrallaan vuorotellen. Samalla kappale tuli jäsenneltyä, ja usein pyysin oppilastani myös merkitsemään säkeet kaarella. Laulunopettaja kuvasi vuorottelua kaikulauluna: ”...että niinku säe kerrallaan kaikulauluna. Minä lauloin täältä ja oppilas sitten toisti, että semmoisia vähän erilaisia konsteja.” (Laulunopettaja)

Yksi suurin puute etäopetuksessa oli se, että yhdessä soittaminen ei ollut mahdollista. Pianosäestyksen puuttuminen etäopetuksessa toi suurimman muutoksen sooloinstrumenttien huilun ja laulun opetus-tilanteeseen. Yhtenä keinona säestyksen mukaan saamiseen etäopetuksessa opettajat käyttivät joko itse soittamiaan säestyksiä tai valmiita esimerkiksi YouTubesta löytyviä säestyksiä.

Kyllä niitä säestyksiä oon soitellut ja varmasti tulen jatkamaan sitä. Ja kyllähän se on oppilaalle iso apu kotiharjoittelussa sitten, ja silloinkin kun ollaan lähiopetuksessa. (Huilunsoitonopettaja)

Oppilaathan etsi niitä jonkun verran itse tuolta netistä (– –) ja ainakin näihin klassisiin esimerkiksi saksalaisiin ja italialaisiin löytyi kyllä joitakin säestyksiä. Että siinä laulutunninkin aikana oppilas pani sieltä omaa kotoa soimaan toisella laitteella sen säestyksen ja sit lauloi siihen päälle. (– –) niin sillä tavalla minä pystyin niinkun komentoimaan siihen, kun oli semmoinen laulu minkä jo pystyi säestyksen kanssa laulamaan. (Laulunopettaja)

Säestystaustoja voitiin käyttää opetuksessa, kun kappale oli jo melko hyvin ja sujuvasti osattu. Taus-tan kanssa musisointi oli monelle oppilaalle aivan uusi asia, ja sitäkin oli harjoiteltava. Säestystausta ei huomioi live-säestyksen tapaan oppilaan hengityksiä tai tulkintaa. Laulunopettaja sanoikin oppilailleen, että ”on vain pysyttävä perässä”. Tavallista yhteismusisoinnin vuorovaikutusta ei pääse syntymään. Laulunopettajan kokemuksen mukaan pianosäestyksen puuttuminen vaikutti kaikkeen työskentelyyn laulutunnilla ja aiheutti monelle oppilaalle hankaluuksia opiskelussa. Moni olisi tarvinnut pianon tukea ääniharjoituksissa ja uusien melodioiden opettelussa.

Etäsoittotunti tuntui kuluvan usein hyvin nopeasti. Opetuksen rytmittyminen tunnilla oli erilaista. Ensimmäisen opetuspäiväni jälkeen olin tuoreeltaan pohtinut tätä asiaa työpäiväkirjassani:

Puolen tunnin soittotunti menee tosi nopeasti etänä. Tuntuu ettei kerkeä käydä kaikkea. En tiedä, vai eikö osaa käyttää aikaa oikein vai meneekö tässä vaan enemmän aikaa säätämiseen. Olenko jotenkin perusteellisempi vai mitä...? (Työpäiväkirja 23.3.2020)

Noin kuukausi myöhemmin kaikki olivat oppineet toimimaan opetustilanteessa:

Minusta tuntuu, että oppilaat ovat jotenkin oppineet, miten etäopetuksessa toimitaan. Asiat etenee ja harjoittelevat vähintään yhtä paljon kuin normaalisti, jos ei jopa vähän enemmän." (Työpäiväkirja 22.4.2020)

Samansuuntaisia positiivisia huomioita etäopetuksessa oppimisesta ja toimimisesta tekivät myös kollegat:

...tässä ajassa mitä näitä tunteja oli, niin kaikki oppi! Just kun saatiin niinkun rullaamaan ja oppilailla oli kaikilla jo vähän semmoinen tekemisen meininki (– –) ja sitten loppui se opetus, että tässä ajassa kerkesivät oppia sen työskentelyn. (Huilusoitonopettaja)

Kerrettiin valmistaa monta laulua ihan aika pitkälle. Sitä mietittiin, että oliko jotenkin jopa tehokkaampaa se ajankäyttö. (Laulunopettaja)

Kaikkien opettajien kokemusten mukaan etäopettaminen oli hyvin intensiivistä ja vaati enemmän keskittymistä kuin normaali lähiopetus. "Kovin intensiivistä on etäopetus live-yhteydellä. Koko ajan pitää olla skarpina, ei voi olla tyhjää hetkeä", olin todennut työpäiväkirjaani. (22.4.2020.) Toki keskittymisen tärkeyteen vaikutti varmasti osaltaan myös se, että etäopetus oli kaikille uusi asia. Ajankäyttö etäsoittotunnilla oli opettajien mielestä jossain määrin tehokkaampaa kuin lähitunnilla. Kun etätunti alkoi, niin opetus alkoi hetimiten ja jatkui ilman keskeytyksiä tiiviisti koko soittotunnin ajan. Lähitunnilla vaikkapa nuotin monistaminen oppilaalle aiheuttaa usein pienen katkoksen opetustilanteeseen. Lisäksi esimerkiksi ulkovaatteiden riisuminen, nuottien asettelu, soittimen kokoaminen vievät lähitunnin alusta usein monta minuuttia. Etäyhteydessä tällaisia taukoja ei syntynyt.

Etäopetusjaksolla työmäärä kaikinensa kasvoi. Esimerkiksi opetusvideoitten kuvaamisen kului aikaa: "Näitä videoita kuvailen aina kun varsinaiset opetukset loppuu, yli tunnin verran vielä" (Työpäiväkirja 30.3.2020). Laulunopettaja puolestaan kuvasi työmäärän lisääntymistä seuraavasti:

...ja sitten piti kirjoittaa ylös, että muista lähettää jollekin tämä nuotti tai tälle nyt muistat äänityksen tehdä, ja tuosta melodian soittaa ja laulaa ja lähettää. Siinä joutui sitten pitkin iltaa tai seuraavana aamupäivänä sitten niitä tekemään, jos lupaili hirveästi tehdä. (Laulunopettaja)

Opetustyön jälkeen opettajat siis lähettivät oppilaille uusia nuotteja sähköpostiin, äänittivät säestyksiä ja ääniharjoituksia ja mieltivät uusia keinoja etäopetukseen. Työn kuormittavuutta lisäsi muun muassa se, että kuulemisen kanssa piti ikään kuin pinnistellä. Se rasitti korvia ja sai opetustilanteen tuntumaan normaalia lähiopetusta raskaammalta. Ensimmäisen etäopetusviikon päätteeksi olin kirjoittanut tuntojani asiasta työpäiväkirjaan: "Korvat rasittuvat kun täytyy kuunnella melko kehoakin äänentoistoa ja yhteys pätkii, rasittavaa" (Työpäiväkirja 26.3.2020).

Huilunsoitonopettaja kertoi haastattelussa, että etäopetus vaikutti jossain määrin myös omaan työergonomiaan:

...siinä se just ergonomiakin muuttuu, kun yrittää kuulla paremmin, niin pää työntyy eteenpäin, niitä ei edes välttämättä huomaa. Ja se oma asento siinä tilanteessa meinaa olla välillä vähän huono” (Huilunsoitonopettaja)

Opettajana ei voinut liikkua opetustilanteessa samalla tavalla kuin lähiopetuksessa, vaan piti huolehtia siitä, että näköyhteys ruudulla säilyy mahdollisimman hyvin. Oma soittoasento saattoi siis ruudun ääressä välillä unohtua.

6.2 Oppilaiden kokemukset

Oppilaille lähetettiin etäopetusjakson jälkeen palautekysely, johon vastasi kaikkiaan yksitoista oppilasta. Palautekyselyn monivalintakysymyksistä ja hymynaama-asteikolla esitetystä kysymyksistä sain tietoa yleisestä tyytyväisyydestä etäopetukseen liittyen. Avoimiin kysymyksiin annetut sanalliset vastaukset olivat melko lyhyitä, mutta sain niiden kautta mielestäni eniten merkityksellistä palautetta. Pysin luomaan annetun palautteen perusteella kokonaiskuvan oppilaiden etäopetuskokemuksista. Palautekysely on kokonaisuudessaan nähtävillä opinnäytetyön liitteenä (liite 4), ja siksi en tekstissä viitaa kysymysnumeroihin. Vastausten analysoinnissa käytin oppilaista numerointia, mutta en katsonut sitä enää tarpeelliseksi tässä raportoinnin vaiheessa.

Oppilailta saatu palaute oli pääosin hyvin positiivista. Kyselyn vastauksista välittyi myönteinen suhtautuminen järjestettyyn opetukseen. Vastauksista ilmenee, että harrastuksen jatkuminen ja yhteys opettajaan koettiin tärkeimpinä asioina etäopetuksessa. Monen oppilaan mielestä etäopetuksessa ”kivaa” ja ”hyvää” oli se, että soitto- tai laulutunnille ei tarvinnut erikseen lähteä. Oppilaista yli puolet oli kirjoittanut avoimiin kysymyksiin asiaan liittyviä kommentteja. Se, ”että sai olla kotona” ja ”matkoihin ei mennyt aikaa” sanottiin hyväksi puoleksi. Etäsoittotunnilla myös se ”oli kivaa kun sai soittaa omalla pianolla”.

Etäopetuksessa soittotunti tapahtui jokaisen oppilaan omassa kodissa ja sen koettiin mitä ilmeisimmin helpottavan arkea, lähtemisen vaivaa ja ”kusaamista”. Erityisesti ”vanhempien mielestä se oli kivaa, että ei tarvinnut kuljettaa soittotunnille.” Se, että soittotunnilla ”oli helppoa olla kotoa käsin”, aiheutti kuitenkin järjestelyjä jokaisen kotona. Oppilaiden täytyi opetella etäyhteyteen liittyvien laitteiden toimintaa ja asettelua parhaaseen kuvakulmaan. Lisäksi rauhallisen paikan löytyminen omasta kodista soiton tai laulun opiskelua varten saattoi olla joskus hankalaa, kuten oppilas siitä totesi: ”Vaikeaa oli joskus myös saada koti hiljaiseksi soittotunnin ajaksi.”

Harrastuksen jatkuminen ”korona-arjen” keskellä koettiin hyvin tärkeänä. Oppilaat kommentoivat asiaa etäopetuksen hyvänä puolena seuraavasti:

Kiva, että soittotunteja pystyttiin jatkamaan.
Vaihtelua korona-arkeen, harrastuksen jatkuminen, oma hetki
Etäopetus sujui hyvin. Hienoa, että pystyitte järjestämään sen niin nopealla aikataululla! Kiitos!

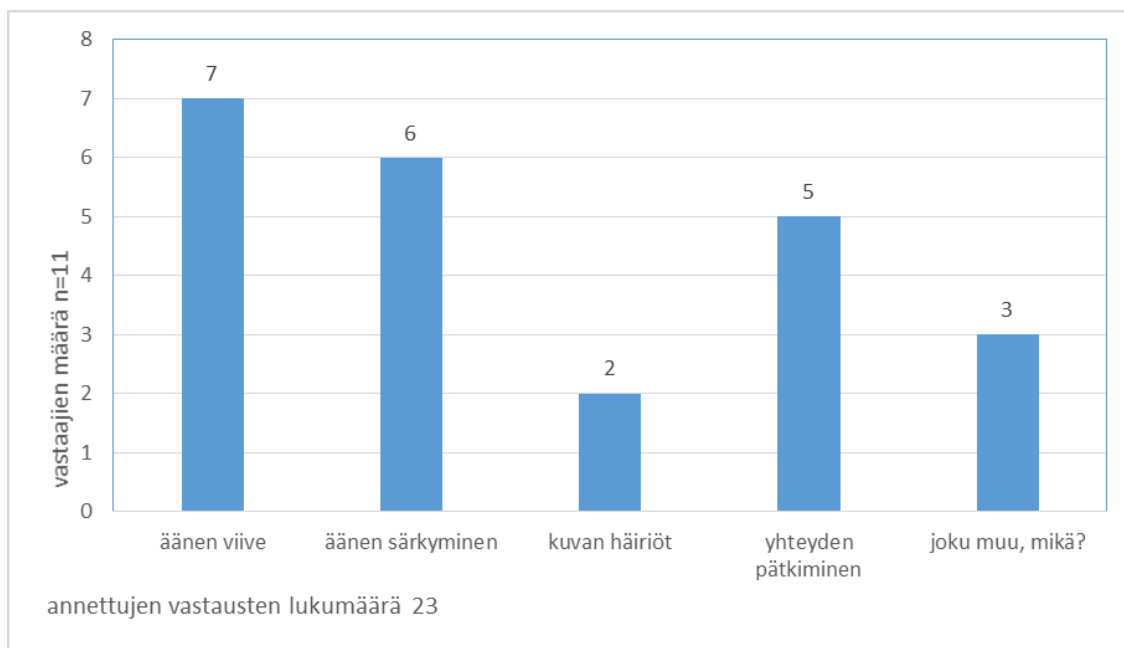
Tässä poikkeusolojen tilanteessa soittoharrastus ja sen jatkuminen tuntui monesta ilmeisen tärkeältä. Lasten ja nuorten liikuntaharrastukset ja muut ryhmäharrastukset olivat koronarajoitusten vuoksi loppuneet, ja edes yhden harrastuksen jatkuminen rytmitti arkea ja toi siihen pysyvyyttä. Tällaisia useita kommentteja sain vanhemmilta myös etätuntien yhteydessä. Jollekin etätunti oli tärkeä oma hetki, ilman muita arjen ajatuksia. Myös opettajat saivat kiitosta etäopetuksen järjestämisestä.

Moni asia opetuksessa säilyi myös ennallaan. Eräs oppilas kirjoitti, että etätunnilla oli kivaa, kun ”opetus pysyi etäopetuksen aikana aika samanlaisena mitä normaalistikin.” Ajattelen tämän kommentin kertovan siitä, että opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus ja työskentely olivat onnistuneet etäopetuksessa. Opettaja oli pystynyt välittämään oppia yhtälailla kuin lähiopetuksessa, vaikka opetus tapahtuikin nyt etäyhteydessä.

Etätunneilla opittiin ”uusia kappaleita ihan normaalisti”, mutta opittiin myös aivan uusia asioita, kuten videon tekeminen. Kaikki oppilaat kertoivat vastauksissa kuvanneensa soitostaan tai laulustaan videoita. Osa oppilaista kuvasi viikoittain läksykappaleen videolle ja lähetti sen opettajalle. Konserttivideon kuvaamista voi puolestaan verrata esiintymiseen valmistautumisena. Konserttikappaletta kuvattiin videolle useita kertoja, ja esitystä hiottiin edelleen. Videon tekeminen onnistui hymynaama-asteikolla melko hyvin kuudelta oppilaalta ja erittäin hyvin viideltä oppilaalta. Lisäksi neljä oppilasta kertoi videon kuvaamisesta tarkemmin vapaaseen tekstikenttään. Videon tekemisen helppoudesta kerrottiin, että ”kun halusin soittaa sen kappaleen, niin se sitten vaan kuvattiin”. Osalle videon tekeminen ”oli ihan helppoa”. Toisaalta jollekin oppilaalle videon kuvaaminen oli aivan uusi asia. Eräs oppilas kirjoitti videon tekemisestä seuraavasti: ”En ollut koskaan tehnyt videota, joten en aluksi edes ymmärtänyt, kuinka se pitäisi tehdä.” Useat oppilaat kertoivat soittotunnilla, että ”videointiin tarvittiin monta äänityskertaa”, ennen kuin sen lopputulos oli oppilaan mielestä riittävän hyvä. Seitsemän oppilasta oli sitä mieltä, että videoiden kuvaamisesta oli hyötyä oman oppimisen kannalta melko paljon.

Erään oppilaan mielestä etätunnilla oli joskus vaikeaa ”ymmärtää opettajan ohjeita, kun ope ei voinut näyttää”. Oppilas sanoitti etäopetuksen vaikeutta edelleen seuraavasti: ”Kun en aina muista mikä nuotti soitetaan mitenkään, enkä muista mitä tarkoittaa esimerkiksi tahti.” Pienemmille oppilaille etäopetuksessa oli siis haasteensa, kun näyttäminen oli rajoitetumpaa ja opettajan tuki jäi vähäisemmäksi.

Huonona puolena vastauksissa nousi toistuvasti esiin huono etäyhteys ja sen aiheuttamat hankaluudet opiskeluun. Etäyhteydessä havaittiin runsaasti erilaisia äänen ja kuvan häiriöitä. Olin muotoillut monivalintakysymyksen valmiit vastausvaihtoehdot erilaisista mahdollisista häiriöistä. Taulukosta (kuva 7) näkyy oppilaiden vastaukset. Lukumääräisesti erilaisia etäyhteydessä havaittuja häiriöitä vastattiin 23 kappaletta. Kaksi oppilasta oli kirjoittanut joku muu -kenttään omin sanoin ”äänen särinä” ja ”yhteyden katkeaminen välillä”.

KUVA 1. Oppilaiden etäyhteydessä havaitsemia häiriöitä.

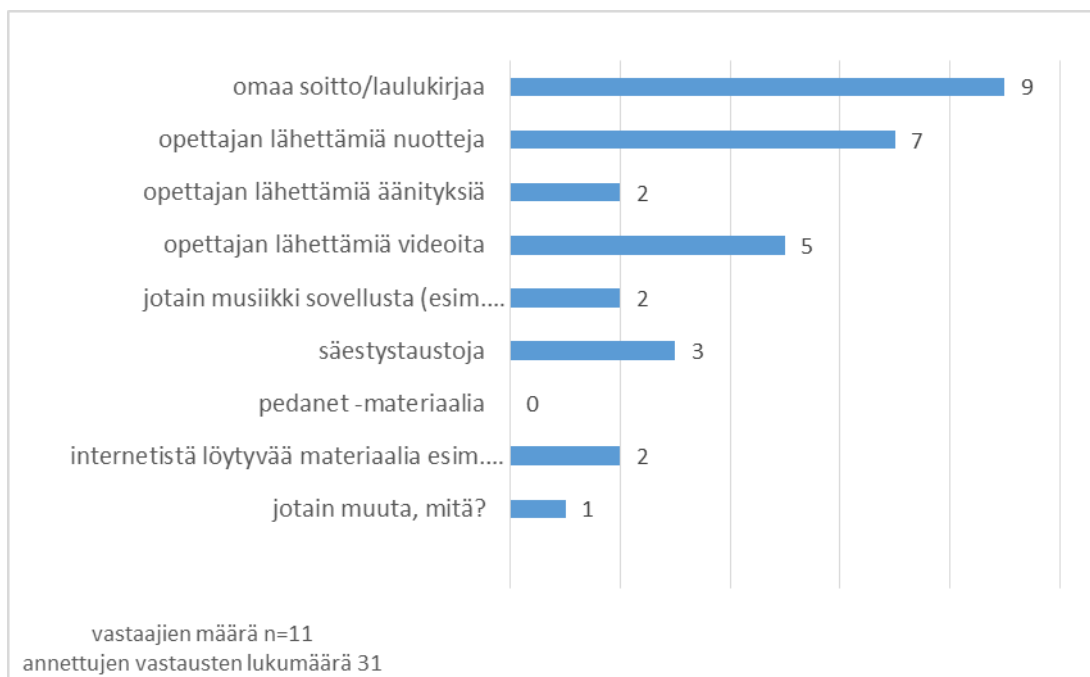
Vaikka häiriöitä oli ilmeisen paljon, niin silti yli puolet oppilaista vastasi, että havaitut häiriöt eivät vaikuttaneet soittotuntiin ja opiskeluun häiritsevästi. Neljä oppilasta vastasi, että ne häiritsivät jonkun verran. Vain yhtä oppilasta huono etäyhteys häiritsi enemmän. Mielestäni se kertoo, että uudella oppimistilanteessa piti keskittyä tarkasti opiskeluun ja huomio ei voinut liiaksi kiinnittyä häiriöihin. Ehkä ne myös hyväksyttiin tilanteeseen kuuluviksi.

Huono yhteys ja äänen viiveen aiheuttamat hankaluudet soittotunnilla tulivat myös esiin useiden oppilaiden avoimiin kysymyksiin antamissa vastauksissa:

Välillä yhteys pätki, joten oli vaikeampi kuulla toisen soittoa
 Yhteyksissä oli välillä ongelmia
 Ei pystynyt soittamaan yhtä aikaa opettajan kanssa äänen viiveen takia

Kuuleminen häiriintyi etäyhteydessä. Säestyksen ja yhdessä soittamisen puuttuminen oli useissa vastauksissa mainittu etäopetuksen huonona puolena.

Etäopetuksessa käytettiin pääosin oppilaiden omia soitto- ja laulukirjoja. Opettajat lähettivät tarpeen mukaan uusia nuotteja sähköpostilla. Uutena oppimateriaalina mukaan tulivat erityisesti videot ja äänitteet.

KUVA 2. Etäopetusprojektissa käytetty oppimateriaali.

Oppilaiden etäopetuksessa käyttämä oppimateriaali on koottu taulukossa 5. Monella oppilaalla oli etäopetuksessa käytössään normaalin oppitunnin tapaan oma soittokirja. Näitä olivat mm. piano- ja huilukoulut ja Vaccai-laulukokoelma. Oman opettajan sähköpostilla lähettämät nuotit olivat toiseksi suurimpana ryhmänä. Opettajan lähettämiä videoita, äänityksiä ja säestystaustoja käytettiin etäopetuksen tukena. Kyselyn vastauksissa kaksi oppilasta nosti esille opettajan lähettämät opetusvideot ja toivottiin, että ”opettaja voisi laittaa videot kappaleista jatkossakin”. Internetiä oli vastauksien mukaan hyödynnetty YouTuben osalta, mistä laulunopettajan mukaan haettiin opetuksessa käytettyjä säestystaustoja. Pedanettiin tallennettua materiaalia ei vastausten perusteella ollut käyttänyt kukaan. Oppilaita tiedotettiin opetusjakson aikana asiasta ja heille lähetettiin suora linkki materiaaliin. Ilmeisesti Pedanet ei ollut oppilaille tarpeeksi tuttu oppimisympäristönä ja sen hyödyntäminen musiikkiharrastuksessa oppimisen tukena on tämän projektin myötä vasta alussa.

Vuorovaikutuksen erilaisuus ja sosiaalisuuden puuttuminen etäopetuksessa tulee esiin eri kysymyksiin annetuissa avoimissa vastauksissa. Eräs oppilas kirjoitti kyselyyn etäopetuksen huonoksi puoleksi sen, että ”ei ollut ryhmätunteja”. Kommentti sai minut pohtimaan ryhmätuntien merkitystä oppilaan kannalta. Soiton ja laulun opiskelu on perinteisesti yksilöopetusta, ja oman taidon kehittäminen vaatii monesti paljon yksinään harjoittelemista. Pienelle soitto-oppilaalle ryhmätunnit antavat mahdollisuuden tutustua soittokavereihin ja musisoida yhdessä ikätovereidensä kanssa. Samaistuminen ja vertaisoppiminen voivat parhaimmillaan olla soittoharrastusta kannattelevia ja motivoivia tekijöitä.

Oppilaiden vastauksista välittyi, että opettajan lähellä oleminen ja näkeminen ”ihan oikeasti” olisivat olleet sekä antoisamman vuorovaikutuksen että myös oppimisen kannalta tärkeää. Oppilaat kirjoittivat palautteisiin muun muassa seuraavasti:

Olisi kivempi nähdä ope oikeasti
Paikan päällä opetuksessa oppii enemmän
Se neuvominen oli aika hankalaa, kun ope ei voinut siinä lähellä näyttää.

Kaksi oppilasta kommentoi viestiyhteyden olleen luontevaa myös etäopetuksessa, mutta on selvää, että se ei voi täysin korvata lähiopetuksen vuorovaikutusta. Seuraavassa oppilaan antamassa palautteessa asia on mielestäni ilmaistu ytimekkäästi:

Vuorovaikutus opettajan kanssa jäi jotenkin vajaaksi. Tavallisella lähitunnilla kokee enemmän iloa ja onnistumisen riemua.

Palautekyselyn loppupuolella esitettyyn kysymykseen, miten oppilas koki etäopetuksen sopivan soiton tai laulun opiskeluun vastattiin hymynaamoilla. Positiivinen ja myönteinen asenne kuvastuu vastauksista. Seitsemän oppilasta eli yli puolet vastasi, että etäopetus toimi melko hyvin. Kahden oppilaan mielestä etäopetus sopi jopa erittäin hyvin musiikkiharrastukseen. Kaksi oppilasta oli kohtalaisen vaihtoehdon kannalla. Opiskelun jatkamista etäopetuksen keinoin voisi vastausten mukaan "jossain määrin" ajatella kahdeksan oppilasta. Yksi oppilas ei halua jatkossa etäopetusta lainkaan. Kahdelle oppilaalle etäopetus sopii sen sijaan aivan hyvin myös jatkossa.

7 ETÄOPETUSKOKEMUSTEN YHTEENVETO

Soiton ja laulun etäopetus toteutettiin tässä kehittämissuorituksessa reaaliaikaisesti. Salavuo (2009, 356) ja Ruippo (2006, 276) ovat todenneet, että reaaliaikainen videovälitteinen opetus soveltuu parhaiten yksilölliseen soiton etäopetukseen. Tämän etäopetusprojektin kokemuksista huomattiin, että etäopetustilanne muodostui monilta osin perinteisen lähiopetustilanteen kaltaiseksi. Moni opetuksellinen asia säilyi samanlaisena kuten lähiopetuksessa. Etäopetuksen monivälineellisyys tuli tämän projektin opettajille kouriin tuntuvasti esille, kun etäopetusprojektia suunniteltiin ja toteutettiin. Ruipon mukaan opettajan tehtävä on valita lukuisista vaihtoehdoista tilanteeseen ja opetettavaan aiheeseen sopivat keinot ja välineet. (Ruippo 2015, 24–25.)

TAULUKKO 1. Etäopetusprojektissa käytetyt teknologiset ja digitaaliset välineet.

Opettajan "työkalupakki"			
Käytetyt laitteet: <ul style="list-style-type: none"> • matkapuhelin • tietokone • ipad Käytetyt ohjelmat: <ul style="list-style-type: none"> • Skype • Zoom • WhatsApp • FaceTime 	Yhteydenpito ja tiedotus: <ul style="list-style-type: none"> • tekstiviestit • WhatsApp • sähköposti • puhelu 	Oppimateriaalin jakaminen: <ul style="list-style-type: none"> • sähköposti • WhatsApp • pilvipalvelut: iCloud, Google Drive • Pedanet - oppimisolusta 	Oppimateriaali: <ul style="list-style-type: none"> • nuottikirjat, monisteet, digitaaliset nuotit • opetusvideot ja äänitykset • internetistä löytyvää oheismateriaalia • YouTube, Spotify • musiikkisovellukset: ForScore, Notion, GarageBand

Taulukosta 1 ilmenee, että etäopetusjaksolla käytettyjen välineiden ja yhteyksien määrä oli runsas. Välineiden moninaisuus johtui osaltaan siitä, että etäopetukseen siirryttiin keväällä 2020 poikkeuksellisen nopeasti ja opetus oli toteutettava niillä laitteilla mitä kulloiseenkin etäopetustilanteeseen oli mahdollista saada. Ruippo onkin todennut, että etäopetuksen toteuttamiseen vaikuttavat oleellisesti opettajien ja oppilaiden teknologian saatavuus sekä teknologia-aidot (Ruippo 2006, 278). Piano-opetuksessani käytin pääasiassa matkapuhelimen WhatsApp-videopuhelua, koska se oli lapsille ja nuorille helppokäyttöinen ja parhaiten saavutettavissa oleva etäyhteys. Oli mielenkiintoista huomata, että Isolammin (2020, 3) artikkeli toi esiin tämän saman näkökulman WhatsApp-sovelluksen käytöstä etäopetuksen välineenä. Artikkelin julkaisuhetkellä huhtikuun lopussa 2020 opinnäytetyöhöni liittyvä etäopetusjakso oli lopuillaan. Ruipon mainitsemia ensiluokkaisia videoneuvottelulaitteita ei tässä projektissa ollut mahdollista käyttää (Ks. Ruippo 2006, 240–245). Paremmalla teknologialla olisi etäyhteyden äänenlaatuun varmasti saatu parannusta. Pelkästään ulkoisen mikrofonin liittäminen laitteeseen voi parantaa etäyhteyden huomattavasti äänenlaatua (Ruippo 2006, 241; Isolammi 2020, 1).

Oppimateriaalin, lähinnä uusien läksykappaleiden jakaminen toimi opettajien kokemusten mukaan sujuvimmin sähköpostin välityksellä. Ruippo (2015, 68) toteaa, että sähköposti onkin edelleen yksi luotettava keino tiedotukseen. Videot lähetettiin pääasiassa WhatsAppilla ja vain muutamissa tapauksissa

käytettiin pilvipalveluita. Kokemuksien mukaan WhatsApp toimi tässä kaikkein parhaiten ja myös isot videotiedostot välittyivät vaivatta. Oppilaat ja opettajat hyödynsivät Internetistä ja YouTubesta löytyvää materiaalia etäopetuksessa. Siilinjärven kansalaisopiston Pedanet-sivuille tallennettiin oppilaiden käyttöön muun muassa opettajien tekemää oheismateriaalia. Ruipon (2018, 25) mukaan henkilökohtaisen opetuksen tuki voi olla esimerkiksi oppimisalustalle tallennettuja yksittäisiä harjoituksia tai linkkejä oppimisen kannalta sopiville verkkosivuille tai verkkotallenteisiin.

Taulukkoon 2 olen koontanut etäopetusprojektin raportissa tarkasteltuja ja opettajien kokemuksista esiin tulleita asioita. Reaaliaikaisessa soiton ja laulun etäopetuksessa huomattiin muutoksia vuorovaikutuksessa ja kommunikoinnissa, kuulemisessa sekä opetustilanteessa toimimisessa.

TAULUKKO 2. Opettajien kokemusten mukaan etäopetuksessa huomioitavia asioita ja haasteita.

Vuorovaikutus ja kommunikointi	Kuuleminen haasteena	Käytännön toiminta etätunnilla
<ul style="list-style-type: none"> •vuorottelun huomioiminen puheessa ja musisoinnissa •ilmaisun selkeys •asioiden sanallinen selittäminen •rauhallisuus •iloisuus ja positiivisuus •vuorovaikutuksen riittävydestä huolehtiminen 	<ul style="list-style-type: none"> •nyanssien kuulemisen vaikeutuminen •sävyjen kuulemisen vaikeutuminen •soinnin kuulokuvan erilaisuus •kommentoinnin kuulemisen vaikeutuminen •äänten pätkiminen, erityisesti ylä-äänissä •videot ja äänitteet kuulemisen apuna 	<ul style="list-style-type: none"> •yhteissoiton mahdollisuuden puuttuminen •näköyhteyden rajallisuus •mallin näyttämisen rajallisuus •sanallisen selittämisen lisääntyminen •sanattoman kommunikoinnin vähentyminen •vuorottelun tärkeys opetuksessa •rytmiasioiden opettamisen vaikeus •keskittymisen tärkeys •opetuksen intensiivisyys •monien opetuksellisten asioiden säilyminen myös ennallaan •oppilaan oman vastuun kasvaminen

Kommunikoinnin vuorottelevuus ja sen merkitys nousivat etäopetuksessa keskeisesti esille, sekä soiton ja laulun että puhumisen osalta. Rauhallisen ja vuorottelevan ilmapiirin luominen oli opetustilanteessa erityisen tärkeää. Opettajana täytyi usein pidättäytyä spontaanista kommentoinnista, joka josain määrin jopa rajoitti opettajan persoonallista ilmaisua ja asioihin reagoimista lähiopetukseen verrattuna. Ruipon mukaan etäoppimisympäristö asettaa omat vaatimuksensa kommunikoinnille ja opetukselle. Opettajan on etäopetuksessa muutettava hieman opetustapaansa. (Ruippo 2006, 244.)

Etäopetuksessa oli tietoisesti pyrittävä kommunikoimaan erityisen positiivisesti ja kannustaen. Lähi-tunnilta tutut tervehdykset ja kuulumiset olivat myös tärkeä osa etäyhteydessä työskentelyä ja ilmapiirin luomista. Opettajat ja oppilaat huomioivat kokemuksissaan viestiyhteyden lisääntyneen selvästi.

Normaalin tiedottamisen lisäksi eri viestikanaavien välityksellä lähetettiin paljon myös opiskeluun liittyviä videoita, äänitteitä ja nuotteja. Lasten ja nuorten opetuksessa oli mukava nähdä miten perheissä oltiin mukana harrastuksessa. Kaiken kaikkiaan yhteys oppilaiden kotiin tiivistyi ja viestiyhteys oli aktiivisempaa myös soittotuntiajan ulkopuolella. Oppilaiden palautteista kävi myös ilmi, että lisääntynyt viestiyhteys koettiin positiivisena ja sen toivottiin jatkuvan myös lähiopetuksessa.

Opettajien kokemusten mukaan vuorovaikutus oppilaan kanssa toimi etätunnilla hyvin. Sen sijaan yhtenä suurimpana ongelmana koettiin etäyhteydessä ilmenevät häiriöt (Ks. Ruippo 2009, 367; Koutsoupidou 2014, 250). Eniten hankaluuksia opetukselle aiheuttivat yhteydessä syntyvä äänen viive ja äänten pätkiminen. Kuuleminen ei mahdollistunut samalla tavalla kuin normaalisti ja yhteissoitto oli mahdotonta. Oppilaiden kokemuksista tuli huonona puolena vahvasti esille säestyksen ja yhtäaikaisen musisoinnin puuttuminen etäopetuksessa. Se toi muutoksia opetustilanteeseen ja aiheutti enemmän tai vähemmän vaikeuksia opiskelun suhteen. Opettajien kokemusten mukaan asioiden sanallinen selittäminen kehittyi etäopetustilanteessa väistämättä. Monesti uusia keinoja piti keksiä lennosta soittotuntin aikana, kun huomasi, että lähiopetuksen keinot eivät toimi. Asioiden näyttäminen etäopetuksessa rajoittui paitsi huonomman kuulemisen takia myös näköyhteyden rajallisuuden vuoksi. Näitä puutteita korvattiin pääasiassa videoiden ja äänitteiden avulla. Äänenlaatu niissä oli parempi ja niistä pystyi erottamaan paremmin sointia, sävyjä ja nyansseja. Opetusvideoiden kautta pystyi myös näyttämään ja selventämään opetukseen liittyviä asioita.

Projektiin osallistuneiden opettajien kokemusten mukaan oppilaiden taidolliset erot tulivat selvästi esille etäopetustilanteessa. Kokemuksista huomattiin, että etäopetus vaatii oppilaalta paljon itsenäisyyttä ja opiskelutaitoja. Sen vuoksi etäopetus ei soveltunut niin hyvin aivan pienille oppilaille. Koutsoupidon (2014, 251) tutkimuksessa todetaan myös samansuuntaisesti. Oppilaan ikä ja musiikilliset taidot vaikuttivat etäopetuksen onnistumiseen. Pikkuoppilaiden kohdalla opettajan fyysisen läsnäolon puuttuminen ja sitä kautta opettajan tuen vähentyminen aiheutti kokemusten mukaan jonkin verran hankaluuksia. Nuorille ja aikuisille etäopetus sopi puolestaan paremmin ja oppimista syntyi jopa enemmän kuin tavallisesti. Mitä pidemmällä opinnoissaan oppilas oli, sitä vähemmän etäopetustilanne vaikutti edistymiseen. Ruipon mukaan opettajan on pohdittava, mitä asioita etäopetuksessa voidaan opettaa ja mitkä on jätettävä lähiopetukseen (Ruippo 2018, 26). Tämä huomattiin myös projektin kokemuksista. Joidenkin oppilaiden kanssa jouduttiin tekemään kompromisseja ja siirtämään asioiden tarkastelua tulevaisuuteen lähiopetuksessa.

Kehittämisprojektin yhtenä tavoitteena oli luoda uusia opetuskäytänteitä. Seuraavaan taulukkoon 3 olen koonnut etäopetusprojektissa syntyneitä uusia toimintatapoja ja käytäntöjä. Nämä olivat tässä projektissa etäopetuksen keinoja, mutta monet niistä ovat hyvinä käytäntöinä sovellettavissa myös lähiopetukseen.

TAULUKKO 3. Etäopetusprojektissa syntyneitä hyviä uusia käytänteitä.

Uusia opetuskäytäntöjä
<ul style="list-style-type: none"> • oppilaiden kuvaamat videot • opettajien tekemät opetusvideot, säestystaustat ja äänitteet • pedanet -oppimisolustan käyttöönotto opetuksen tukena • soittonäytön tekeminen uudella tavalla, videoiden avulla • oppilaskonsertin toteutus "videokonserttina" • nuottien lähettäminen sähköpostilla • digitaalisen nuotiston hyödyntäminen • oppilaiden oman vastuunoton tukeminen ja lisääminen • viestiyhteyden aktiivisuus

Etäopetuksessa käytetyt oppilaiden ja opettajien tekemät videot koettiin erityisen hyvänä uutena käytäntönä. Kokemusten mukaan videoiden kuvaaminen oli oppilaiden oppimisen kannalta hyvä asia. Ensinnä oppilaiden tuli harjoiteltua kappaleita paremmin videointia varten. Positiivista oli, että videoitten tekemisen myötä oppilaat alkoivat kiinnittää enemmän huomiota nyanssien ja sävyjen toteuttamiseen omassa soitossaan tai laulussaan. Siispä videot toimivat etäopetuksessa parhaimmillaan myös oppilaan itsearvioinnin välineenä, kuten myös Salavuo (2006, 193–199) on todennut. Videoiden kuvaaminen tuntui olevan eteenkin lapsille ja nuorille helppoa ja vaivatonta. Etäopetuksessa oppilaiden videoinnit toimivat opettajille erityisen tärkeinä apuvälineinä oikeanlaisen kuulokuvan saamiseksi. Pohdittiin, että myös lähiopetuksessa videoiden kuvaamisesta voi olla paljon hyötyä erityisesti esiintymiseen tai soittonäyttöön valmistautumisessa. Videoinnin voisi ajatella olevan myös uudenlainen mahdollisuus antaa soittonäyttö harrastuksessa edistymisestä. Videoiden tekeminen ja niiden käyttö opetuksessa toteutti käytännössä hyvin myös opetussuunnitelmassa mainittuja monipuolisia työtapoja (TPOPSb 2017, 44).

Huomioin, että useat oppilaat tarkastelivat etäopetuksessa muun muassa nuottikuvaa, teknisiä asioita ja kuulokuvaa jotenkin omakohtaisemmin. Tämä johtui varmasti siitä, että oppilaat kuvasivat etäopetusjaksolla useita soittovideoita omasta soitostaan. Videoiden avulla pystyttiin etäopetusjakson päätteeksi toteuttamaan jokakeväinen oppilaskonsertti. Videokonsertin toteutus oli kaikkiaan melko työläs sekä oppilaille että opettajille. Lisäksi videon koostaminen vei myös oman aikansa. Lopullinen tuotos kuitenkin palkitsi. Uudenlainen konserttikokemus ja palaute siitä olivat positiivisia. Lisäksi jokainen oppilas pystyi halutessaan tallentamaan itselleen muiston "koronakevään" videokonsertista.

Pedanet-oppimisolustaa hyödynnettiin projektissa opetuksen tueksi tarkoitetun materiaalin tallentamiseen sekä tasosuorituksen arviointiin. Alustalle tallennettiin oppilaiden käyttöön opetusvideoita ja äänityksiä. Materiaali on oppilaiden saatavilla edelleen ja tarkoituksena on jatkaa oppimateriaalin lisäämistä Pedanettiin. Pedanetin käyttö soiton- ja laulunopetuksen tukena ei ole oppilaille vielä kovin tuttua, mutta asia on saatu alulle ja sitä kehitetään jatkossa edelleen. Tasosuoritusvideoiden tallentaminen ja opettajien palautteen antaminen Pedanetin kautta oli uusi käytäntö, ja kokemukset siitä olivat positiiviset.

Nuottien lähettäminen sähköpostilla oli sellainen käytäntö, joka koettiin kaikin puolin toimivaksi. Se haluttiin säilyttää myös lähiopetuksessa soitonopettajan arkista työtä helpottavana käytäntönä. Huilunsoitonopettaja pohti haastattelussa asiaa:

Ettei tarvii aina välttämättä kantaa niin paljon eri paikkoihin nuotteja. Voi sanoa, että minäpä lähetän tämän sinulle ja tulostat sitten... ainakin niitten kanssa, joilla on kotona se mahdollisuus. (Huilunsoitonopettaja)

Kansalaisopiston opettaja joutuu usein opettamaan monissa eri toimipisteissä. Jokaisessa opetuspaikassa ei välttämättä ole edes mahdollisuutta kopioida nuotteja oppilaille. Erityisesti tällaisessa tapauksessa nuottien lähettäminen sähköpostilla on kätevää. Lisäksi se vähentää merkittävästi opettajan tarvetta kantaa suurta määrää nuotteja mukanaan. Kahdella opettajalla oli käytössään ForScore -nuotistosovellus. Digitaalinen nuotisto kasvoi projektin aikana ja sitä voidaan hyödyntää myös jatkossa opetustyössä. Käytän itse lähes päivittäin sähköistä nuotistoa muun muassa soiton opetuksessa, kuorotyössä ja säestystyössä. Nuottimateriaalin digitalisoitumisesta on puhuttu viime vuosina paljon. Uskon, että koronatilanteen aikana yleinen kiinnostus nuottien digitoimiseen on lisääntynyt. Sähköisten nuottien etuna on helppo saatavuus ja jakaminen. Suuretkin määrät nuotteja kulkee sähköisessä muodossa helposti mukana. Nuotit pysyvät aina myös järjestyksessä. Lisäksi valaistus on joka tilanteessa riittävä, kuten Särkiö-Pitkänen luettelee sähköisten nuottien hyötyjä artikkelissaan. (Särkiö-Pitkänen 2019, 3.) Etäopetusjaksolla huomattiin, että nuottimateriaalin jakaminen oppilaalle oli sähköisestä nuotistosta vaivatonta. Syksyllä 2020 jo kolme piano-oppilastani on ladannut nuotinlukuohjelman omalle tabletti-tietokoneelleen.

Etäopetusjakson aikana me opettajat olimme jokseenkin yllättyneitä siitä, miten hienosti oppilaat ottivat vastuuta omasta oppimisestaan. Mielenkiinnolla pystyttiin toteamaan, että oppilaat oppivat kirjaamaan itse merkinnät nuotteihin ja kotiläksyt vihkoihin. Oppilaat olivat aina valmistelleet laitteet, nuotit ja kynät valmiiksi etätuntia varten. Etätunneilla kaikki olivat ajoissa paikalla ja poissaoloja soitotunneilta ei juurikaan ollut. Hyväksi käytännöksi muodostui myös tiivistynyt viestiyhteys oppilaisiin. Opettaja tuli jossain mielessä enemmän mukaan oppimisprosessiin. Lähiopetuksessa tavataan soitotunnilla kerran viikossa, ja muina aikoina ei opetukseen liittyen ole juurikaan viestintää. Nyt nuotteja ja läksykappaleen videoita lähetettiin pitkin viikkoa, ja näin kontakti opettajan ja oppilaan välillä lisääntyi. Itse halusin lähettää heti kiitoksen ja pienen kannustavan palautteen esimerkiksi oppilaan lähettämästä videosta. Opettajat huomasivat myös, että moni oppilas innostui ja harjoitteli jopa entistä ahkerammin etäopetuksessa. Opettajien mielestä oppilaiden oman vastuun lisääminen ja siihen kannustaminen on hyvä huomioida myös lähiopetuksessa. Myös Ruipon mukaan, etäopetuksessa on erityisen tärkeää kannustaa ja tukea oppilasta oman oppimisensa suhteen. Lisäksi empaattiseen vuorovaikutukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. (Ruippo 2006, 278.)

Etäopetusprojektista nousi lisäksi kaksi huomiota, joihin en löytänyt viitauksia lukemistani lähteistä. Opettajien kokemuksista tuli esille kysymys etäopetuksen työergonomiasta. Kuten aiemmin olen todennut, etäopetus vaati todella intensiivistä keskittymistä. Opettajana täytyi jatkuvasti pinnistellä, että olisi kuullut ja nähnyt mahdollisimman hyvin. Tästä johtuen koko keho oli opetustilanteessa hieman jännittyneessä tilassa. Silmät väsyivät ruudun katsomisesta ja korvat kehnon äänenlaadun kuuntelemisesta. Opettaja ei voinut juurikaan liikkua etätunnin aikana, koska oli pysyttävä kuvaruudulla. Usein

seuraava oppilas saattoi olla jo odottamassa omaa etätuntiaan. Oppilaan vaihtumiseen kului vain muutama sekunti ja pari napin painallusta. Luonnollisia jaloittelutaukoja ei lähiopetuksen tapaan välttämättä syntynyt. Edelleen opetuksen valmistelutyön huomattava lisääntyminen kuormitti ja oman työmäärän mitoittaminen oli ajoittain hankalaa.

Etäopetuksessa tultiin myös melko lähelle sekä oppilaiden että opettajien yksityisyyttä – omaa kotia. Haastatteluissa opettajat kertoivat miettineensä tarkoin, että etäopetustila omassa kodissa on siisti ja mitä etäyhteyden taustalla näkyy. Vastaavasti oppilaiden palautteesta nousi esiin, että toisinaan etätunnin ajaksi oli vaikeaa saada koti rauhalliseksi. Jouduttiin siis puolin ja toisin tasapainoilemaan oman yksityisen elämänpiirin rajalla. Pohdittiin, että jollekin etäopetus voi tässä mielessä olla myös ongelmallinen.

8 POHDINTA

Keväällä 2020 etäopetus nousi erityisen ajankohtaiseksi aiheeksi koronaviruspandemian vuoksi. Jokaisen opettajan työnkuva muuttui ja opettajat joutuivat pohtimaan omaa opetustaan etäopetuksen näkökulmasta. Etäopetuksesta on kevään 2020 myötä tullut yksi tärkeä osa oppimista ja opetusta. Koronatilanne on tuonut paljon muutoksia oppilaitosten opetuksen järjestämiseen, ja moni opettaja uskookin, että koulujen arki on muuttunut pysyvästi. Etäopetuksen on sanottu olevan nyt ”uutta normaalia”.

Opinnäytetyön merkitys ja sen tekeminen kokonaisuudessaan on ollut minulle itselleni todellinen oppimisprosessi. Se, että sain tehdä omaa käytännön työtäni soitonopettajana, yhdistää sen opintoihini ja etäopetusaiheeseen syventymiseen tuntui erityisen palkitsevalta. Käytännön etäopetusjaksolla sain kokemusta minulle aivan uudeltaisesta opetusmuodosta. Etäopetuskokemusten kerääminen, jäsentäminen ja raportoiminen kirjallisessa työssäni ovat yhtälailla olleet minulle mielenkiintoinen tehtävä ja suureksi opiksi.

Käytännön etäopetusjakso oli hyvin intensiivinen ja työntäyteinen kahden kuukauden jakso. Jälkeenpäin ajateltuna sitä voisi kuvata aivan kuin olisi elänyt omassa etäopetus ”kuplassaan”. Kun kysyin kollegoiltaani haastattelussa, että missä heidän mielestään onnistuttiin tässä projektissa, oli molempien vastaus ykskantaan sama. Tärkeimpänä pidettiin sitä, että kevätlukukauden opetus saatiin vietyä kunnialla loppuun tässä poikkeusolojen etäopetustilanteessa. Kevätkonsertin toteuttaminen videokonserttina toi yhteisöllisen kokemuksen ja mukavan päätöksen lukukaudelle. Onnistumisena pidettiin sitä, että pianon- ja huilunsoiton tasosuoritukset saatiin etäopetuksessa tehtyä oppilaiden tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi oppimisen kannalta oli ensiarvoisen tärkeää, että etäopetusta järjestettiin. Muutoin oppilaille olisi tullut lähes puolen vuoden tauko soittamisesta. Se olisi varmasti näkynyt syksyllä opettajien työssä jo opettettujen asioiden unohtamisena, ja joillakin oppilailla mahdollisesti myös motivaation ja innostuksen hiipumisena. Soittotaidon oppiminen vaatii säännöllisyyttä soittotunneissa ja harjoittelussa. Se on yksi tärkeimmistä edellytyksistä musiikkiharrastuksessa edistymiselle. Oppilaille harrastuksen jatkuminen tilanteessa, jossa monet muut harrastukset loppuivat, oli myös suuri merkitys.

Etäopettamisen myötä huomasin saavani uudenlaista innostusta työhön, jota olen tehnyt jo 20 vuoden ajan. Opettaminen uudella ja erilaisella tavalla oli inspiroivaa. Olin yllättynyt siitä, miten hyvin etäopetus kaikkiaan toimi pianonsoiton opetuksessa. Uusi opetusmuoto auttoi näkemään asioita myös erilaisista näkökulmista ja oma opettajuuteni on väistämättä kehittynyt. Kehittämiprojektin myötä sain uusia hyväksi havaittuja käytäntöjä ”työkalupakkiini”. Erityisesti kiinnostuin videoiden hyödyntämisestä opetuksessa. Omat teknologiataidot ovat parantuneet ja myös rohkeus lähteä kokeilemaan uutta on kasvanut. Etäopetusjaksolla omat etäopettamisen taidot kehittyivät pikkuhiljaa, kun kokemuksen ja reflektoinnin kautta huomasin mikä toimii ja mikä ei. Opin sanallistamaan huomioitani aiempaa paremmin oppilaille. Asioiden yksinkertaisesti ja selkeästi ilmaiseminen kehittyi. Yksi merkittävä huomio oli, että opettajana opin näkemään oppilaan omat taidot ja kyvyt entistä paremmin. Etäopetuksessa oppilaan vastuu omasta oppimisestaan kasvoi, ja moni oppilas hämmästyttikin minua opiskelu-

taidoillaan. Useimmiten huomasin, että oppilaat osasivatkin tehdä itsenäisesti asioita, joita olin lähitunnilla ohjannut jossain määrin aivan liikaa. Tällainen asia oli esimerkiksi merkintöjen tekeminen. Etäopetuksessa oppilaat myös tiesivät aina mitä oli läksynä ja mitä he olivat harjoitelleet. Näin ei aina ole lähiopetuksessa. Toisaalta huomasin myös selvemmin oppimisen ongelmia esimerkiksi rytmikä-sittelyssä ja nuotinluvussa, joihin en kenties ollut riittävästi tarttunut lähiopetuksessa. Opin, että jat-kossa voin luottaa enemmän oppilaiden omaan osaamiseen ja antaa heille enemmän vastuuta työs-kentelystään.

Opettajan ja oppilaan vuorovaikutussuhteen merkitys oli mielestäni yksi tärkeimmistä asioista etäope-tuksessa. Kaikki tähän etäopetuskokeiluun osallistuneet oppilaat olivat opettajille entuudestaan tuttuja oppilaita. Opettaja-oppilas -suhde oli siis jo syntynyt lähiopetuksessa. Koska videovälitteisen soitto-tunnin kulku säilyi pääpiirteissään samanlaisena kuin lähiopetustilanteessa, se loi myös heti yhteisen ymmärryksen siitä, miten soittotunti etenee. Uudenlainen oppimisympäristö vain aiheutti omat muu-toksensa opetuksen toteuttamiselle. Etäopetuksessa molempien osapuolten oli opetustilanteessa kuunneltava ja oltava hyvin tarkkaavainen. Joskus lähitunnilla, jos oppilas on kovin väsynyt, saattaa huomata, että keskittyminen herpaantuu ja ohjeet menevät oppilaalta aivan ohi. Etäopetus sen sijaan vaati toimiakseen molemmilta osapuolilta tiivistä keskittyneisyyttä asiaan. Lisäksi huomioin, että etä-opetuksessa oppilas saattoi kysyä herkemmin kuin lähitunnilla, jos ei ymmärtänyt jotain asiaa. Etä-opetuksessa tuntuikin toisinaan siltä, että syntyi enemmän keskustelua oppimisesta, eikä oppilas jää-nyt passiiviseksi opetuksen vastaanottajaksi. Uskon, että tähän vaikutti nimenomaan oppilaan aktivoi-tuminen oman oppimisensa suhteen.

Oli jokseenkin helpottavaa huomata, että vuorovaikutus tuttuun oppilaaseen sujui luontevasti etäyh-teydessä. Oppilas tuntui olevan hyvin lähellä kuvaruudun välityksellä, toisinaan jopa lähempänä kuin luokkahuoneessa. Etäyhteydessä taustalla saattoi vilahtaa oppilaan utelias pikkusisarutus tai vaikkapa lemmikki. Saatoin kuulla imurin hurinaa tai muita kotiaskeiden ääniä. Etäopetuksessa tultiin aika intiimisti perheiden kotiin ja arkeen, ja tämä loi osaltaan uudenlaista avoimuutta ja yhteyttä oppilaa-seen. Toisaalta oli myös tärkeää tiedostaa, että tietyt asiat kuuluivat luottamuksen ja yksityisyyden suojan piiriin. Etäopetuksessa syntyi poikkeuksetta se vaikutelma, että soittotunti oli perheessä odo-tettu hetki. Vanhempien kanssa vaihdettiin usein muutama sana etätunnin alussa. He pääsivät luulta-vasti myös vähän enemmän osalliseksi siitä, mitä soittotunnilla tehdään. Huomioin, että perheen osal-lisuuden lisääminen lapsen ja nuoren soittoharrastuksessa on asia, johon kannattaa jatkossa kiinnittää vielä erityistä huomiota.

Vaikka vuorovaikutus oppilaan kanssa tuntui tämän etäopetusprojektin kokemusten perusteella on-nistuneelta, niin silti uuden opettaja-oppilas -suhteen luominen pelkästään etäyhteyden varassa tun-tuisi minusta melko hankalalta. Ainakin sen luomiseen olisi silloin kiinnitettävä aivan erityistä huomiota. Soitonopettajana minulle on myös kovin vieras ajatus, että soittoharrastusta aloittava pieni lapsi tulisi ensimmäiselle pianotunnilleen ruudun ääreen. Tuntuisi myös äärimmäisen vaikealta lähteä opetta-maan tällaisesta lähtökohdasta. Aikuisoppilaan kanssa tilanne olisi luultavasti helpompi, sillä saatujen kokemuksien mukaan oppilaan ikä, omat oppimisen taidot sekä kommunikoinnin taidot vaikuttavat

tässä asiassa. Mielestäni lasten ja nuorten soitonopetuksessa on hyvä säilyttää pääasiallisena opetusmuotona lähiopetus. Soiton etäopetus on kuitenkin tarvittaessa yksi hyvä lisäkeino, ja se voi palvella erinomaisesti tilanteita, joissa lähiopetus ei ole mahdollista.

Etäopetusaiheeseen syventymisen myötä ymmärsin, miten valtavan paljon on olemassa erilaisia mahdollisuuksia ja variaatioita toteuttaa sitä. Lisäksi teknologisten ja digitaalisten välineiden, ja niiden antamien mahdollisuuksien määrä on miltei rajaton. Oman teknologiaosaamiseni riittämättömyys tuli monesti vastaan tämän kehittämissprojektin aikana. Täytyi hyväksyä se, että ei pystynyt hallitsemaan ja saavuttamaan kaikkia tarjolla olevia teknologisia mahdollisuuksia. Tärkeintä oli mielestäni kuitenkin se, että tämä projekti jätti kipinän uudentlaisilla tavoilla tekemiseen. Mielenkiinto opiskella lisää teknologiankäytön mahdollisuuksista soiton etä- ja lähiopetuksessa kasvoi. Projektin kokemuksista syntyi myös mielikuva, että oppilaat ovat hyvin ennakkoluulottomia kokeilemaan uusia välineitä ja keinoja. Opettajalla on kuitenkin tärkeä rooli ja hänen on ensisijaisesti hallittava välineet ja osattava opettaa niiden avulla. Soitonopetuksessa käytettävien teknologisten keinojen tulisi mielestäni olla riittävän helpposti lähestyttävää ja mutkattomia. Ne voivat tuoda opetukseen raikkautta, vaihtelevuutta ja monipuolisuutta.

Arvioidessani kysymystä, mitä olisin voinut tehdä toisin, nousee mieleeni ajatus siitä oliko aineistoni riittävä. Tarkastelin työssäni kolmen opettajan etäopetuskokemuksia. Opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa pohdin vaihtoehtona sitä, että olisin ottanut tarkastelun kohteeksi laajemman musiikin opettajajoukon useasta eri kansalaisopistosta. Tällöin aineiston kerääminen olisi toteutunut lomakekyselynä. Koin kuitenkin, että kahden kollegan henkilökohtainen teemahaastattelu ja heidän kanssaan yhteistyössä toimiminen etäopetusprojektin aikana olisi sekä itselleni että työyhteisölleni hedelmällisempää kuin isomman joukon lomakekyselytutkimus. Oppilaiden palautekysely kohdentui vain TPO:n oppilaisiin. Jälkeenpäin ajateltuna, olisi voinut olla antoisaa lähettää kysely myös Siilinjärven kansalaisopiston normaalikurssien opiskelijoille, jolloin vastaajajoukko olisi voinut yli kolminkertaistua. Olisiko palautteesta noussut jotain muita asioita esille? Mahdollisesti useammalta kuin kahdelta aikuisoppilaalta saatu palaute olisi saattanut nostaa uusia näkökulmia oppilaan kokemuksista esille. Rajasin kuitenkin opinnäytetyöni vain TPO-opetukseen selkeyden vuoksi.

Tiedostin etäopetusjaksolla omien etäopetuksessa käyttämieni laitteideni puutteellisuuden, mutta niiden kohentamiseen ei ollut saatavilla enempää resursseja. Kuten aiemmin olen jo todennut, myöskään omat teknologia-aidot eivät tuntuneet aina riittävältä ja samoin tekninen tuki olisi ollut tarpeen. Vaikeinta tämän opinnäytetyön tekemisessä minulle oli aineiston hallinta, ja erityisesti sen analysoiminen. Tähän vaikutti varmasti oma kokemattomuuteni, sillä en ollut koskaan aiemmin perehtynyt sisällönanalyysin keinoihin. Merkitysten löytäminen haastattelujen ja työpäiväkirjani litteroinneista oli aluksi hyvin hankalaa sekä kovin aikaa vievää. Toisaalta, kun pääsin siihen sisälle, se oli kovin kiehtovaa ja uppouduin työhön täysin. Olin tarkka, että kaikki asiat on esitetty luotettavasti ja juuri niin kuin ne ovat aineistossa.

Opinnäytetyöni kertoo yhden kansalaisopiston musiikin taiteen perusopetuksessa saaduista etäopetuskokemuksista ”korona-keväänä” 2020. Uskon, että näistä yksittäisistä kokemuksista on kuitenkin löydettävissä samaistuspintaa laajemmin. Erityisesti kansalaisopiston musiikinopettajat voivat hyödyntää tässä opinnäytetyössä raportoimiani etäopetuskokemuksia omassa työssään. Etäopetuksesta saadut hyvät käytännöt ovat sovellettavissa myös lähiopetukseen.

Kollegoiden ja omien kokemusteni sekä yleisen keskustelun perusteella kevään 2020 etäopetus on nostanut voimakkaasti esiin kysymyksen opettajien teknologiaosaamisesta. Etäopetus kevään aikana koulutuksen tarve muun muassa erilaisten teknisten laitteiden, etäopetusalustojen, äänentoiston, äänittämisen, tiedostojen jakamisen, musiikkisovellusten ja ohjelmien suhteen tuli selvästi esille. Tässä kehittämissuunnitelmassa jouduin opettelemaan muun muassa näitä edellä lueteltuja asioita lähinnä yrityksen ja erehdyksen kautta. Tarvitaan hyvin käytännön läheistä koulutusta, hyvien kokemusten ja käytänteiden jakamista, jotta uusia toimintatapoja voi syntyä. Erityisesti musiikinopetuksen kentällä työskenteleville opettajille olisi tarpeellista saada ammatillista täydennyskoulutusta musiikkiteknologian käytöstä. Lisäksi myös opettajakoulutuksessa olisi panostettava yhä enemmän teknologiaosaamisen opetukseen. Kansalaisopiston opettajana toivon käytännönläheistä koulutusta nimenomaan sellaisesta teknologiasta, mikä soveltuu aivan tavallisen harrastajan opettamiseen.

Soitonopettajat voivat lähteä myös itse uudistamaan omaa opetustaan pienin askelin, joko yksin tai yhdessä työyhteisön kesken. Esimerkiksi jokainen soitonopettaja voisi ottaa yhden teknologiaan liittyvän asian lukukaudeksi kokeiluun omassa työssään. Saadut kokemukset käydään kollegoiden kanssa läpi, jaetaan hyviä kokemuksia ja kehitetään niitä edelleen jatkokäyttöön. Tämänkaltaisen opetuksen kehittäminen olisi hyvin käytännönläheistä ja konkreettista, ja kohtalaisen vaivatontakin. Erityisen tärkeää tällaisessa toiminnassa on tietysti yhteinen päätös ja sitoumus sekä myös oppilaitoksen johdon tuki. Esimerkiksi omassa työyhteisössäni Siilinjärven kansalaisopistossa voitaisiin tämän kehittämissuunnitelman jatkona kehittää musiikin opetusta edelleen mainitulla tavalla.

Koko musiikin opetuskentän yhteinen kokemus etäopetuksesta keväällä 2020, on varmasti tuonut mukanaan jo paljon uusia ajatuksia, hyviä käytänteitä ja näkökulmia musiikin ja soitonopetuksen uudistamiseksi. Olisi mielenkiintoista ja hyödyllistä saada laajemman joukon tutkimusta koronakevään kokemuksista sekä sen mahdollisista vaikutuksista soitonopetuksen kehittymiseen. Luulen, että kevään tilanne avasi myös monia solmuja asenteissa teknologian käyttöä kohtaan. Jokaisen opettajan oli jossain määrin astuttava ”laatikon ulkopuolelle” – kokeilla jotain uutta ja tavanomaisesta poikkeavaa. Uskon, että musiikin ja soiton opetuksessa pitkään peräänkuulutettu uudistuminen on saanut ison askeleen eteenpäin.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: Vastapaino.

Anderzén, J. & Saloheimo, L. 2014. Vapaa sivistystyö (186–202). Julkaisussa Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa. Helsinki: Ihmisoikeuskeskus. https://1586428.168.di-recto.fi/@Bin/329f39d02e53b5cfecf7c69995750f78/1602487358/application/pdf/459978/IOK-Ihmisoikeuskasvatus_ja_koulutus_Suomessa_koko_raportti_0104.pdf. ISBN 978-952-68124-0-3. Viitattu 11.10.2020.

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. 14.12.1998/986. Finlex. Lainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986#L6>. Viitattu 25.11.2020.

AVI 2014. Taiteen perusopetuksen alueellinen saavutettavuus 2012. Aluehallintovirastojen peruspalvelujen arviointi. Etelä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 28/2014. <http://www.avi.fi/documents/10191/52019/Taiteen+perusopetuksen+alueellinen+saavutettavuus+2012/04fff831-7505-4d85-96bf-c0f3bd9ff8ed>. Viitattu 15.5.2020.

Bowman, J. 2014. Online learning in music. Foundations, frameworks and practices. New York: Oxford university press.

Chen, J. 2017. Mobile learning in Music Education. Teoksessa Ruthmann, A. & Mantle, R. (toim.) The Oxford Handbook of Technology and Music Education. New York: Oxford University Press, 163-170.

Digisti yhdessä – Pähkinänkuoressa 2020. Verkojulkaisu. Digisti yhdessä -hankkeen projektisivut. <https://sites.google.com/metropolia.fi/digistiyhdessa>. Viitattu 7.10.2020

Eskola, J., Lätti, J & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloitteleville tutkijoille. PS-kustannus. Keuruu: Otavan kirjapaino, 27–51.

Heikkinen, H.L.T. 2006. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Vantaa: Dark Oy, 16–38.

Heikkinen, H.L.T., Kontinen, T. & Häkkinen, P. 2006. Toiminnan tutkimisen suuntaukset. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Vantaa: Dark Oy, 39–76.

Heikkinen, H.L.T. 2018. Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloitteleville tutkijoille. PS-kustannus. Keuruu: Otavan kirjapaino, 215–230.

Heinonen A. 2015. Musiikinopettajien käsityksiä omista musiikkiteknologian käyttötaidoista. Maisterintutkielma. Musiikkikasvatuksen aineryhmä. Sibelius-Akatemia. Taideyliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/235018/maisterin_tutkielma_10.6.2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 22.8.2020.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Porvoo: Tammi.

Huilunsoitonopettaja. Musiikkipedagogi (Amk). Huilunsoitonopettaja Mia Karppinen. Siilinjärven kansalaisopisto. Haastattelu Zoomilla 5.5.2020.

Isolammi, H. 2020. Finnish music institutes take a flying digital leap. Finnish Music Quarterly FMQ. Articles. Julkaistu 30.4.2020. <https://fmq.fi/articles/music-institutes-digital-leap>. Viitattu 30.8.2020.

Jussila, P. (toim.) 2017. Pelillisuus ja uudet teknologiat musiikin oppimisessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 235, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [URN:ISBN:978-951-830-460-2](https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-460-2). Viitattu 18.11.2020.

Juvonen, A., Lehtonen, K. & Ruismäki, H. 2013. The iPad and music in the new learning environment. The European Journal of Social & Behavioural Sciences (eISSN: 2301-2218), 1084–1096. <http://dx.doi.org/10.15405/ejsbs.85>. Viitattu 23.4.2020.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu-sarja 185. Suomenyliopistopaino Oy: Juvenes Print.

KANSALAIPOPISTOT. FI. 2020. Tietoa kansalaisopistoista. Kansalaisopistot pähkinänkuoressa. Verkkojulkaisu. <http://www.kansalaisopistot.fi/kansalaisopistot-pahkinankuoressa/>. Viitattu 15.5.2020.

Kivelä, J., Hirvanen O. & Kettunen A. 2017. Musiikkikasvatusteknologia ja pelillisuus musiikin opetuksen apuna Jyväskylän ammattiopistossa. Julkaisussa Jussila P. (TOIM.). 2017. Pelillisuus ja uudet teknologiat musiikin oppimisessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 235, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 20–28. [URN:ISBN:978-951-830-460-2](https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-460-2). Viitattu 5.11.2020.

Koutsoupidou, T. 2014. Online distance learning and music training benefits, drawbacks and challenges. Open learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning. Vol.29. No.3, 243–255. <http://dx.doi.org/10.1080/02680513.2015.1011112>. Viitattu 5.5.2020.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto 2020. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 18.4.2020.

Laki taiteen perusopetuksesta. 21.8.1998/633. Finlex. Lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>. Viitattu 15.5.2020.

Laki vapaasta sivistystyöstä. 21.8.1998/632. Finlex. Lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632>. Viitattu 14.1.2020.

Laulunopettaja. Musiikkipedagogi (Amk), FM. Laulunopettaja Ulla Aspegrén. Siilinjärven kansalaisopisto. Haastattelu FaceTimella 7.5.2020.

Lavaste, A-E. 2009. Teoksessa Hannula, K. & Rautio, T. (toim.) 2009. MusTaa valkoisella. Kirjoituksia musiikin ja tanssin pedagogiikasta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto [jakaja].

Luoma, T. 2020. Taiteen perusopetus 2020. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä luvulla 2019–2020. Raportit ja selvitykset 2020:4. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/taiteen_perusopetus_2020.pdf. Viitattu 12.10.2020.

Niikko, A. 2018. Tutkiva opettaja ongelmanratkaisijana. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloitteleville tutkijoille. PS-kustannus. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Ojala, J. 2006. Mitä musiikkikasvatusteknologia on? Teoksessa Ojala, J. Salavuo, M. Ruippo, M. & Parkkila, O. (toim.) Musiikkikasvatusteknologia. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 15–21

OKM 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Vastualueet. Yleissivistävä koulutus. Vapaa sivistystyö. <http://www.minedu.fi/vapaa-sivistystyo>. Viitattu 15.5.2020.

OPH 2019. Taiteen perusopetuksen järjestäminen. Tiedote OPH-1146-2019. Opetushallitus 13.5.2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/taiteen_perusopetus_tiedote_2019.pdf. Viitattu 5.11.2020.

OPH 2020. Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Taiteen perusopetus. Musiikki taiteen perusopetuksessa (2017-). <http://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>. Viitattu 11.5.2020.

Pixabay 2020. Pixabay -kuvapankki. Verkkojulkaisu. <https://pixabay.com/fi/>. Viitattu 27.5.2020.

Pohjannoro, U. 2010. Soitonopiskelua joustavasti ja yhteisöllisesti Musiikkioppilaitosten kehitysnäkymiä rehtoreiden arvioimana. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve -Toive, osaraportti 6Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 5/2010. Helsinki: Sibelius-Akatemia. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/186251/Soitonopiskelua_joustavasti.pdf?sequence=1. Viitattu 25.5.2020.

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Luku 9. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja (EPUB). Ellibs-verkkokirjasto: Gaudeamus Oy.

Rantasuo, H. 2006. Kuvaus Lapin musiikkiopiston ympäristöstä ja toiminnasta. Teoksessa Ojala, J. Salavuo, M. Ruippo, M. & Parkkila, O. (toim.) Musiikkikasvatusteknologia. Keuruu: Suomen musiikkikasvatusteknologian seura, 349–354.

Ruippo, M. 2006. Verkko-opetuksen synteesi musiikinopetuksessa. Teoksessa Ojala, J. Salavuo, M. Ruippo, M. & Parkkila, O. (toim.) Musiikkikasvatusteknologia. Keuruu: Suomen musiikkikasvatusteknologian seura, 271–284.

Ruippo, M. 2009. Musiikin etäopetus. Teoksessa Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura – FISME ry, 363–372.

Ruippo, M. 2015. Musiikin verkko-opetus: yhteenvetoraportti Sibelius-Akatemian aluekehityshankkeesta vuosina 2001 – 2003 ja sen jälkeisestä verkko-opetuksen kehittämisestä. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, musiikkikasvatuksen, jazzin ja kansanmusiikin osasto, musiikkikasvatus. Kehittäjäkoulutuksen lisensiaatintutkintoon liittyvä kirjallinen työ. <http://hdl.handle.net/10138/235017>.

Ruippo, M. 2018. Pedagoginen toimintamalli. Muistio tammikuulta 2018. Verkkojulkaisu. https://drive.google.com/file/d/1qYxlqwW53qd0QmM4RR_y2erpmW9j4SYU/view. Viitattu 12.10.2020.

Saarinen, J. 2003. Etäopetus opettajien täydennyskoulutuksessa ja etäopetuksen pedagogiset menetelmät. E-kirja (PDF). Ellibs-verkkokirjasto. Julkaisu D: 135. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Salavuo, M. 2005. Verkkoavusteinen opiskelu yliopiston musiikkikasvatuksen opiskelukulttuurissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Salavuo, M. 2009. Verkkoympäristöt musiikinopetuksessa ja -opiskelussa. Teoksessa Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura – FISME ry, 345–362.

Saloheimo, L. 2015. Vapaan sivistystyön palvelurakenne. Oppilaitosten koulutustarjonta. Verkkojulkaisu. www.sivistystyo.fi/doc/julkaisut/VST_raportti_palvelurakenne_25021015.pdf. Viitattu 15.5.2020.

Siilinjärven kansalaisopiston toimintakertomus 2018. Laatinut Rehtori Anita Heino. Tulostettu ja luettu 18.5.2020.

Siilinjärven kansalaisopiston TPO-ops 2019. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelma. Hyväksymispäivämäärä 21.2.2019. <http://siilinjarvi.oncloudos.com/kokous/20193412-6-1.PDF>. Viitattu 15.5.2020.

SML 2020. Suomen musiikkioppilaitosten liitto 2020. Verkkojulkaisu. Ladattavat materiaalit. SML:n vanhat tasosuoritusohjeistukset. <http://www.musicedu.fi/ladattavat-materiaalit/>. Viitattu 12.10.2020.

Suominen, A. 2019. Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi sekä rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja ajantasais- tamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. Helsinki. Pysyvä osoite Valtioneuvoston julkaisu- arkistossa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-653-9>. Viitattu 15.5.2020.

Särkiö-Pitkänen, A. 2019. Paper or pad? – a look at digital sheet music. Finnish Music Quarterly FMQ. Articles. Julkaistu 20.6.2019. <https://fmq.fi/articles/paper-or-pad#>. Viitattu 20.11.2020.

TPO-liitto 2019. Taiteen perusopetusliitto. Verkkojulkaisu. Tietoa taiteen perusopetuksesta. <http://www.artsedu.fi/taiteen-perusopetus/>. Viitattu 15.5.2020.

TPOPS 2017a. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taideen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1.pdf. Viitattu 16.5.2020.

TPOPS 2017b. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186919_taideen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1.pdf. Viitattu 15.5.2020.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uudistettu laitos. E-kirja (EPUB). Ellibs-verkkokirjasto: Tammi.

Työpäiväkirja. Musiikkipedagogi (Amk). Pianonsoitonopettaja Anna Räsänen. Siilinjärven kansalais- opisto. Kirjoitettu kehittämisprojektin aikana 11.3.2020–11.5.2020.

Yle uutiset 11.3.2020. WHO: Koronavirusepidemia on muuttunut pandemiaksi. [https://yle.fi/uuti- set/3-11252573](https://yle.fi/uutiset/3-11252573). Viitattu 28.3.2020.

YouTube -videokonsertti 2020. Siilinjärven musiikin taiteen perusopetuksen kevätkonsertti 6.5.2020.
Piilotettu YouTube -linkki 6.5.–31.9.2020.

Webropol 3.0 -käyttöopas. Suomenkielinen opas. PDF. https://new.webpolsurveys.com/content/manuals/manuaali_3.0.pdf. Luettu 3.5.2020.

Webropol 3.0 -raportointi. Suomenkielinen opas. PDF. https://new.webpolsurveys.com/content/manuals/3.0_raportointi.pdf. Luettu 20.5.2020.

LIITE 1: TUTKIMUSLUPAPYYNTÖ OPPILAALLE

Tutkimuslupapyyntö oppilaalle

*Pakollinen

Oppilaan etunimi *

Oma vastauksesi

Suostun osallistumaan opinnäytetyöhön liittyvään etäopetusjaksoon *

KYLLÄ

EI

Suostun siihen, että kokemuksiani etäopetuksesta kysytään palautekyselyllä *

KYLLÄ

EI

Opinnäytetyöhöni osallistuminen on vapaaehtoista. Tämän lomakkeen allekirjoittamisella hyväksyt osallistumisesi opinnäytetyöhöni liittyvään etäopetukseen. Tiedän, että kerättyä aineistoa käsitellään luottamuksellisesti. Osallistun tutkimukseen nimettömänä ja henkilöllisyyteni suojataan.

Paikka ja päivämäärä *

Oma vastauksesi

Lähetä

Älä koskaan lähetä salasanaa Google Formsin kautta.

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä. [Ilmoita väärinkäytöstä](#) - [Palveluehdot](#) - [Tietosuojakäytäntö](#)

Google Forms

LIITE 2: VANHEMMAN/HUOLTAJAN SUOSTUMUSLUPA

Vanhemman/huoltajan suostumuslupa

Suostumus lapsen/nuoren osallistumisesta opinnäytetyöhöni liittyvään etäopetusjaksoon

Lapsen/nuoren etunimi

Oma vastauksesi _____

Lapsi/nuori saa osallistua opinnäytetyöhöni liittyvään etäopetusjaksoon

KYLLÄ

EI

Saan luvan käyttää etäopetusjaksolta saatuja havaintoja ja kokemuksia opinnäytetyöni raportoinnissa

KYLLÄ

EI

Saan kysyä lapsen/nuoren kokemuksia etäopetuksesta palautekyselyn avulla

KYLLÄ

EI

Oppilaiden konserttikappaleiden videoinneista koostetun konsertin saa julkaista yksityisellä linkillä YouTubessa. Saan käyttää videokonserttia osana opinnäytetyöni aineistoa.

KYLLÄ

EI

Käsittelen saatua aineistoa luottamuksellisesti, eikä lapsenne/nuorene nimi tai henkilöllisyys tule missään vaiheessa ilmi.

Paikka ja päivämäärä

Oma vastauksesi _____

Vanhemman/huoltajan nimi

Oma vastauksesi _____

Lähetä

Älä koskaan lähetä salasanaa Google Formsin kautta.

[Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä.](#) [Ilmoita väärinkäytöstä](#) - [Palveluehdot](#) - [Tietosuojakäytäntö](#)

Google Forms

LIITE 3: HAASTATTELUN KYSYMYSRUNKO

1. Kuvaile etäopetuksen alkutilannetta?
2. Miten suunnittelit ja järjestit etäopetusta?
3. Millä laitteilla ja yhteyksillä annoit etäopetusta?
4. Miten ne valitut yhteydet toimivat käytännössä?
5. Miten opettaminen onnistui ja minkälaisia ongelmia siinä syntyi?
6. Minkälaisia keinoja käytit, että opetus onnistui etänä?
7. Miten kommunikointi oppilaan kanssa onnistui?
8. Huomasitko omassa opetustyyliissä jotain muutosta?
9. Minkälaisia pedagogisia käytäntöjä syntyi?
10. Minkälainen oli oppilaiden välitön palaute tunnilla?
11. Miten oma opettajuus ja ammattitaito ovat kehittyneet?
12. Mitä hyvää tai positiivista tässä oli?
13. Mitä huonoa tai negatiivista tässä oli?
14. Mitä kokeiltuja käytäntöjä voisit käyttää myös normaalissa lähiopetuksessa?
15. Voisitko jatkossakin ajatella antavasi etäopetusta?

LIITE 4: WEBROPOL -PALAUTEKYSELY OPPILAILLE

Palautekysely Siilinjärven kansalaisopiston soitto- ja lauluoppilaalle

Tähän kyselyyn vastataan nimettömänä. Kyselyllä kartoitetaan taiteen perusopetuksen oppilaiden kokemuksia soiton ja laulun etäopetuksesta. Palautteen avulla kehitämme Siilinjärven kansalaisopiston soitto- ja laulunopetusta. Antamasi palaute on siis tärkeä! Toivottavasti sinulla on noin 10-15 min aikaa vastata kyselyyn. Kyselyn vastauksia hyödynnetään luottamuksellisesti myös osana opinnäytetyöni aineistoa. Ystävällisin terveisin Anna Räsänen

A. Etäopetuksessa käytetyt välineet ja yhteydet

1. Mikä on Instrumenttisi?

- Piano
- Hullu
- Laulu

2. Millä välineellä soitto- tai laulutunnin etäyhteys luotiin? (voit valita useita vaihtoehtoja)

- tietokone/lappari
- tabletti
- matkapuhelin
- joku muu, mikä?

3. Mitä etäyhteyttä soitto- tai laulutunnillasi käytettiin? (voit valita useita vaihtoehtoja)

- WhatsApp -videopuhelu
- Zoom
- Skype
- FaceTime -videopuhelu
- joku muu, mikä?

4. Mitä muita keinoja käytit yhteydenpitoon opettajasi kanssa? (voit valita useita vaihtoehtoja)

- sähköposti
- tekstiviesti
- whatsapp -viesti
- puhelu
- pilvipalvelu (esim. dropbox, icloud, drive)
- joku muu, mikä?

5. Mitä muita teknisiä laitteita käytit etäopetuksessa? (voit valita useita vaihtoehtoja)

- en käyttänyt muita laitteita
- mikrofoni
- äänenvahvistin/kalutin
- kuulokkeet
- joku muu, mikä?

6. Hankitko etätunteja varten jotain uusia laitteita?

- En
- Kyllä, mitä?

7. Minkälaista oppimateriaalia käytit etäopetuksessa? (voit valita useita vaihtoehtoja)

- omaa soitto/laulukirjaa
  - opettajan lähettämiä nuotteja
  - opettajan lähettämiä äänityksiä
  - opettajan lähettämiä videoita
  - jotakin musiikkisovellusta (esim. musiikkipeili, nuotinnus-sovellus)
  - säestystaustoja
  - pedanet -materiaalia
  - Internetistä löytyvää materiaalia, mitä? (esim. YouTube, Spotify)
-

B. Etäsoittotuntiin valmistautuminen ja vuorovaikutus soittotunnilla

8. Miten etäopiskelun järjestäminen kotona onnistui?

Erittäin
hyvin

Melko hyvin

Kohtalaisesti

Melko
huonostiErittäin
huonosti

9. Miten etäyhteyden saaminen opettajaan onnistui?

Erittäin
hyvin

Melko hyvin

Kohtalaisesti

Melko
huonostiErittäin
huonosti

10. Miten etäyhteys toimi soittotunnin aikana?

Erittäin
hyvin

Melko hyvin

Kohtalaisesti

Melko
huonostiErittäin
huonosti

11. Havaitseeko etäyhteydessä jotain seuraavista asioista? (voit valita useita vaihtoehtoja)

- äänen vilve
- äänen särkyminen tai puuroutuminen
- kuvan häiriöt

- yhteyden pätkiminen
- joku muu, mikä?

12. Jos huomasit jotain häiriötä etäyhteydessä
Häiritsevätkö ne soittotunnin kulkua ja opiskelua?

- Ei häirinnyt
- Jonkun verran häiritä, voitko kuvailla miten?
- Kyllä häiritä, voitko kuvailla miten?

13. Oliko etäyhteydessä helppoa tai vaikeaa puhua opettajan kanssa?

☐	☐	☐	☐	☐
Erittäin helppoa	Melko helppoa	En osaa sanoa	Melko vaikeaa	Erittäin vaikeaa

14. Miten pystyit keskittymään opetukseen etätunnilla?

☐	☐	☐	☐	☐
Erittäin hyvin	Melko hyvin	Kohtalaisesti	Melko huonosti	Erittäin huonosti

15. Mikä oli sinusta kivaa etätunnilla?

16. Mikä oli sinusta vaikeaa etätunnilla?

17. Teitkö soittoaikaa/laulusta videoita?

- Ei
 Kyllä

18. Jos vastasit kyllä, niin miten videon tekeminen mielestäsi onnistui?

☐	☐	☐	☐	☐
Erittäin hyvin	Melko hyvin	Kohtalaisesti	Melko huonosti	Erittäin huonosti

19. Voit halutessasi kertoa tarkemmin kokemuksestasi videon tekemisestä

--

20. Oliko videon tekemisestä sinulle hyötyä oman oppimisen kannalta?

☐	☐	☐	☐	☐
				
Erittäin paljon	Melko paljon	En osaa sanoa	Melko vähän	Erittäin vähän

C. Yleiset kokemuksesi etäopetuksesta

21. Miten etäopetus mielestäsi toimi soiton tai laulun opiskelussa?

☐	☐	☐	☐	☐
				
Erittäin hyvin	Melko hyvin	Kohtalaisesti	Melko huonosti	Erittäin huonosti

22. Mitä hyviä puolia etäopetuksessa oli?

23. Mitä huonoja puolia etäopetuksessa oli?

24. Millaisia aivan uusia asioita opit etäopetuksessa?

25. Mitä etäopetuksessa käytettyjä keinoja säilyttäisit normaalissa lähiopetuksessa?

26. Voisitko myös jatkossa ajatella opiskelevasi soittoa tai laulua etänä?

- En
- Kyllä, jossain määrin
- Kyllä

27. Onko sinulla jotain muita ajatuksia etäsoittotuntien tai etäopetuksen suhteen?
Tässä voit halutessasi antaa vapaasti palautetta

LIITE 5: TAITEEN PERUSOPETUKSEN VIDEOKONSERTIN OHJELMA

Taiteen perusopetuksen Kevätkonsertti 6.5.2020

Kansansäv.	Maijan karitsa Mehiläinen	Piano
Tuntematon 1500- l	Soittajien juhlakulkue	Piano
Kansansäv.	Cockoo (Käki) Kevätsää	Piano
Tuntematon 1500- l	Väärän kuninkaan päivä	Piano
J. L. Krieger	Menuetti	Huilu
L. Mozart	Menuetti	Piano
P. Wedgwood	Resist	Piano
E. Elgar	Chanson de Matin (Aamulaulu)	Piano
H. Alfvén	Uti vår hagen	Yksinlaulu
Mikkulainen-Sarmanto- Neuvonen	Merkkillinen meritähti	Piano
G. Pergolesi	Se tu m'ami	Yksinlaulu
H. K.	Falling asleep	Piano